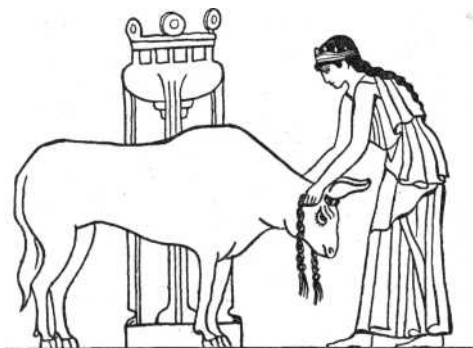

vysvítá nejen ze Sk, nýbrž i z Ga 1,21-22. Antiochie se tak stala třetím střediskem jeho misijní činnosti, a v jistém smyslu jím zůstala trvale, neboť i jeho další práce v mnohem rozsáhlejší oblasti [t. zv. velké misijní cesty] se dala za duchovní podpory antiochijského sboru.

Nejzřetelnější je to při t. zv. *první cestě*, o níž máme zprávu ve Sk 13-14. K ní byli P. a Barnabáš sborem v Antiochii přímo vysláni a odděleni postem, modlitbou a vzkládáním rukou [13,2-3] a po návratu zase podali zprávu o své činnosti [14,27]. Jako pomocníka si vzali synovce Barnabášova Jana *Marka, který se ovšem dříve než v polovině cesty vrátil zpět. Cesta sama zasáhla oblasti poměrně blízké k Antiochii: ostrov *Cypr a některé kraje jižní Malé Asie. Větší část této maloasijské oblasti v římském správním rozdělení patřila k provincii *Galatii, takže je možné, ač ne příliš pravděpodobné, že adresáty listu *Galatským máme hledat ve sborech v Pisidii a Lykaonii, založených na této první cestě. Podrobnosti cesty lze snadno najít ve Sk 13-14. Zde sluší

Řecká kněžka zdobí býka k oběti (srov. Sk 14,13).
Z t. zv. Polygotovy řecké vázy.

upozornit na některé zásadnější věci. Svou zvěstnou činnost zaměřoval P. s Barnabášem už zde na důležitější městská střediska, což bylo trvale příznačné pro jeho metodu. Podle Sk nazaval pravidelně na místní židovské synagogy, v nichž vždy nejprve zvěstoval Ježíše jako pravého Mesiáše. Bylo to ve shodě s jeho přesvědčením, že Ježíš je předně Mesiášem Izraele, i když spasení jím přinesené není omezeno na Izraele podle těla [sr. Ř 9-11]. Dalším důvodem tohoto postupu bylo, že se kolem synagog tvořily skupiny pohanů, kteří byli pod vlivem sz učení o jediném svrchovaném Bohu, i když se vždy nestávali plnými údy Izraele [t. zv. proselyty]. Kruhy těchto t. zv. »nábožných« [Sk 10,2; 13,16.26.43.50; 16,14; 17,4.17; 18,7] byly obzvláště vlnivé pro zvěst, která v Ježíši Kristu nabízela účast na pravé smlouvě Boží s Izraelem, aniž vyžadovala připojení se k národní pospolitosti židov-

ské. Právě tato bezvýhradně universální stránka zvěsti P-ovy ovšem vyvolávala odpor u Židů, takže zpravidla docházelo k prudkému rozchodu, a další zvěstná činnost se obracela k pohanům [viz Sk 13,45-50 a j.]. – Délka zvěstné činnosti v jednotlivých místech při této cestě asi zřídka kdy překračovala několik týdnů, to však stačilo k tomu, aby byly zakládány a organisovány sbory [14,23], sotva příliš početné, přesto však schopné býti nástrojem další zvěstné činnosti, i když potřebovaly, aby byly nadále utvrzovány a ujasňovány ve víře [14,22; 15,36].

Úspěch zvěsti mezi pohany vyvedl na světlo nesnadný problém, který byl v pozadí celé misijní činnosti P-ovy i důležitých stránek jeho myšlení. Nejstarší učedníci zřejmě většínou patřili k lidem málo uspokojivým s hlediska strohého židovského zákonitvím, přesto se však vědomě a zásadně se zákonickými tradicemi nerozešli. Mimo to v Jerusalemě v mesiášství Ježíšovo uvěřili i někteří *farizeové [Sk 15,5], kteří se tím ještě nevzdali farizejských zásad. Jím bylo samozřejmě, že Mesiáš je pravým králem Izraele, a že každý, kdo chce býti účasten jeho království, musí se i vnějším způsobem připojit k lidu izraelskému. Proto pohany, kteří uvěřili v Ježíše Krista, nechtěli arci vylučovat, ale žádali od nich, aby se řádným způsobem, t. j. *obřízkou a převzetím všech závazků *Zákona, připojili k Izraeli. Toto stanovisko uplatňovali prostřednictvím zvláštních poslů i v Antiochii, středisku misie mezi pohany, kde se podobné požadavky na pohany nevkládaly. Ne všichni v Antiochii si byli vědomi celého dosahu této otázky, ale P. s Barnabášem zásadně odpírali onomu požadavku, který nejen stavěl citelnou hráz působivosti misijní zvěsti, nýbrž také zastíral svrchovanost a postačitelost díla Ježíše Krista. Diskuse o této otázce byly prudké a řešení bylo hledáno v tom, že se P. s Barnabášem z pověření celého sboru antiochijského vypravili do Jerusalema, aby s tamními bratry celou věc osobně vyřešili. To je smysl t. zv. *apoštolského koncilu*, o němž máme zprávu jednak Sk 15, jednak Ga 2,1-10. Srovnáváním těchto zpráv vzniká ovšem řada otázek. Předně Ga 2,1 jasně říká, že tato cesta k dojednání zásadních otázek byla teprve druhou návštěvou P-ovou u jerusalemského sboru, kdežto podle Sk to byla návštěva třetí, neboť 11,30; 12,25 je záznam o cestě, při níž P. s Barnabášem donesli do Jerusalema dar sboru antiochijského. Je nesnadné vyložit tento rozpor jinak než předpokladem, že autor Sk jednu z těchto cest nepřesně zařadil, anebo snad z nesprávného pochopení ne dosti jasných zpráv svých pramenů rozdělil na dvě cesty události, které se ve skutečnosti zběhly při cestě jediné. Závažnější jsou rozdíly obou zpráv v líčení rázu a obsahu jerusalemského jednání. V Ga 2 klade P. důraz na to, že šel do Jerusalema dobrovolně, jen na Boží pokyn, že s jerusalemskými apošt-

toly jednal jako rovný s rovným [podali si pravice], a že obsahem dojednání bylo plně vzájemné uznání apoštolského poslání bez výhrad a podmínek, jen s dobrovolným slibem Pavlovým, že bude pečovat o to, aby solidarita misijních sborů s prvosborem jerusalemským byla vyjadřována pravidelnými podporami chudým v Jerusalemě. Ve Sk 15 rukopisy t. zv. západního typu textového [viz *Nový Zákon, odd. 7] naznačují, že zástupci antiochijského sboru byli do Jerusalema předvoláni, a i větší nový text ličí věci způsobem, podle něhož sbor apoštolů a starších jerusalemských byl instancí, která ve svých rukou měla konečné rozhodnutí a před níž se Antiochijsť v jistém smyslu musili ospravedlňovat. To snad lze ještě pochopit jako rozdílně zdůrazněný obraz téže ještě plně nevyjasněné situace. Rozdíl však jde ještě do podstatnějších věcí. Podle Sk 15 bylo v Jerusalemě sice uznáno, že od pohanů v Ježíše Krista uvěřivších nemá být požadována obřízka, bylo jim však uloženo, aby na sebe vzali závazek zachovávat jisté minimální požadavky zákonné, mezi nimiž též držovati se »krve a udáveného«, t. j. masa z dobytčat zabitých jinak než vykrvácením. Toto rozhodnutí bylo podle Sk 15,22-30 do Antiochie a všem sborům v Sýrii a Cilicii sděleno slavnostním dopisem [t. zv. »apoštolský dekret«], který byl odevzdán zvláštní delegací, jejímž členem byl i P. To vše je nesnadno srovnat nejen s Ga 2, nýbrž na př. i se Sk 21,25, kde se P. teprve mnohem později, za své poslední návštěvy v Jerusalemě, dovídá o obsahu t. zv. apoštolského dekretu. I v této věci tedy autor Sk 15 pravděpodobně slučuje v jedno události, které byly ve skutečnosti oddělené, aby tak ilustroval zásadní jednotu církve. V Jerusalemě byla pravděpodobně ve skutečnosti dojednána toliko zásadní otázka: uvěřivší pohané nejsou povinni dáti se obřezat. Jiné věci byly patrně ponechány otevřené, zejména také prakticky významná otázka, zda a za jakých podmínek mohou obřezaní a neobřezaní údobě církve společně stolovat a tedy i slavit stůl Páně. Nedůsledné počínání Petrovo za jeho brzké návštěvy v Antiochii [Ga 2,11-14] dosvědčuje, že tato otázka opravdu nebyla jasně rozhodnuta, a příchod »některých od Jakuba« [Ga 2,12] ukazuje, že aspoň někteří Jerusalemsť se pokoušeli dodatečně prosadit takovou úpravu, která by obřezaným umožnila při styku s neobřezanými zachovati aspoň hlavní předpisy rituálního zákona. To je patrně také poslání zmíněných požadavků »apoštolského dekretu«. Pavel v nich patrně viděl jistou nedůslednost a zatemnění svobody v Kristu, jak vysvítá z Ga 2, ale nepovažoval to zřejmě za tak podstatné popření Kristovy svrchovanosti, jakým byl požadavek obřízky, a proto v zájmu jednoty lidu Kristova neprotěstoval do krajnosti. Rozličným drobným nesnázím pak ušel tím, že svou činnost nadále přenesl do vzdálenějších oblastí, kam už příliš nezasahoval

t. zv. apoštolský dekret, původně přece adresovaný toliko do Sýrie a Cilicie. Velkým zásadním sporům arci ani v oněch vzdálených krajích plně neunikl, jak je patrné z Ga, 1K i 2K. V Jerusalemě totiž stále byli činitelé, kteří neuznávali dohodu s Antiochijskými a agitovali i v misijních oblastech pro požadavek obřízky.

Ve své další činnosti se P. rozešel s Barnabášem, snad netoliko pro neshodu o osobu Jana Marka [Sk 15,39], nýbrž i pro svou větší rozhodnost při uplatňování universalnosti evangelia. Z líčení Sk lze také usoudit, že nadále poněkud uvolnil svůj vztah k Antiochii a konal svou zvěstnou práci samostatně, na základě svého vlastního apoštolského pověření, i když se ještě vracel do Antiochie [Sk 18,22] a nepřerušil ovšem nikdy ani svazek se sborem jerusalemským, pro nějž podle svého slibu s velkou energií konal sbírky ve svých misijních sborech [Ga 2,10; 1K 16,1-3; 2K 8-9; Ř 15,25-31], aby tak znázornil podstatnou jednotu církve Kristovy přes všechny neshody v jednotlivostech.

Bývá obvyklé další zvěstnou činnost P-ovu dělit na *druhou* [Sk 15,40-18,22] a *třetí* [18,23-21,17] *misijní cestu*, při čemž výhodiskem i cílem je Antiochie, po př. Jerusalema. Přiměřenější než toto formální rozdělení je všimnouti si, že tato zvěstná činnost, při níž P-ovi pomáhali Silas a později celá řada dalších pomocníků [Timoteus, Titus, Epafras, Tychikus a j., viz epištoly], po rychlé cestě Malou Asií se nejprve soustředila na důležitější střediska v Makedonii a Řecku. Vypravování Sk 16,9-10 ukazuje, že si P. byl dobře vědom závažnosti okamžiku, v němž zvěst o Ježíši Kristu byla vnesena do těchto vzdálených krajů, které byly domovem vlastní tradice řecké. V hlavním kulturním středisku řeckém, *Athénách, nedošlo misijní úsilí P-ovo, projevené i diskusemi s představiteli řecké filosofie, většího úspěchu [Sk 17,15-31], za to však v *Korintu, důležitém přístavním a obchodním městě, působil P. půldruhého roku a založil tam významný sbor, který byl základnou další misijní práce v Řecku. V celé této pozdější fázi P-ovy misijní činnosti je zřejmé, že apoštol postupoval promyšleným a velkorysým způsobem, pokoušeje se založiti silné sbory v důležitých střediscích a připravit v nich řadu spolupracovníků, kteří by za jeho návodu a dozoru mohli sami zvěstovat evangelium v okolních oblastech. S tím patrně souvisí, že P. sám své misijní pole přehlíží a rozděluje zpravidla podle úředního římského rozdělení na provincie [Sýrie, Cilicie, Asie, Makedonie, Achaia atd.]. — Po Korintu byl dalším, již posledním velkým střediskem P-ovy misijní činnosti maloasijský *Efezus, kde pobyl přes dva roky [Sk 19,10]; tento pobyt tvoří podstatnou část t. zv. třetí cesty. — Z vypravování Sk vychází najevo, že při své činnosti P. často narážel na překážky a protivenství. Odpor se nejednou ozýval z řad pohanů, kteří byli nějak poškozeni důsledky evangelia [Filipis, Efezus],

zvlášť tuhým nepřátelstvím ho však pronásledovali a velké potíže mu chystali židovští fanatici, kteří v něm viděli odpadlíka a zrádce. Autor Sk však zdůrazňuje, že u římských úřadů P. docházel spíše ochrany, že sám neměl zásadního nepřátelství k římskému státu [sr. Ř 13,1-7!] a že se na svou ochranu nejednou dovolal práv, která poskytovalo římské občanství. Není však pochyby, že Sk nepodávají úplného obrazu všech nebezpečností a příkoří, s nimiž se P. setkával. Výrok o boji se šelmami v Efezu [1K 15,32; sr. i 2K 1,8-9] dává na př. tušit, že ohrožení v Efezu bylo ještě mnohem vážnější, než vysvítá ze zprávy Sk 19,23-40 o bouři zlatníků. Někteří badatelé mají za to, že P. byl v Efezu po nějaký čas vězněn. – Měl také nesnáze jiného druhu. Ve sborech, které založil, nešlo vždy všechno bez poblouzení, zmatků a ořesů, jak pro nehotovost členů, tak pro nevitání zásahy některých prvokřesťanských vůdčích činitelů, k P-ovi nedůvěřivých nebo nepřátelských. Mnohé z podobných potíží řešil svými listy, ale na př. z údajů 1K a 2K vychází najevo, že v době prudkých zmatků ve sboru korintském vykonal z Efezu krátkou cestu do Korintu, o níž není ve Sk zmínky. Také není ve Sk žádné zprávy o tom, jakým způsobem P. naplnil evangelium dokonce též Illyricum, t. j. dnešní Dalmácii [Ř 15,19]. Musíme tedy počítat s tím, že ve zprávách Sk jsou vážné mezery.

Jisté je, že na sklonku svého pobytu v Efezu považoval P. svou činnost v Malé Asii i na

Balkáně za skončenou, protože v těchto oblastech byla rozprostřena už dosti hustá síť sborů, a že proto pomýšlel na další výboje pro evangelium v končinách dalekého západu, konkrétně v *Hispanii [Ř 15,24]. Východiskem a jakousi základnou pro tuto další misijní práci měl být sbor v *Rímě*, už od dřívějšíka existující v tomto hlavním městě říše. Aby tento sbor naklonil pro svůj záměr a čelil vlivu zpráv šířených o něm jeho odpůrci, napsal P. do Říma svůj slavný nejobsáhlejší list, v němž soustavně vykládá své pochopení evangelia, které určuje jeho misijní dílo, pro něž má nadále být oporou římský sbor.

Dříve však než se dostal k práci v této oblasti, podnikl P. cestu do *Jerusalema*, aby tam osobně odevzdal výtěžek sbírky misijních sborů v čele jejich delegace [Ř 15,25-31; Sk 20,4]. Tato cesta do Jerusalema je vylíčena Sk 20-21. Z Ř 15,31 i ze Sk 20,22-25; 21,4.11-12 je patrné, že si P. byl dobře vědom toho, jak velké osobní nebezpečí ho čeká v Jerusalemě. Další oddíly Sk [počínaje 21,27] vypravují, jak se toto nebezpečí stalo skutekem. Jeho neúporní židovští nepřátelé ho před zástupem ve vnějším nádvoří chrámovém obvinili, že je nejen zásadním protivníkem chrámu, nýbrž že jej dokonce znesvětil tím, že do něho proti výslovnému a římskými úřady uznanému zákazu uvedl pohana, t. j. neobřezaného křesťana. Bylo to obvinění nepravdivé, stačilo však k tomu, aby vzbouřilo dav k nebezpečnému útoku, od něhož byl uchráněn jen zákrokem římské posádky. Další události, jeho výslech před synedriem, úklady se strany židovských fanaticů, eskorta před prokurátorský soud v *Cesarei, dvouleté věznění za dvou prokurátorů, *Festa i *Felixe, občasně výslechy a konečné odvolání k tribunálu císařskému, jsou živě vylíčeny ve Sk 21,27 až 26,32. K správnému pochopení tohoto líčení je třeba poněkud znáti dobové pozadí. Palestina byla s hlediska římské správy už dlouho územím velice obtížným, ale tehdy, před r. 60, se už všechno chýlilo a chystalo k velké vzpouře židovské, která vypukla r. 66. Poslední prokurátoři římské před vzpourou byli většinou velice brutální, ale také úplatní a ochotní sjednat s jednotlivými činiteli židovskými všelijaké dohody a obchody. Na straně židovské bylo mnoho směrů od radikálních povstaleckých skupin, které už tehdy namnoze ovládaly partyzánským způsobem venkov, až k velekněžským a aristokratickým kruhům, které byly velice opatrné, i když také nenáviděly římské panství. Občas byly pak všechny kruhy židovské ochotny použít římské moci pro své cíle, jako zase na druhé straně se prokurátoři někdy smlouvali i s povstaleckými družinami a dali jimi odstranit nepohodlné osoby. Za takového stavu obecné nejistoty hraničící na zmatek je pochopitelné, že římský velitel v Jerusalemě podezíral Pavla, že je povstaleckým vůdcem [21,38], že se po zjištění jeho římského občan-

Tribun lidu na soudní stoličce. Římský relief. Podle Miklaka.

ství snažil dojít jasnosti dotazem u synedria, že proti P-ovi mohly být připravovány nebezpečné úklady, k jejichž zmaření bylo potřebí vojenského oddílu v síle 470 mužů [23,23], že se zástupci synedria pokoušeli zbavit se P-a očerněním nejen z náboženských, nýbrž i politických přestupků [bouří Židy po všem světě, rozumí se proti Římu 24,5], a konečně že se P. rozhodl uniknout z této džungle rostoucího palestinského chaosu úplatností [Felix] nebo neschopnosti [Festus] prokurátorů odvoláním do Říma. Použil tu výsady římských občanů, tehdy mezi provinciály ještě nečetných, která mu umožnila, aby i po příchodu do Říma po dobrodružné, ale milosrdenstvím Božím řízené cestě [Sk 27], byl držen v t. zv. čestném vězení, které mu dávalo dosti volnosti, aby se stýkal, arci za dozoru strážce stále k němu řetězem přikovaného, se svými přáteli i jinými lidmi, a dokonce snad aby mohl i vycházet, a tak zvěstovat Ježíše Krista [Sk 28,30-31].

Bičování žáka římské školy. Malba z Herculaneu.

O konci jeho života po uplynutí dvou let uvedených v závěru Sk nevíme nic jistého. Stará tradice, narážkou uvedená už v listu Klementa římského z r. 95 [1Klem 5,5-7], tvrdí, že byl císařským soudem – císařem byl tehdy Nero – odsouzen a s'tat. Je to dobře možné, ano pravděpodobné, ale je jistě významné, že NZ o tom ani kladně ani záporně nic neříká. Naznačuje tím, že osobní osud největšího prvokřesťanského zvěstovatele zcela ustupuje do pozadí za obsahem jeho zvěsti. V tom je bytostný rozdíl apoštola od Ježíše Krista, jehož smrt a vzkříšení podle ns zvědectví mají ústřední význam, jsouce základem a podtřením významu jeho slov.

3. Zvěst a učení.

a) Význam P-ův pro prvotní církev spočívá nejen v tom, že byl nejenergičtějším a nejúspěšnějším zvěstovatelem Ježíše Krista mezi pohany, který vskutku hojněji než všichni ostatní pracoval [1K 15,10], nýbrž nadto v tom, že důsledněji než ostatní apoštolé domyslel, co znamená vyznání mesiášství a panství Ježíšova pro víru a život církve; i sám vnější úspěch jeho činnosti ostatně souvisel

s jeho myšlenkovou pronikavostí. Právě spojením zvěstné horlivosti s theologickou jasností P. totiž, lidsky řečeno, položil pevné základy k stavbě církve, která by byla vskutku univerzální a přitom nepřerušila živou souvislost se smlouvou Hospodinovou s Izraelem.

Thema P-ova theologického myšlení mu bylo dáno zvěstí, kterou nesli učedníci před ním a které se kdysi úporně bránili, aby ji po setkání damašském přijal s obzvláštní oddaností a s mimořádným pochopením. Tuto zvěst o mesiášství a panství ukřižovaného a zmrtvýchvstalého Ježíše P. převzal již v podobě jistých poměrně ustálených souhrnných zvěstných formulí, které někdy výslovně cituje [na př. 1K 11,23nn; 15,1nn] a které jindy nutno předpokládat jako pozadí některých jeho výroků [na př. Ř 1,1-4; F 2,5-11, kde snad jde o citát prvokřesťanského hymnu]. Při domýšlení smyslu a důsledků této zvěsti působila P-ova základní zkušenost naprostého přeryvu, jímž pro jeho život i myšlení bylo setkání u Damašku. Proto P. měl jasné pochopení zásadní novosti, převrtnosti, nevyrovnatelné slávy a na všechno stačící moci evangelia o Ježíši Kristu. Do služeb tohoto myšlenkového díla vstoupilo i jeho odborné bohoslovecké školení, jehož došel u farizejských učitelů zákona, a nadto ovšem jeho osobní vybavení myslí schopnou nadmíru ostrého pojmového rozlišování a odvážného vyvozování nezvyklých důsledků.

b) P. byl myslitel pronikavý a důsledný, nikoli však školsky soustavný. Své myšlenky rozváděl v dopisech, v nichž odpovídal na konkrétní otázky, které mu byly předkládány, nebo čelil zmatkům, bludům a poruchám, s nimiž se setkával ve sborovém životě. Příkladem může být 1K, kde po řadě probírá otázky souvisící se stranickými rozbroji, životními potížením a věroučnými nejasnostmi v kórintském sboru. I osobní otázky jeho vlastního vztahu ke sborům, zápas o uznání jeho autority a o důvěru k jeho osobě, anebo zase zcela praktické problémy, jako na př. uspořádání sbírky pro jerusalemský sbor, mohou býti podnětem pronikavých poukazů na smysl víry v Ježíše Krista a tedy podkladem významných theologických formulací, jak ukazuje na př. 2K i první část Ga. Toto spojení nejkonkrétnějších otázek se samou podstatou zvěsti a víry tvoří osobitost a sílu P-ova myšlení. Jeho činnost nebyla nikdy pouze praktická ve smyslu náhodnosti a oportunismu, jeho myšlení nebylo jen theoretické ve smyslu neživotné abstraktnosti. V tom, že obě stránky tvořily nerozlučnou jednotu, je právě založena příkladnost a závaznost jeho myšlenkového díla.

V množství jednotlivých otázek, které řešil ve svých listech, lze najít dva hlavní okruhy či dvě fronty, na nichž se vyrovnával se základními problémy křesťanské zvěsti.

aa) Na jedné straně je jeho velké vyrovnávání s farizejským zákonictvím. P. se tu vypořádává se svou vlastní minulostí – proto je zde zápas obzvláště úporný – zároveň však řeší nej-

palčivější otázku církve své doby a klade pevný základ pro celé misijní dílo. Jde o otázku, v jakém vztahu je Ježíš Kristus k Abrahamovi a Mojžíšovi, církev k Izraelovi, víra ke skutkům zákona, kjest k obřizce. Na konkrétně položenou otázku, zda se pohan uvěřivší v Ježíše Krista má v Izraele včlenění *obřizkou, P. jasně odpovídá: nejen nemusí, nýbrž nesmí [Ga 5,2], aby nebyla zatemněna dostačitelnost Kristova. Tato odpověď byla rozvedena v ústřední P-ovo učení o *ospravedlnění, jež je myšlenkovým vyjádřením jednoty církve z Židů i pohanů a tím i podkladem universální, na žádné přechodné podmínky nevázané misijní zvěsti. Přitom však radikálnost této P-ovy odpovědi neznamená přerušení souvislosti se starou smlouvou. Naopak, Ježíš Kristus je právě símě Abrahamovo [Ga 3,16], jeho věřící praví dědicové všech zaslíbení staré smlouvy [Ga 3,29], v Kristu je dána pravá obřizka [F 3,3; Ko 2,11]. Na SZ se tu tedy navazuje velmi energicky, ale tak, že nás s ním nyní spojuje výlučně jediné pouto, Ježíš Kristus svou osobou i dílem. Všecky dřívější způsoby účasti na smlouvě Hospodinově — zákon, obřizka, obřadní systém — jsou nyní Kristem absorbovány a tím ve své dřívější samostatné úloze zrušeny. Jestliže pak vedle církve Kristovy, pravého lidu Božího, dosud dále trvá Izrael podle těla, lid židovský, ve své zvláštnosti a ve svém tvrdošíjném odporu proti pravému Mesiáši, je to hluboké tajemství Boží, tajemství jeho soudu nad propastnou zatvrzelostí lidskou i jeho nekonečného milosrdenství, v němž zavržení Izraele obrátil ve smíření světa, aby v budoucím obrácení lidu izraelského přichystal konečné vykoupění, vzkříšení z mrtvých [Ř 9-11, zejména 11,11-12]. To vše má pronikavý důsledek pro osobní život každého jednotlivce. Znamená to, že nesmí spoléhat sám na sebe, na své *skutky, že se nesmí *chlubit svými výkony a zjištěnými přednostmi, nýbrž že všechno to má zahazovat a od toho utíkat, a chápat se toliko toho, co k němu přichází a co je mu dááno v Ježíši Kristu [F 3,4-15; sr. Ř 3,27; 5,1-5; 1K 1,29; 3,21; Ga 6,14]. Jinak řečeno, člověk žije jediné z milosti Boží v Kristu, z jeho odpuštění. Tato skutečnost je základním pravidlem celého života, zákonem víry [Ř 3,27] čili zákonem Kristovým [Ga 6,2], který také určuje náš vztah k bratřím: máme jeden druhé přijímat [Ř 15,7] jako bratra, za kterého Kristus zemřel [Ř 14,15], proto se máme navzájem spásat a odpouštět si [Ko 3,13], pomáhati si [Ř 12,10.13], solidárně nést provinění jeden druhého a i při nezbytném napravování si s tichostí uvědomovat vlastní křehkost [Ga 6,1-5], ano i s protivníky se setkávat bez mstivosti a s hledáním pokoje [Ř 12,14.17-21]. Takto tedy zvěst o spravedlnosti v Ježíši Kristu není jen naukou o církvi nebo o cestě osobního spasení, nýbrž srdcem apoštolského napomínání, jeho ethiky. Je vskutku ústřední zvěstí, která odhaluje člověka, jak se jeví ve světle Božího zjevení v Ježíši Kristu.

bb] Druhá fronta, která určuje P-ovo myšlenkové dílo, je vyrovnávání s vlivy pohanického, řecky mluvícího [hellenistického] světa. V tomto světě se jevily mocné spekulativní, mystické a *gnostické* sklony, t. j. snahy dojít pravého vztahu k božstvu přímým poznáním, které je prý možno najít jednak přemítáním o tajemstvích jsoucna, jednak nořením do nehlubší podstaty lidského nitra. Tyto směry se často opíraly o tradice a obřady starých orientálních náboženství [egyptského, maloasijských atd.], a vyznačovaly se přesvědčením, že božská spása je dáána v podobě tajemných božských látek, které v oněch obřadech přecházejí na člověka a přetvářejí jej, takže je předmětně, zjištělně zbožštěn a zejména nadán podstatnou nesmrtností. Je srozumitelné, že některé stránky zvěsti o Ježíši Kristu mohly být v pohanském prostředí snadno pochopeny ve smyslu představ těchto t. zv. *mystérií*. Vírou a křtem je člověk účasten smrti a vzkříšení Ježíše Krista, je vstípen v jeho tělo, jímž je církev, má účast na Duchu, jímž už do tohoto věku zasahuje dokonalost věku budoucího, a má zaslíbení a ujistění budoucí účasti na vzkříšení Kristově [sr. Ř 6; 8]. Což není nasnadě rozumět tomu tak, že člověk chodící podle Ducha [Ř 8,1], člověk duchovní [1K 2,15], je jakoby přírodně proměněn, že je jakýmsi novým druhem člověka, dokonalým také v tom smyslu, že je vyňat ze vši lidské bídy a hříšnosti? Ovšem že je velice snadné porozumět křesťanské zvěsti v takovém smyslu. Apoštol P. sám nebyl v tomto směru tak užkostlivý, aby ze strachu před takovou možností nějak oslaboval novotu a moc, s jakou Kristus vstupuje do našeho života. Velice mu záleželo na tom, aby bylo jasné řečeno, že se s člověkem stane opravdu něco na výsost skutečného a převratného, když se skrze viru a křest stane účastným Krista. Je vskutku novým stvořením [2K 5,17], chodí podle Ducha, ano Duch Boží v něm přebývá [Ř 8,1-9], je mu dáno, aby poznával hlubokosti božské, t. j. ty věci, které jsou nám od Boha z milosti darovány [1K 2,10.12]. Není dovoleno něco z toho zatemňovat nebo znevažovat. Přesto však je zřejmé, že novota života [Ř 6,3], jež je skutečností v Ježíši Kristu, nemá povahu přírodní předmětnosti. Ukazuje se to na př. na P-ově rozhovoru s některými korintskými bratřími, kteří svůj nový duchovní stav pojímali v tom smyslu, že se považovali už za vzkříšené v plném, definitivním slova smyslu, a tedy už za vyňaté z lidské smrtelnosti. Proto je velice mátklo, že mnozí z jejich spoluvěřících odcházejí smrtí; znamená to snad, že nikdy nebyli opravdu Kristovi? Jim P. v 1K 15 ukazuje, že ve skutečnosti poslední akt vykupitelského dění Božího, jímž dojdou plně dokonalosti, totiž vzkříšení, na nás teprve čeká, a že jsme ho zde a nyní účastni toliko v jistotě víry a poslušnosti. Podobně se obrací proti lidem domněle silným ve víře, kteří ze své účasti na Ježíši

Kristu vyvozovali samozřejmě právo nejen jíst maso jakéhokoli původu bez ohledu na rozpaky bratří u víře slabších, nýbrž dokonce se s jakousi bravurou účastnit i hostin v pohanských chrámech. Nikoli, ukazuje apoštol, účast na Kristu a síla jím darovaná není nějaká věc, již bychom mohli podle své libosti disponovat a o ni se bez jakýchkoli ohledů a závazků opírat, nýbrž ji máme jen ve vyznávající a poslušné víře, která nás zasazuje do obecenství církve: jak bychom ji mohli mít, jestliže pohrdáme bratry a přihlašujeme se k modlařskému kultu? [1K 8-10; sr. *Korintským 5, c-d]. A ještě v četných jiných oddílech ukazuje, jak novota života je arci darem, jak však tento dar můžeme přijmout jen tak, že se nám okamžitě stává závazkem [Ř 6, sr. Ř 8,12; Ga 5,25 a j.]. Nejde tu o věci, nýbrž o osobní příchod Boží k nám v Ježiši Kristu, ježž můžeme přijmout jen tak, že se mu osobně odevzdáme a poslušně jdeme cestou, kterou on nám ukazuje. To je také smysl toho, že P. na důležitých místech vystihuje Boží jednání pojmem Božího promluvení čili *slova, jímž jsme zváni a vybízeni k osobnímu rozhodnutí [sr. jen 1Te 2,13; 1K 1,18; 14,36; 2K 2,17; 4,2; 5,19; Ř 9,6 a j.]. Proto také má u něho tak ústřední místo pojem *víry, stavené někdy výslovně proti *vidění [2K 4,18; 5,7; sr. 1K 13,12; Ř 8,24]. V podstatě jde o to, že není možné, abychom se Božího daru zmocnili v tom smyslu, aby přešel do naší svémocné dispozice, abychom se jím chlubili, abychom jej měli jinak než jako přijímající a stále znovu na něj odkázání. Vyrovnávání s předmětností, příznačnou pro hellenistická mystéria, má tedy v jádře též smysl jako vyrovnávání s farizejským zákonitvím. Obraz běhu F 3,12-15 platí v obou případech: spravedliv jsem jen jako ten, kdo utíká od vlastní spravedlnosti k spravedlnosti Kristově; dokonaly jsem jen jako ten, kdo se neshlíží ve vlastní dokonalosti a nechce ji zjistiť jako nějakou svou přirozenost nebo vlastnost, nýbrž kdo snažně běží k té dokonalosti, která je před ním v cíli Božího povolání shůry. Na obou frontách rozvíjí tedy P. tutěž zvěst, totěž pochopení lidského bytí před Bohem, tutěž teologii.

c) Ve směru tohoto dvojediného zápasu o čistotu a vnitřní přiměřenost všech výrazových prostředků P. promyslel všechna základní témata křesťanské zvěsti. Bylo by možno o nich soustavněji pojednat v přehledném pořadí; nakonec takový přehledný výklad nastíníme jen zcela stručně, abychom přitom odkázali na některé jiné články tohoto slovníku, v nichž je možno hledati bližší poučení:

1. *Christologie* [učení o Ježiši Kristu]. P. velice zdůrazňuje nadzemskou, božskou stránku *Kristovy bytosti [*Syn, *Pán], jeho podstatnou funkci nejen v díle vykoupení [*Spasitel], nýbrž i v samém *stvoření [viz *Kolossen-ským], aniž však o něm přímo užívá označení Bůh [ani Ř 9,5 nemá tento smysl, viz Zilkův překlad] a ovšem aniž zastírá jeho skutečné

lidství. Naopak, právě P. podrobně propracovává obecnou prvokřesťanskou zvěst o významu Kristova *kříže, jeho *smrti za hříchy naše [sr. na př. Ř 3,23-26; 5,6-8; 2K 5,14-21; Ko 1,20-22 a j.] i jeho *vzkříšení pro ospravedlnění naše [Ř 4,25; 1K 15; F 3,10 a j.].

2. **Eschatologie*. Budoucí věk *království Božího je nerozlučně nesen Ježíšem Kristem. Proto je přítomen ve skutečnosti jeho kříže i vzkříšení a v daru Ducha, ale zároveň zůstává budoucí v jeho očekávaném příchodu, v němž budou dokončeny všechny skutky Páně, aby nakonec Bůh byl všechno ve všech [1K 15,28]. Toto poznání, že v Kristu je eschatologická [konečná, vykupitelská] skutečnost zároveň přítomná i budoucí, je jakoby perspektivním rámcem, v němž P. vidí celé bytí člověka; odsud nabývají plastického smyslu pojmy víra, Duch, spasení, církve, odsud pochází dynamické napětí, které vyznačuje a hýbe celý život křesťana na zemi.

3. **Církev* je lid Kristův, nový *Izrael, dědička zaslíbení Božích, čekatelka budoucího království Božího, zároveň pak bratrské obecenství víry, lásky a naděje. Je svolávána zvěstovaným slovem, konstituována vštěpováním věřících skrze *křest, vždy znovu ve své nejvlastnější podstatě manifestována v obecenství stolu Páně.

4. *Ospravedlňující víra*: viz výše a článek *Ospravedlnění, dále viz *Víra, *Zákon, *Smíření, *Vyvolení, *Svoboda.

5. *Člověk ve světle víry*: viz *Člověk 6, *Tělo, *Hřích, *Duše, *Duch.

6. *Apoštolské napominání [ethika]*. Základem. P-ovy ethiky je svrchovanost milostivého Otce Ježíše Krista. Prvním požadavkem je opravdu přijmout jeho odpouštějící milost a žít z ní, zejména ve vztahu k bližním, v němž přední místo má odpouštění a nemstivost. Náplní tohoto života víry je tedy láska, která se uplatňuje nejprve v obecenství stejné víry v církvi, ale nezastavuje se na její hranici, nýbrž nás váže ke všem [Ga 6,10; sr. Ř 13,8-10; 1K 13; Ga 5,14]. Žít takto znamená být svobodou od vnějšího zákona a ztrnulých předpisů. P. v této souvislosti mluví i o tom, že věřící ve svém *svědomí může jako přikázanou cestu postihnouti něco, co není určeno druhému [sr. 1K 8,7-12; 10,25-29]. Apoštol totiž počítá s tím, že Bůh ve své svrchovanosti jednotlivým lidem vskutku vyměřuje rozličnou míru víry [Ř 12,3], vede je rozličnými cestami a dává jim rozmanité úkoly, jež se mají snažit rozpoznat ve svém svědomí usměrněném vírou a poslušností. Je to konkrétní stránka svobody od zákona, která plyne z P-ovy zvěsti *ospravedlnění. Tato *svoboda víry, založená na svrchovanosti Boží, není však totožná s anarchickou libovůlí. Jsa svobodou od ztuhlých předpisů a zákazů, majících často jakoby fetišistickou povahu, je věřící zcela vázán poslušností k Otci Ježíše Krista a proto i láskou k bratřím. Obě, svoboda víry i vázanost lásky, je zřetelně vyloženo Ř 14. Jakýmsi horizontem či rámcem, který věřícímu pomáhá při orien-

taci, jsou i úkoly a závazky, které nalézá ve svém umístění v přirozených vztazích a řádech celkové lidské pospolitosti: v rodině [Ko 3,18-4,1; Ef 5,22-6,9], v práci [2Te 3,12], ve státu [R 13,1-7]. V těchto svazcích nevidí P. ovšem nejvyšší normu života, ale je dalek toho, aby jimi anarchicky pohrdal, jak k tomu měli sklon ti entusiasté v prvotních sborech, o nichž jsme mluvili svrchu v oddílu b)-bb). Kdo nezapomíná, že na konečné vykoupení ještě čeká, nebude anarchicky zanedbávat své konkrétní úkoly na této zemi.

4. Vliv díla P-ova v životě nejstarší církve byl v mnohém směru rozhodující. Vybojoval universální dosah křesťanské zvěsti, jednotu církve z Židů i pohanů, svobodu od národních mezi židovských i od ceremoniálně pojatého Zákona. Stará církev je, lidsky řečeno, do velké míry jeho dílem, což se zrcadlí i v tom, že jeho listy tvoří tak podstatnou část nz kánonu. Také po formálnějších stránkách bylo jeho působení veliké. Svými listy vytvořil literární druh, *epistolou, jímž se v nejstarší církvi prodávávaly důležité otázky. Některé pozdější epistolary mají dokonce jeho jméno [pastorální, Zdl], jiné aspoň napodobují jeho způsob, ač některé [mající jméno Janovo] jsou formálně jiného rázu. Přes to se vlastní podstatě P-ovy osobité zvěsti a myšlení v nejstarší církvi vždy dobře nerozumělo. Jeho evangelium svobody od Zákona, a očekávání milostivého rozhodnutí Božího se zdálo příliš smělé. Někteří mu opravdu rozuměli falešně, odvozující odtud možnost přijímat milost v pouhé nečinnosti a nezávaznosti. Možnost podobného falešného pochopení se vynořuje už na některých místech jeho listů, kde apoštol takové zvrácenosti prudce odmítá [sr. R 3,8; 6,1]. V době poněkud pozdější Jk 2,12-26 ukazuje, že zákon svobody nesmí vést k »mrtvé« víře, která nenesse žádné ovoce skutků, a ještě později 2Pt 3,16 upozorňuje, že je snadno možno P-ovi rozumět falešně. Brzo se v církvi stále více prosazoval proud, který podobným nebezpečím chtěl čelit strohou a ustálenou formulací závazku platného pro křesťany a nadto pevnou autoritou církevního učitelského úřadu. Už v t. zv. pastorálních epistolách jsou první předzvěsti takového moralismu a hierarchické autoritativnosti, která počátkem II. století už církev takřka ovládala, takže se pavlovská svoboda víry a Ducha do velké míry z církve vytrácela. Pravý P. však nepřestal působiti jako znepokojující kvas, byl v dějinách církve vždy znovu objevován a působil jako mocná síla k její obnově. Největším z těchto návratů k P-ovi byla reformace, zejména Lutherova. I při ní se ovšem potvrdilo, že P. je myslitel pro svou smělost nebezpečný, protože může být pochopen nevyváženě, ale že P. správně pochopený je velkou silou očisty církve a víry od všech druhotných nánosů a lidských nálezků, jinak řečeno: je po všechny věky věrným a účinným služebníkem Pána, o jehož svrchovanosti a svobodě od všelikých lidských podmínek a nároků tak mocně svědčil. S.

Pavel Sergius *Sergius.

Pavéza [z ital. pavese = druh štítu, vyráběný v Pavii]. Ve vojenské terminologii součást starověké vojenské výzbroje v podobě čtvercového, obdélníkového nebo vejčitého těžkého štítu s vykrojenými podélnými stranami. Vyroben byl z kůže nebo ze dřeva, někdy i z proutí, na zevní straně byl potažen koží, na okrajích měl měděnou obrubu. V jasu slunce se

Assyrská pavéza. Podle rytiny ze Sendžirli.

leskl jako zlato. Byl nošen na levém rameni na řemenu přes plece zavěšeném. Na vnitřní straně byla rukojeť k snadnějšímu ovládnutí pavézy při boji. Kral. tak většinou překládají hebr. *māgēn* [snad menší štít 1Kr 10,17; 14,26; 2Pa 12,10; Neh 4,16; Iz 21,5; 22,6; Jr 46,3; Ez 23,24; 27,10; 38,4; Na 2,8] nebo *sinnā* [těžký štít Ž 91,4] nebo *kidón* [IS 17,6.45] nebo *šelet* [Jr 51,11]. Tytéž výrazy však překládají také povšechným štít. U husitského vozového šiku měly pavézy důležitou úlohu při obsluhování děl. Byly stavěny po obou stranách děla v jakýsi ochranný kryt, který chránil střelce. V náboženské terminologii znamená p. obranu a ochranu Boží [Gn 15,1; Dt 33,29; Ž 33,20; 59,12; 84,10.12; 119,114; Př 2,7]. *Pravda Hospodinova je štítem a pavézou [Ž 91,4] pro věřící.

Pavézník je voják, ozbrojený pavézou [2Kr 19,32; Ez 26,8], tedy těžkooděnc, štítonoš.

Pavlač. Tak překládají Kral. čtyři různé hebr. namnoze nejasné výrazy [*rahat*, *ráhit*, *jási'a*, *sélal*]. Stč. p. je odvozeno z pa-vleči, t. j. to, čím se »povlačí« budova, tedy ochoz [ale i lešení], přístavek dřevěný nebo zděný na domě, besídka, postranní světnice, krytá

[608] Pavouk-Pecen

chodba kolem hradu nebo chrámu [1Kr 6,5,10; Ez 41,5,7,9]. V Pis 1,17 jde asi o trámy. Nejasné je mínění Pis 7,5. Je zde popisována krása hlavy a vlasů. Podle Kral. překladu i král, divající se s pavlači, je jat [Kral. »přivázán«] krásou. Jiní soudí, že jde spíš o kučery, kudrny vlasů: »I král byl jat kučerami«. Tentýž hebr. výraz *rahat* překládají Kral. jinde »koryto« [Gn 30,38,41; Ex 2,15].

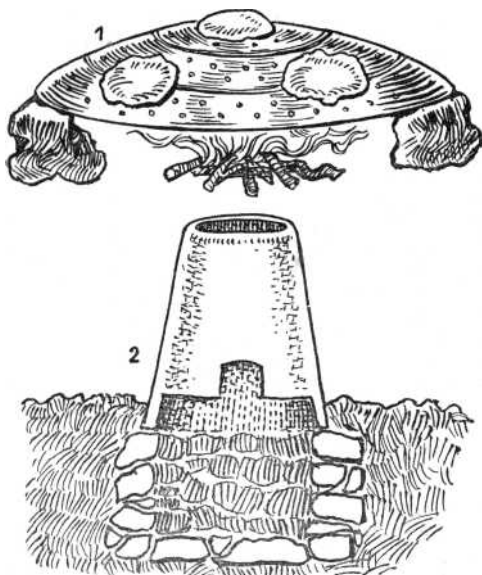
Pavouk. Hebr. *akkábiš*. V Palestině je ho 600 až 700 druhů. Bible připomíná snadnou porušitelnost pavučin, kterou přirovnává k marnému doufání [Jb 8,14] a zbytečné práci [Iz 59,5]. Př 30,28 má v hebr. jiné slovo [*sémámit*], jež Kral. překládají p. s výkladem, že »koná svou povinnost, žádného se nic, ani krále, neostýchaje, ač ho král nerad vidí«. Jiní myslí na veverku, jiní opět na nějakou ještěrku.

Pazdeři, odpadky lnu, dřevnatá část stonku [Joz 2,6].

Pazour, dráp [Ž 10,10; Dn 4,30; 7,19].

Pe [= ústa]. Sedmnácté písmeno hebr. abecedy, jímž začíná sedmnáctý oddíl Ž 119 [v. 129]. Každý verš tohoto oddílu [v. 129-136] začíná v hebr. slovem, jehož první písmenou je p.

Pec. V biblí je zmínka o různých pecích: 1. P. na pečení chleba [hebr. *tannûr*] byla podle velikosti přenosná i nepřenosná [Iz 31,9],

Pec na pečení. 1. Bronzová vypouklá mísa s vyklepanými důlky a rýhami k zachycení těsta, které se připlácló na rozpálený povrch. Z nálezu v Tanaachu. 2. Hliněná pec s ohništěm v zemi. Po rozpálení se těsto lepilo na vnitřní stěnu kuželu pece. Vpředu je otvor pro tah. Z nálezu v Megiddu. Podle Gallinga.

Ohnivá pec. Zajatí nepřátelé jsou upalováni. Relief tepaný do bronzu na vratech assyrského krále Salmanasara II. v Balavatu.

podoby komolého kužele s pohyblivým víkem, jenž se rozpálil uvnitř. Chléb nebo jiné pečivo bylo dovnitř kladeno na žhavý popel [Ex 8,3; Lv 11,35; 26,26; Ž 21,10]. – 2. P. tavěcí [na tavení kovů z rudy, hebr. *kûr*, Dt 4,20; 1Kr 8,51; Jr 11,4; *Železo]. – 3. Tyglík na přečišťování zlata, stříbra, mědi, cinu a olova [hebr. *kûr*; Kral. mají v Př 17, 27,21 »teglík«; Iz 48,10; Ez 22,20]. – 4. Hliněná p. zlatnická [hebr. *alil* Ž 12,6]. – 5. Vápenice [hebr. *kibšân*, Gn 19,28; Ex 19,18]. – 6. P. hrnčířská a cihlářská [hebr. *attûn*, Dn 3,6,22,23; *malbén* 2S 12,31; Kral. mají cihelna u Jr 43,9; Na 3,14]. Peršané užívali některých z těchto pecí k popravám.

P. slouží často za obraz Božích zkoušek [Př 17,3; Iz 48,10] nebo souzení [Dn 4,20; 1Kr 8,51; Jr 11,4] nebo Božích soudů [Ž 21,10; Mal 4,1; Mt 6,30; 13,42,50]. Boží přebývání v Jerusalemě je přirovnáno k p-i, jež bude nepřítelům lidu Božího hrůzou [Iz 31,9, sr. Žd 12,29]. Jindy je hříšná vášeň přirovnávána k rozpálené p-i [Oz 7,4,6n], kdežto Boží výmluvnosti [= slova] jsou jako stříbro, sedmkrát v hliněné p-i přehnané a zprubované [Ž 12,7]. Zj 9,2 líčí, že po zatroubení pátého anděla bude otevřeno podsvětí [Kral.: studnice propasti], sídlo uvězněných démonů [sr. L 8,31; Zj 20,3]. Z této studnice vyrazí dým jako při otevření velké pece. Je to obraz ďábelského smýšlení [nenávisť, zášť, zlomyslnost], které zavalí svět a bude příčinou mnoha hrůz.

Pecen, pecník. Mouka pšeničná, u chudiny ječmenná, s vodou nebo olejem byla hnětena v dřevěné nádobě na těsto [Ex 8,3; 12,34], k němuž se přidalo trochu zákvasy z posledního zadělávání [sr. Ez 12,15], a když těsto vykynulo, bylo upraveno do bochníků [Sd 7,13] a pečeno buď jako *chléb podpopelný,

pečený na rozpálených kamenech a při pečení zahrnutý žhavým popelem [Gn 18,6], anebo chléb pečený v *peci [Lv 2,4] nebo na plotně [Kral. pánvici Lv 2,5]. Chléb mival podobu kulatou, ale p. nebyl tak vysoký jako náš. Proto nebyl krájen, nýbrž jen lámán [Mt 14,19].

Péče, pečování, pečovatí. Stč. význam těchto výrazů je velmi bohatý: starost o něco, obavy před něčím, strach, bedlivost, ochrana, opatrování, úsilí o něco [opak: o něco nedbáti, něco ignorovati] a j. Ve SZ je tak přeloženo mnoho různých hebr. výrazů, které významovou šířkou stč. pojmů péče, pečovatí jen dotvrzují. Sd 13,12 je výrazem péče přeloženo hebr. *mišpát*, které může znamenat rozhodnutí, řízení, soud Boží [sr. Př 16,33; Ex 28,15], ale také způsob [2Kř 1,7]. Manue se ptá, jaký bude způsob dítěte, aby bylo správně vychováno [sr. Př 22,6], a jaké bude jeho povolání. U Jb 21,21 je tak slovem péče přeloženo hebr. *chéfes* [= libost, zájem, sr. Ž 1,2]. Hebr. *šamar* v Dt 4,15 znamená hlídati, opatrovati, ostříhati [Dt 4,9; Jř 31,10], býti na stráži. Hebr. *dáraš* [= znovu a znovu šlapati cestu, vyhledávati, hledati Lv 10,16; Am 5,14; Jř 29,7; ptáti se Dt 22,2; starati se] překládají Kral. v Dt 11,12 pečovatí. Stejně hebr. *šit leb* = přiložiti, zaměřiti srdce v Jb 7,17; Př 27,23. Hebr. *jáda'* [= znáti] je přeloženo v Př. 12,10 výrazem pečovatí. Stejně hebr. *bakaš* [= hledati, toužiti, žádati] v Př 29,10. Hebr. *chárád* [= trásti se Ex 19,18, lekatí se Rt 3,8] překládají Kral. v 2Kř 4,13 pečovatí. A konečně v Ž 40,18 tak překládají hebr. *chášab* = mysleti, přemýšleti [»Pán myslí na mne«]. Všecky tyto výrazy vyjadřují to, co míníme pojmem starost o něco, úzkost o něco nebo před něčím, silný zájem o něco. Nejen čloěk má starost, ale i Bůh [Dt 11,12; Jb 7,17; Ž 40,18].

NŽ má několik řeckých výrazů, jež Kial. překládají pečovatí, pečování, péče: 3. os. sing. *melei* = záleží na něčem 1K 9,9; 1Pt 5,7; sr. L 10,40; v 1K 7,21 překládají Kral. totéž sloveso »nedbej na to«, Žilka »nic si z toho nedělej«, sr. Sk 18,17; *epimeleisthai* = starati se o něco nebo někoho, L 10,34n; 1Tm 3,5; *fronein* = míti zájem na něčem, pamatovati na někoho, F 4,10; Ko 3,2; *pronoein* = předvídavě se starati, mysliti předem, 1Tm 5,8; hlavně *merimna* = starost, úzkost [Mt 13,22; L 21,34; 2K 11,28; 1Pt 5,7]; *merimnán* = míti úzkostlivou starost [L 10,41; 1K 7,32nn], usilovati o něco s úzkostí [Mt 6,25-34], zvl. vzhledem na budoucnost [Mt 6,34].

Mt 6,25-34; F 4,6; 1Pt 5,7 varují jednak před falešným zaměřením lidského úsilí a pečování, jednak před nedůvěřivou úzkostí v oprávněném usilování a pečování. Mt 6,33 se svým »nejprv« ukazuje, kterým směrem se má brát lidské úsilí a jak máme těmto výstrahám rozumět. NŽ staví proti sobě »pěči o to, což jest Páně« a »pěči o věci tohoto světa« [1K 7,32nn; »pečování tohoto světa«, Žilka »časné starosti«, Mk 4,19; »pečování o tento život«, Žilka »starosti o živobytí«, L 21,34], ale ne v tom smyslu, že se věřící vůbec nemá starat o záležitosti

všedního života [sr. 1K 4,12; Ef 4,28; 1Te 2,9; 4,11; 2Te 3,10.12], nýbrž že nemá úzkostlivě pečovat o »život svůj« ani o »tělo své« [Mt 6,25]. Souzen bude ovšem podle toho, jak pečoval o život a tělo druhých [Mt 25,35-45; 1K 12,25; 2K 11,28; F 2,20; 1Tm 5,8]. Ale to už patří do oblasti onoho »úsilí«, hledání království Božího a jeho spravedlnosti, o němž je řeč u Mt 6,33. Není v tom ovšem všecko, ale péče o život a tělo druhých je jedním z důsledků tohoto hledání. »Usilovat« o království Boží znamená v podstatě žít jistotou, že patříme už nyní onomu budoucímu věku, jenž se v Kristu prolomil do tohoto světa [sr. 1K 7,29-31] a jehož plné zjevení očekáváme [L 21,34]. Kristus je zárukou toho, že nám budou dány všechny věci, kterých potřebujeme [Ř 8,32]. Proto je křesťanova »péče« zbavena vši úzkostlivosti a strachu. Nejen proto, že je si vědom své bezmocnosti a marnosti při vyměňování a zajišťování života [Mt 6,25.27, sr. L 12,15-21] a že úzkostlivou starostí propadá tomuto světu [Mk 4,19; L 21,34], ale hlavně proto, že smí pro Krista uvrhnouti všechnu starost s důvěrou v Boha, který jako Otec pečuje o všechno v přírodě; jak by mu nezáleželo na těch, kteří uvěřili evangelium? [Mt 6,30; F 4,6; 1Pt 5,7]. On sice nezaručuje, že budou splněna všechna naše přání [Mt 7,7-11], ale ví lépe než my, čeho potřebujeme [Mt 6,32]. Věřící člověk se má spokojit s tím nejnmutnějším [L 10,41n].

Pečet' [často ve smyslu pečetítka]. Připojování p-i patřilo k nejstarším způsobům ověřování důležitých listin. V Babylóně byla pečetítka už ve čtvrtém tisíciletí př. Kr. Na východě

Pečetní váleček z Tanaachu. Smíšený nápis egyptský a klinový.

žádná listina nebyla pokládána za pravou, nenesla-li p. Užívalo se jí místo podpisu. Negativ p-i býval vyryt do malého hliněného a vypáleného válečku, který byl nošen zavěšený na šnůře kolem krku nebo ruky [Pis 8,6]. Jindy byl vryt [Ex 28,11.21.36; 39,6] do prstenního kamene a nošen na pravé ruce [Gn 38,18.25; Jř 22,24]. V Palestině byla nalezena také pečetítka v podobě skarabea, posvátného egyptského brouka, a malých kuželů. Znaky na pečetítkách bývaly různé od obrazců až po

[610] Pečlivě, pečlivý-Pedaiáš

jména majitelů. P. mívali obyčejně muži, z žen snad jen vdovy, jež převzaly mužův majetek. Z palestinských nálezů bylo zatím – podle Biče I., 198 – jen o šesti prokázáno, že náležely ženám [vyobrazení tamtéž tab. 18]. Jako odznak hodnosti nebo moci je připomínán pečtní prsten v Gn 41,42; 1Kr 21,8; Est 3,10; Dn 6,17. Chtěl-li faraó nebo král ustanovit svého zástupce, předal mu svůj pečtní prsten. Proto býval král označován za p-ní prsten na ruce Boží, t. j. jeho zástupcem [Jr 22,24; Ag 2,24]. P. bývala přitiskována nejen na listiny [1Kr 21,8; Jr 32,11] a knihy [Iz 29,11; Zj 5,1], nýbrž i na váčky s cennostmi [Jb 14,17] na vězení [Dn 6,17; Zj 20,3], studny [Pis 4,12], nádoby, hroby [Mt 27,66] a někdy i brány. V tom případě byla voskem připevněna stuha na otvírací části a na obou stranách přitisknuta p., takže každé otevření znamenalo porušení p-i. P. byla znamením neporušenosti obsahu [tak na př. na nádobách, v nichž se dodávalo víno dvoru nebo chrámu].

Výrazů p., zapečetiti bývá užíváno často obrazně. »Polož mne jako pečeť na srdce své, jako pečtní prsten na ruku svou« [Pis 8,6] = nechť se ti nikdy neztratím z mysli; nechť žiji stále v tvé blízkosti jako tvá ozdoba. P. je výrazem zabezpečení: tak Job nařiká, že Bůh zapečetil jeho přestoupení jako v peněžním váčku a stále do něho přikládá nové doklady jeho hříšnosti [Jb 14,17 sr. Dt 32,34]. Bůh zapečetňuje hvězdy, takže nemohou vyjít [Jb 9,7]. Čistá žena je přirovnávána k zapečetěné studnici [Pis 4,12]. O tyrsém králi se praví u Ez 28,12, že »zapečetňuje summy«. Podle Výkladů Kral. to znamená, že má ve své moci uzavírání kupních smluv. Podle jiných se má překládat: »Připojuješ p. ke své dokonalosti, domníváš se, že jsi výlučně vši moudrosti a krásy, že v sobě uzavíráš všecku dokonalost.

Zapečetiti knihu, prorockví, vidění znamená, že kniha je ukončena a nic už k ní nebude přidáno [Dn 9,24; 12,4,9 sr. Zj 22,18] až do určitého času, kdy se vyplní. Zapečetěná kniha nemůže být čtena [Iz 29,11]; »zapečetili zákon mezi učedníky« [Iz 8,16] znamená, že prorokova zvěst se nesmí dostat na veřejnost a že má být sdělována jen učedníkům. Ve Zj 5,1-5 pláče vidoucí nad tím, že »kniha je zapečetěna sedmi pečeti«, t. j. že prorockví jsou sice sepsána, ale doposud se nesplnila. Teprve

lev z Judy, v němž je uskutečněno eschatologické očekávání, tyto pečeti zlomil a knihu otevřel [Zj 6,1-12; 8,1]. Podle Zj 22,10 nemá vidoucí zapečetěvat prorockví, protože jejich splnění se bezprostředně uskuteční.

Zapečetiti dokument znamená potvrditi, že to, co je v něm obsaženo, je potvrzeno a osvědčeno [1Kr 21,8; Jr 32,10,11,14,44; sr. Neh 9,38; 10,1; Est 8,8,10]. Tak Korintští jsou p-i, t. j. osvědčováním Pavlova apoštolství [1K 9,2]. Věřící v Krista »spečeťují«, t. j. osvědčují, potvrzují věrnost, spolehlivost a pravdivost Božích slibů [J 3,33n], jež byly uskutečněny v Kristu [2K 1,22].

V 2K 1,22; Ef 1,22; 4,30 Kraličti slovem *znamenati překládají řecké »zapečetiti« (sr. i Zj 7,3-4). Jde zde o dílo Ducha sv., který nás zřetelně označil za majetek Boží. Podobně i »potvrdil« J 6,27 vlastně znamená »zpečetil«. Otec Ježíše mocně označil za svého Syna. Je možné, ano pravděpodobně, že obraz »pečeti« v těchto místech měl velmi konkrétní smysl: myslo se při něm na křest, který je oddělením od dosavadního života, odevzdáním Bohu a zároveň chvílí, kdy je dáván Duch sv. xx

P-i bývá označeno majetnictví toho, komu p. patří. Tak »p-i Boha živého« je označeno 144.000 těch, kteří měli dojít spásy [Zj 7,2-4]. Právě proto, že obdrželi tuto pečeť živého Boha, byli určeni k životu [sr. Zj 9,4]. *Potvrditi. *Znamenati. *Znamení. *Obřízka.

Pečlivě, pečlivý. Z 37,7 mluví o pečlivém očekávání na Boha. Je tak přeloženo sloveso, jež znamená vytrvale, trpělivě očekávat. U Mt 6,27 jde o starostlivé, úzkostlivé přemýšlení, v Ř 8,19 o toužebné očekávání. V ostatních bibl. místech jde o starostlivost: Nebýt pečlivý = nestarati se [Mt 10,19; L 12,22; F 4,6]; »Marta byla pečlivá při mnohé službě« [L 10,40] = zaměstnávala se samou obsluhou. Žilka: běhala sem a tam samou úslužností. *Péče.

Pečování *Péče.

Pečovati *Péče.

Pedai [= (Hospodin) vykoupil] 1. P. z Ruma, otec Zebudy, matky krále Joakima [2Kr 23,36]. – 2. Otec Zorobábelův, syn vězně Jekoniáše [1Pa 3,17-19].

Pedaiáš [= Hospodin vykoupil]. 1. Otec Joelův, kníže nad polovici pokolení Manasse-ova, žijící za krále Davida [1Pa 27,20]. 2. Syn Farosův [Neh 3,25], který pomáhal

Otisky starověkých pečeti. 1. Egyptský skarabeus z Tanaachu. 2. Kuželovité kamenné pečetičko z Tanaachu. 3. Pečeť na uchu džbánu. Nápis zní: Krále z Hebronu. 4.-6. Palestinská pečetička s hebrejskými nápisy: Obadjahu, sluha krále. Netanjahu ben Obadjahu. Chananjahu ben Asarjahu.

Nehemiášovi při znovuvybudování zdí jerusalemských. – 3. Kněz, který stál po levici Ezdrášově, když shromážděnému lidu četl zákon [Neh 8,4]; – 4. Předek Sallův z pokolení Benjaminova [Neh 11,7]. – 5. Levita, jeden z těch, kteří byli ustanoveni za správce skladů, žijící v době Nehemiášově [Neh 13,13].

Pehulletai. Syn Obededomův, levita, jeden z vrátných při chrámu [1Pa 26,5].

Pekach [(Bůh) otevřel (oči?), vidí?]. Syn Romeliův [2Kr 15,25.27], hejtman krále izraelského *Pekachia, proti němuž se spikl s Argobem a Ariášem, zabil jej v Samaří a sám se dosadil na trůn. Založil tak novou, osmou dynastii králů izraelských. Podle bible panoval dvacet let [2Kr 15,27]. Jde tu však asi o opisovačskou chybu anebo je třeba hebr. textu rozuměti jinak. P. totiž byl nějak ve spojení s Galádkými [2Kr 15,25], což může znamenat, že byl náčelníkem Galádu a Galileje po zmatcích, nastalých po smrti Jeroboáma II. [† 744 př. Kr.], a že si udržel svou moc i za Manahema, dokud Tiglatfalazar III. »neutvrdil« kralování Manahemovo [2Kr 15,19]. Snad potom se stal P. hejtmanem králů Manahema a Pekachia. V souhlase s assyrskými nápisy, popisujícími události té doby, panoval P. v Samaří jen asi od r. 734 [733]-731. »Cinil to, což jest zlého před očima Hospodinovýmá« [2Kr 15,28], t. j. přidržel se modloslužby, nedbaje zákona Hospodinova a pokládaje se za svrchovaného zástupce Božího na zemi jako už Jeroboám I. Spojil se s Rezinem, králem syrským, proti Assyrským. Ke spolenectví chtěli patrně donutit i judské krále Jotama a Achasa. Rezin táhl proti Jerusalemu z východu [2Kr 16,5n], P. ze severu. Prorok Izaiáš však předpověděl zkázu obou spojenců [Iz 7,1-13] a vyzýval k důvěře v Boží pomoc. Ale Achas raději volal na pomoc Tiglatfalazara III. [2Kr 16,7], který zamířil přes Galileu do území Filištinského [2Kr 15,29] r. 734 a donutil oba krále k ústupu. P. přes to vlek l se sebou množství judských zajatců. Avšak na naléhání proroka Odéda zajatce propustil [2Pa 28,5-15]. R. 731 Oze zabil P-a a pomocí krále assyrského se stal panovníkem izraelským, když předtím svolil k odtržení celého Zajordání a severní části Palestiny [větší části Galileje] od říše Izraelské ve prospěch Assyrie. Mnoho obyvatel odvedl Tiglatfalazar III. do zajetí assyrského [2Kr 15,29].

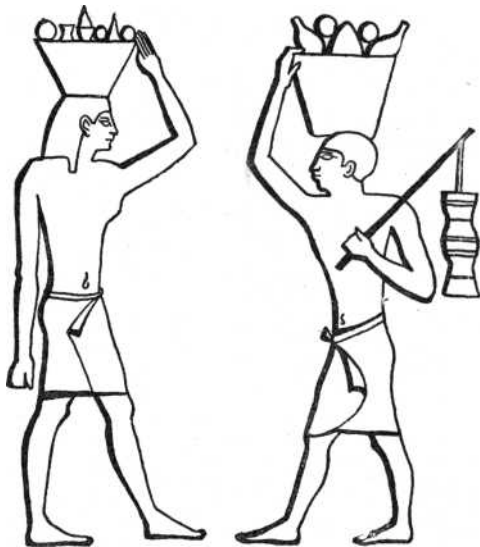
Pekachia [= Hospodin otevřel (oči?)], sedmnáctý král izraelský, syn a nástupce Manahemův. Nastoupil vládu r. 734. Ve vzpouře následujícího roku byl zabit Pekachem, synem Romeliovým. Panoval něco málo přes rok [2Kr 15,22-26].

Pekař. Pečení chleba a jiného pečiva bylo obstaráváno ženami v domácnosti [Gn 18,6; 1S 28,24 a j.]. Jen zámožnější rodiny a panovníci měli otroky a otrokyně, jimž byla svěřena pekařská práce [Gn 40,1nn.17; 41,10; 1S 8,13]. Později však, zvláště v Jerusalemě, kam byl o svátcích přívál poutníků, byly i pekařské ulice [Jr 37,21]. Neh 3,11; 12,38 mluví o věži

Tannurim, t. j. věž pecí, patrně pekařských. *Pec. *Pecen.

Pekelný *Peklo.

Peklo, hebr. *š'ól*, řecky *hadés* nebo *geenna* [z aram. *géhinnám*, z hebr. *gē'b'né-hinnóm* Joz 15,8], jež Kral. překládají brzy p.

Egyptští pekaři nesou koše pečiva. Reliéf z hrobu v Thebách.

[Dt 32,22; Jb 11,8; Př 15,24; Iz 14,9 a j.], brzy hrob [Jb 14,13; 17,13; Iz 57,9; Ez 32,21 aj.], jindy jáma [Ž 86,13], brzy smrt [2S 22,6], brzy propast [Jb 26,6; Př 27,20; sr. Zj 9,1nn], ale vždy znamená říši mrtvých. Neboť hrob, jáma, propast a pod. souvisí s »oním světem« [hebr. *tachtijjá*, *tachtijjót* = podsvětí, záhrobí, Kral. »nížiny« Iz 44,23; »největší hlubokost« Ž 63,10; »nejnižší strany země« Ez 26,20 a p.], do něhož podle starověkých názorů sestupují zemřelí [Ž 30,10]. Jsou sice pochováni v hrobě, ale *š'ól* nelze oddělit od hrobu. Je to jakýsi »prahob« [Pedersen I., 462], který se viditelně individualisuje v každém jednotlivém hrobě tak jako Moáb se individualisuje v každém jednotlivém Moabanovi. Kde je hrob, tam je *š'ól* a kde je *š'ól*, tam je hrob. Kdo zemře, sestoupí do *š'ól*-u právě tak, jako je za normálních poměrů uložen do hrobu. Dátan a Abiron sestoupili »za živa do pekla« [Nu 16,30nn], když je pohltila země. *š'ól* je oblast, do níž sestupují a v níž se setkávají bez rozdílu všichni [Ž 89,49], kdo vstoupili do hrobu [Ez 32, 22.24.26n.29]. Sestoupit do hrobu [do *š'ól*-u] za synem [Gn 37,35] je totéž jako »spáti s otcí« [Gn 47,30]. *š'ól* je nejhlubší oblast světa [sr. Mt 11,23; L 10,15; Ř 10,7] právě tak

[612] Pekodští-Pelaiáš

jako nebe je oblast nejvyšší [Iz 7,11; 57,9]. Podle 2S 12,23; Jb 7,9; 10,21; 16,22 se nikdo z této oblasti nevrátí, leda na čas kouzelnickými zaklínacími praktikami, jež byly v Izraeli přísně zakázány [1S 2,6; 28,7nn; Dt 18,9-11; Iz 8,19]. Izraelec cítil hrůzu před tímto podsvětím, jež mu připomínalo nenasytnou obludu se širokým hrdlem [Př 27,20; 30,16; Iz 5,14; Ab 2,5]. Jindy mu připomínalo hrůzyplné paláce s mnohými skryšemi [Jb 17,16; Př 7,27] a branami [Jb 38,17; Ž 9,14; 107,18; Iz 38,10; sr. Mt 16,18; Zj 1,18].

Tato hrůza před *š^{eo}l*-em souvisela s představou, že je to oblast zkázy [Jb 17,14; Iz 38,17], takže byla též nazývána »zahynutím« [Jb 28,22; Ž 88,12], »zatracením« [Jb 26,6; Př 15,11], v němž zemřeli jsou »zemdlení« [Iz 14,10], tápají a klopýtají [Iz 59,10]. Jsou nazýváni *r^{fa}im*, t. j. malátní [Kral. »mrtví« Ž 88,11; Iz 14,9], neboť »není práce ani důmyslu ani umění ani moudrosti v hrobě« [*š^{eo}l*-u, Kaz 9,10], »v zemi zapomutí« [Ž 88,13], v oblasti zla, bolesti, úzkosti, sevření a truchlivosti [Ž 116,3]. Je to propast někde u úpatí hor, ponořených v bahnitém oceánu [Jb 26,5; Jon 2,6n; sr. Ž 40,3; 69,3.16; 71,20; 88,5n; 2S 22,5]. Hlubina, jáma, nejnižší strana, pustina – to vše jsou znaky *š^{eo}l*-u [Ez 26,19-21], k nimž přistupuje ještě temnota [Jb 10,21n], mrákota, stín [Jb 38,17; Ž 88,13], v nichž není světla [Ž 49,20; 88,7].

To všecko jsou obrazy, jimiž SZ vyjadřuje přesvědčení, že v *š^{eo}l*-u přestává jakýkoli styk s Bohem. Bůh na mrtvé nevzpomíná [Ž 88,4-6], nečiní před nimi zákrak [Ž 88,10-13]. Bůh je sice Pánem i *š^{eo}l*-u [Ž 16,10] a nelze tam před ním uniknout [Ž 139,7-12; Am 9,2-3], ale je to místo mlčení. Mrtví neoslavují Boha [Ž 115,16 až 18; Iz 38,18] a nevzpominají na něho [Ž 6,6]. »Bůh není Bůh mrtvých, ale živých« [Mt 22,32]. Právě proto se do *š^{eo}l*-u jako do svého domova vraceli ti, kteří na Boha zapomněli [Ž 9,18; Př 5,5-6; 7,27]. Kdo jednou vstoupil do *š^{eo}l*-u, už se z něho nedostane [Jb 7,9n; 16,22; Kaz 12,5; Iz 26,14].

To nejhorší pro Izraelce bylo, když se ocitl v *š^{eo}l*-u už za svého pozemského života, když se k němu přiblížil [Jb 33,22], na př. v nemoci nebo v utrpeních a p. [Ž 88,2-19; Jon 2]. Vytržení z těchto soužení oslavuje Izraelec jako vysvobození ze *š^{eo}l*-u [Jb 33,28-30; Ž 30,2-4; 40,3; 69,2-4.15-16 sr. Ž 71,20; 116,2-4.8n]. Bůh může uchránit před *š^{eo}l*-em nebo z něho vytrhnout – to bylo přesvědčení žalmistů i proroků [Oz 13,14]. Proto se v žalmech ozývá tolikrát prosba za vytržení z hrobu. Ale jen dvě sz místa mluví jasně o životě po smrti, který je protikladem stínového života v *š^{eo}l*-u, nepočítáme-li nejasné místo u Jb 19,25n. Obě místa pocházejí z pozdní doby sz literatury: Iz 26,19 a Dn 12,2. Jedni procitnou »k životu věčnému«, druzí »ku ponoření a potupě věčné«. Toto přesvědčení rostlo současně s apokalyptickým a eschatologickým názorem, že Bůh

ospravedlní a odmění ty, kteří prošli krutým pronásledováním. Spravedliví, ač mrtví, neztratí svou odměnu, stejně jako bezbožní neujdou trestu. V době mezi SZ a NZ panoval názor, že i *š^{eo}l* má dvě oddělení, jedno pro spravedlivé [*Ráj], druhé pro bezbožné, *š^{eo}l* v užším slova smyslu [»žalář« pro nepovolené duchy 1Pt 3,19 sr. Zj 20,7]. Mezi oběma je nepřekročitelná propast. Vypravování o boháči a Lazarovi [L 16,19-31] zřejmě navazuje na tento rabínský názor. Nesmíme však zapomínat, že toto vypravování nás nechce poučit o podrobnostech posmrtného života, nýbrž o povinnosti, kterou máme v tomto životě.

Ježíš užíval běžných tehdy představ, když chtěl zdůraznit závažnost života na této zemi. Zná jednak, jak bylo uvedeno, představu o *š^{eo}l*-u [řecky *hadēs*] jako oblasti, kde žijí spravedliví vedle bezbožných v oddělených prostorech [L 16,23.26], na druhé straně však navazuje také na představu, běžnou v diasporním židovstvu, podle níž bezbožní sestupují do Hádu, místa odsouzení, spravedliví však ihned po smrti přecházejí do »raje«, »oněch věčných stanů« [L 16,9; 23,43; sr. 2K 5,8 »přijít k Pánu«, F 1,23 »býti s Kristem«, Zj 6,9 »pod oltářem«, Zj 7,9 »před trůnem«]. Pobyt v Hádu je časově omezen vzkříšením [Zj 20,13n], kdy »peklo« bude zničeno. NZ je ovšem přesvědčen, že věřící v Krista jsou chráněni před pekelnými branami [Mt 16,18] a že po smrti odcházejí k Pánu [L 23,43; F 1,23]. Kristus je Pánem i pekla mocí svého vzkříšení [Sk 2,31; Zj 1,18]. Tato víra byla vyjádřena představou o Kristově vstoupení do pekla [1Pt 3,19nn; 4,6].

Místo odsouzení bezbožných po vzkříšení a posledním soudu má v NZ jméno *geenna* [Kral. peklo Mt 9,43 *Hinnom]. O tomto p-e se mluví často obrazem »ohně«, »ohnivé pece«, »jezera ohnivého«, připraveného od věčnosti »d'áblu i andělům jeho« [Mt 25,41; sr. 13,42.50; Zj 19,20; 20,10.14n], »synům zatracení« [Zilka: »syn gehenny« Mt 23,15], těm, kteří se provinili proti bratrské lásce [Mt 5,22; sr. Jk 3,6]. Těmito obrazy nejsme však nikterak poučováni o přirozené povaze trestu po smrti, jak se domnívala středověká církev, která spíš navazovala na knihu Ethiopského Enocha [22,1-14] než na NZ – NZ nechce ukojit naši přirozenou zvědavost, nýbrž slavnostně varovat, abychom nebrali vážnost Božího soudu na lehkou váhu. Bůh je přísným a spravedlivým soudcem právě proto, že je svatá láska.

Pekodští, mocný aramejský kmen Pukúdu, který obýval v nížině v. od Tigridu poblíž jeho ústí do moře. V době Ezechielově patřil pod vládu Nabuchodonozorovu [Ez 23,23]. U Jr 50,21 je totéž slovo přeloženo výrazem »obyvatelé pomsty«. Jde o obyvatele Pekodu.

Pelaiáš [= Hospodin je divuplný]. – 1. Jeden z levitů, který pomáhal Ezdrášovi vykládat Zákon [Neh 8,7] a podepsal smlouvu s Hospodinem [Neh 10,10]. – 2. Jakýsi jidovský potomek Sechaniův [1Pa 3,24], jehož jméno se vyskytuje ve výtce rodiny Davidovy.

Pelaliáš [= Hospodin soudil], kněz z doby Nehemiášovy [Neh 11,12] z rodu Mal-kiášova.

Pelatia [= Hospodin osvobodil]. – 1. Syn Chananiášův, vnuk Zorobábelův [1Pa 3,21], snad totožný s tím, jenž jménem lidu stvrdil za Nehemiáše smlouvu s Bohem [Neh 10,22]. *Pelatiáš. – 2. Jeden ze synů Simeonových, žijící za krále Ezechiáše, kteří vedli válečnou výpravu na horu Seir, aby vyplnili ostatek těch, kteří ušli z Amelachitských [1Pa 4,42].

Pelatiáš [= Hospodin osvobodil]. – 1. Jeden z vůdců lidu a otec čeledi, který spolu s Nehemiášem podepsal smlouvu [Neh 10,22]. – 2. Syn Banaiašův, kníže lidu, proti němuž bylo namířeno prorocství Ezechiellovo [Ez 11,1-13]. Během prorocství náhle zemřel.

Peleg [= rozdělení], syn Heberův a bratr Jektanův [Gn 10,25; 11,16]. Práví se o něm, že »za dnů jeho rozdělena byla země«, od této události pochází jeho jméno. Čeled Heberova se rozděbila tak, že mladší větev Jektanova se vystěhovala do jižní Arábie, kdežto starší zůstala v Mesopotamii [1Pa 1,19,25].

Peleš [= pelech, komůrka, doupě, brloh, jeskyně]. Tak překládají Kral. po každé jiný hebr. nebo řecký výraz: *ereb* místo, kde divoká zvěř číhá na svou kořist [Jb 38,40; Kral. Jb 37,9 překládají skryše]; – *návě* [pl. *ná ot*], místo, kde se usadili nomádi, protože zde nalezli pastviny, bydlisté [Z 74,20; Iz 35,7]. Jinde totéž slovo překládají Kral. ovčinec [2S 7,8], pastviště [Iz 65,10], pastva [Z 23,2], bydlisté [Jr 10,25], salaš [Am 1,2], příbytek [Iz 27,10] a jinak; – *m^e óná*, bydlisté [Am 3,4; Pis 4,8]. Jinde překládají příbytek [Jr 21,13], obydlí [Z 76,3], doupě [Z 104,22], skryše [Jb 37,8; 38,40], ochrana [Dt 33,27]. – Rec. *spelaion* = jeskyně, jež slouží za skryši lupičů [Mk 11,17]. Jindy totéž slovo překládají výrazem jeskyně [Zd 11,38; Zj 6,15].

Peletejšti tvořili jádro vojska Davidova a jeho osobní stráž [2S 8,18; 15,18; 20,7,23; 1Pa 18,17]. Zůstali věrni Davidovi i v nástupnických zmátcích jeho posledních let [2S 15,18-22; 20,7]. Byli osobní stráží i Šalomounovou [1Kr 1,38,44]. Snad jde o zkomoleninu jména Filištinši [IS 30,14], protože Peletejšti vystupují skoro vždy současně s Gheretejskými, kteří jsou kmenem filištinským. Slovo *Cheretejšti je patrně zkomolenina slova Kréšti. Podle Am 9,7 Filištinští skutečně přišli z Kréty [= Kaftor].

Pelikán [*Pelecanus anocrotalus*], hebr. *ká'at* uvádí se mezi nečistými ptáky [Lv 11,18; Dt 14,17]. Žije v potoků a bažin; jeho nohy jsou opatřeny plovacími blanami, má velký, ryhovaný zobák, opatřený vakem, do něhož sbírá rybky pro svá mláďata. Dosahuje výše až 1,80 m, rozpětí křídel až 4 m. Ojedinele se vyskytuje ještě dnes u jezera Genezaretského, hojně u mělkých jezer egyptských, na Nilu a v jv. Evropě. Lkající a opuštěný žalmista porovnává sebe s pelikánem na poušti [Z 102,7]. Známkou zpuštění země Idumejské jest usídlení pelikánů, výrů a kalousů v bývalých

Pelaliáš-Peněžoměnec [613]

lidských sídlech [Iz 34,11]. Podobná pohružka je vyslovena proti Ninivetským [Sof 2,14]. Patrně vnější zjev pelikánův v orientálci vzbuzoval dojem smutku a těžkomyšlnosti.

Pelonský Ghelez [1Pa 11,27; 27,10], nazývaný v 2S 23,26 Ghelez Faltický. Nevíme, od čeho je odvozeno slovo P. Někteří se domnívají, že existovalo místo Bethpelet v nejnižší části Judstva. Odtud české Faltický. Ale Pelonští patřili k Efraimovi. *Chelez.

Pelyněk, keřnatá rostlina [*Artemisia absinthium*], obsahující velmi hořkou šťávu, které se v mírných dávkách užívá jako léku, ve větších dávkách je škodlivá [Zj 8,11].

V Písmě znázorňuje hořkost soužení, trampot a nesnázi [Pr 5,4; Jr 9,15; Pl 3,15,19]. O nespravedlivých soudcích se praví, že »proměňují v pelyněk soud« [Am 5,7; 6,12]. Jméno hvězdy, která po zatroubení třetího anděla spadla na řeku a studnice, bylo Pelynek [Zj 8,11].

V Palestině rostou čtyři druhy pelyňku: *Artemisa nilotica*, *A. Iudaica*, *A. fruticosa*, *A. cinerea*.

Penenna [= korál], jedna z obou žen Elkanových [1S 1,2,4].

Peněžoměnec, směnárník, který v době Ježíšově vyměňoval za určitý poplatek [aram. *kollybos* = 12 zrn stříbra; odtud řecké *kollybistés* Mt 21,12] běžné mince cizího [pohanského] původu, na př. i císařské mince římské, za peníze domácí. Podle Ex 30,12-15 musel totiž každý Izraelce, který dosáhl dvaceti let, při sčítání lidu zaplatiti »půl lotu svatyně« jako výplatu své duše v obět' pozdvížení Hospodinu [sr. 2Kr 12,4; 2Pa 24,6]. Později se musela tato daň platiti jednou ročně, za Nehemiáše byla však snížena na třetinu lotu [Neh 10,32]. Vedle toho však přinášeli Izraelci dobrovolné dary [Mk 12,41], jež byly vhažovány do pokladnice v nádvoří žen. Bylo tedy třeba peněžoměnců, zvláště o velkých svátcích, neboť v chrámě smělo být placeno pouze domácími palestinskými penězi, které z valné části obíhaly ještě z doby samostatného státu židovského [t. zv. říše makkabejské čili hasmoneovské]. P-i měli stánky v městě, ale o svátcích jim bylo dovoleno postavit si své stoly [řecky *trapeza*, odtud

Peněžoměnci. Římský reliéf z vatikánského musea.

Peníze z biblické doby: 1. Dareikos. 2. Šekel z r. 66 po Kr. Na lici „Krásná brána“ chrámu [Sk 3,2] s nápisem „Jerusalem“, na rubu stylisace palmové ratolesti a citronu s nápisem: „První rok vykoupení Izraele“. 3. Šekel Šimona bar Kochby z r. 135 po Kr. s nápisem: „Druhý rok vykoupení Izraele“. 4. Šekel císaře Hadriana z r. 136 na oslavu poroby Jerusalema, přebudovaného na Aelia Capitolina. Na rubu spřežení volů rozorává zříceniny jerusalemského chrámu. 5. Půl šekelu z doby Makka-bejců. Na lici: „Ve čtvrtém roce“ (vzpouře), na rubu „Vykoupení Siona“. 6. Čtvrt šekelu z doby Makka-bejců. 7. Stater císaře Augusta. Na lici bohyně vítězství. 8. Tetradrachma (čtyři drachmy) Alexandra Vel. Na rubu Jupiter s holubicí míru. 9. Denár císaře Tiberia. 10. Denár císaře Augusta. 11. Sestercius (čtyři asy) císaře Augusta. Písmena SC = Senatus consulto, t. j. se svolením senátu.

penězoměnc = *trapezités* Mt 25,27] ve vnějším nádvoří chrámovém. Ježíš vyhnal tyto penězoměnce z chrámu a jejich stoly převrátil, protože uráželi posvátnost místa. Znesvěcovali tak prostor, který sice nebyl určen vlastní bohoslužbě, který však jakožto t. zv. »nádvoří pohanů«^{x x} měl znázorňovat, že chrám je domem modlitby pro všechny národy [Mk 117]. Tím rušili poslání chrámu znázorňovati vládu Hospodinovu nade vším světem a nad celým pokolením lidským [Mt 21,12n; 25,27; Mk 11,15; J 2,14-16].

Peníz. Tak překládají Kral. řecké *dénarion* [Mt 18,28; 20,2; 22,19; Mk 6,37; L 7,41; 10,35; J 6,7; Zj 6,6], stříbrná mince, zavedená Římany v Palestině. Denár měl hodnotu denní mzdy polnohospodářského dělníka [Mt 20,2.9.13]. Za 200 peněz bylo možno nakoupiti chleba pro 5000 lidí [Mk 6,37], t. j. za 1 denár pro 25 lidí. *Peníze.

Peníze. V nejstarších dobách se vedl obchod pouze výměnný. Je to patrné i z pozdějšího názvu peněz, na př. latinské *pecunia* [= peníze] je odvozeno z *pecus* [= skot], hebr. *kešitá* je překládáno *ovce i peníz, což ukazuje, že kus dobytka byl kdysi základem výměnného obchodu. Později se užívalo stříbra a zlata v různém tvaru [pruty Joz 7,21.24; prstence, kotouče, malé cihly a p.]. Tyto kusy drahých kovů byly váženy, takže »platiti«^{x x} znamenalo totéž co »vážit«^{x x} [Gn 23,16; 43,21]. Poměr mezi zlatem a stříbrem byl 1:13½. Platidlem bývala i měď. Poměr mezi stříbrem a mědí byl 1:60. Základní vahou byl stříbrný šekel [*lot; *váhy]; někdy je v hebr. textu prostě jen »stříbro«^{x x} [Kral. peníze 2Kr 12,4 a j.]. Za dva šekely bylo možno koupit v době Levitika 1 skopce [Lv 5,15], za Elizea 24 l pšenice nebo 48 l ječmene [2Kr 7,16]. Abraham koupil jeskyni Machpelah za 400 stříbrných lotů [Gn 23,16n], Josef byl prodán izmaelským kupcům za dvacet stříbrných [Gn 37,28]. Ovšem, že kupní hodnota se v různých dobách měnila. Podle Herodota první ražené mince se objevily v 8. stol. př. Kr. v Malé Asii, a to v Lydii, zatím co v ostatní Asii a v Egyptě se drahé kovy odvažovaly. Darius I. [521-485 př. Kr.] podle téhož Herodota dal raziti zlaté a stříbrné mince pro Persii. Jde o t. zv. *dareikos*, na jehož jedné straně byl obraz vousatého muže s korunou na hlavě [dára = král], klečícího na koleně a třímajícího pravici kopí, levicí luk [káman = luk]. Na druhé straně byl nepravidelný čtverec pravděpodobně od upevnění v razidle. Kral. tlumočí jméno tohoto peníze slovem drachma [Ezd 2,69]. Královský peníz byl obyčejně zlatý [1Pa 29,7] a vážil 8,4 g; stříbrné mince byly v různých dobách různě těžké a mohlyjsi je volně raziti jednotlivé provincie. Tak se Zidé seznámili s raženými penězi. Po pádu perské říše se začalo i v Palestině užívat řeckých peněz různého druhu [*Hřivna] podle toho, zda vládl Ptolemejci nebo Seleukovci. Podle 1Mak 15,6 dal syrský král Antiochus VII. Sidetes Šimonovi Makka-bejskému [kolem r. 139 př. Kr.] právo raziti

vlastní peníze. Zachovaly se mince, které snad pocházejí z této doby, ač o tom není plně jistoty. Na jejich lici byla nádoba v podobě kalicha [snad kaditelnice nebo nádoba na mannu] a kolem nápis: »Šekel izraelský«. Na rubu pak byl rozkvetlý prut Aronův a nápis:

Peníze z biblické doby: 12. Peníz (Kral. šart) Herodesa I. Velikého. 13. Peníz (šart) Pontského Piláta. 14. Římský quadrans (Kral. halěr). Na rubu kloun (špice lodí) čtyřveslice.

»Svatý Jerusaleme«. Měděné mince měly jiné výzdoby a nápisy. Od dalšího hasmoneovského vladaře, Jana Hyrkana [135-105 př. Kr.], i od jeho nástupců jsou zachovány jen měděné mince. Alexander Jannaeus [103-76 př.] vydal peníze s nápisem hebrejským a řeckým, kdežto Herodovci vydávali měděné peníze už jen s řeckým textem. Mezi ně patřil i měděný penízek, nazývaný v řeckém NZ *lepton* [Kral. šart, Mk 12,42], snad z doby Jana Hyrkana nebo jiného Makkabejce. Vedle toho však byly v oběhu i dále řecké peníze: *Drachmé* [Kral. groš L 15,8], stříbrný peníz 6 g stříbra. *Statér* [Kral. groš Mt 17,27] znamenal obvykle minci v hodnotě 4 drachem. Byly však také statéry zlaté v hodnotě 20 drachem. Statér mival na jedné straně hlavu Minervy s přílbicí, na druhé straně sovu a nápis; byl ražen řeckými městy v Sýrii a Fenicii. *Mná* [Kral. *hřivna, L 19,13] se rovnala 100 *drachmám*; *talanton* [Kral. hřivna, Mt 18,24] = 6000 drachem. Nebyla to vlastně mince, nýbrž váha, [36 kg stříbra], po př. počítací hodnota, kterou zavedl Alexander Veliký pro celou svou říši. *Didrachma* [Kral. plat Mt 17,24], stříbrný peníz platící 2 *drachmy*. Byla to roční chrámová daň každého Izraelce v době Ježíšově,

[616] Penízek-Pentateuch

rovnající se polovině *šekelu*. Když se Římané stali pány východu, dali do oběhu i římské peníze. Nejobyčejší z nich byl denár [*dénarion*, Kral. *peníz], stříbrná mince o něco menší než řecká drachma [asi 4 g stříbra]. V době císařské byla ozdobena hlavou císařovou nebo některého člena císařské rodiny. Touto mincí bývala placena státní daň [Mt 22,19n]. Dále to byl *as*, řecky *assarion* [Kral. penízek Mt 10,29; L 12,6], malá, měděná mince, mající hodnotu $\frac{1}{10}$, od r. 217 př. Kr. $\frac{1}{16}$ denáru. Čtvrtinu hodnoty *assarionu* [asu] měl t. zv. *quadrans* [řecky *kodrantés*, Kral. haléř, Mt 5,26]. Ale i římsí prokurátoři [vladaři] v Judstvu vydávali peníze, někdy s obrazy císařů, ač pokyny z Říma zněly, aby se vystříhali všech figurálních námětů, a s různými nápisy. Hojně bylo užito vyobrazení ze světa rostlinného. Složitostí oběživa v Palestině si vysvětlíme potřebu *peněžoměnců. Za prvního [66-70 po Kr.] i druhého židovského povstání [132-135 po Kr.] razili Židé opět své vlastní mince různé podoby s různými ozdobami a nápisy, zhotovené z mědi nebo ze stříbra. Po vyvrácení Jerusalema r. 70 po Kr. byly v oběhu mince s obrazem a jménem císaře Vespasiana, na rubu pak je pod palmou postava ženská, znázorňující Judstvo, a nápis: Judea devicta [Judstvo poraženo]. Herodes II. Agrippa, král nad částí Galileje a východního území za mořem Galilejským, razil i po pádu Jerusalema vlastní měděné mince.

Poměr Písma sv. k penězům [*Bohatství, *Mammona] je patrný z mnoha výroků jak ve SZ, tak v NZ. Především Zákon stanovil, že jen ve výjimečných případech je možno půjčovat na úrok [*Lichva, Dt 23,19n]; úrokování mezi Izraelci zavrhuje [Ex 22,25; Lv 25,36; sr. Př 28,8; Iz 24,2; Ez 18,13,17]. Bible blahoslaví toho, jenž »peněz svých nedává na lichvu« [Ž 15,5] a jasně ukazuje, že ten, »kdo miluje peníze, nenasytí se penězi« [Kaz 5,10] a že nashromážděné bohatství je ke zlému jeho majetníka [Kaz 5,13] právě proto, že »peníze ke všemu dopomáhají« [Kaz 10,19]. Zvláště proroci vidí nebezpečí a svůdnost peněz, jež vedou k nespravedlnosti, bezohlednosti, krutosti a bezcharakternosti [Am 2,6; 8,6; Mi 3,11]. Ale to nejvzácnější, spása, nemůže být koupena za p. [Iz 52,3; 55,1].

NZ vykládá tragedii Jidášovu jeho láskou k penězům [Mt 26,14n; Mk 14,11; J 12,4nn]. S penězi souvisí i tragédie Ananiáše a Žafiry [Sk 5,1-10] a 2Tm 3,2 připomíná, že »v posledních dnech« nastanou zlé časy, ovládané lidmi »chtivými peněz«, bez srdce. Zásadní hledisko máme v perikopě o *mammoně [Mt 6,24nn], již Ježíš klade v protiklad k Bohu. Vidí v ní takové nebezpečí, že na ně člověk svou přirozenou mravní silou nestačí [Mt 19,16-26]. Je příznačné, že Ježíš neilustruje neschopnost přirozeného člověka k dobrému na pohlavním pudu, jak to dělala středověká církev, nýbrž právě na nezdolatelné touze po

penězích. Právě bohatému mládenci, který se směl chlubit i před Ježíšem bez jakéhokoli jeho protestu, že zachovával přikázání druhé desky Zákona, ukazuje jeho neschopnost milovati Boha z celého srdce na skutečnost, že se nedovede oddíci mamonu. Peníze činí člověka tvrdým, chladným, požívačným, násilným a a nevěřícím, není-li jejich svůdnost přemožena Boží silou [Mt 19,26]. Je příznačné, že Ježíš vysílá učedníky na misijní cestu bez peněz [Mt 10,9; L 9,3], aby ukázali, že plně spoléhají na pomoc Boží. Na druhé straně však neváhá užiti obrazu o hospodaření s penězi, aby naznačil odpovědnost a věrnost, kterou se má vykazat každý člověk před Bohem ve využívání svěřených darů. Odpověď na otázku, co s mamonem, najdeme u L 16,9nn. Zkráceně lze říci, že podle NZ tam, kde nevládne Bůh, vládnou peníze, a jen tam, kde vládne Bůh, nemohou vládnout p. [Mt 6,24].

Penízek *Peníz *Peníze.

Pentateuch [Pět knih Mojžišových]. Pentateuch je řecké slovo, které značí česky »Pětídílka«. Židé nazývají tyto knihy názvem, jenž by se dal přeložit »Pět pětiček Zákona«. Častěji však užívají výrazu »*torá*«, t. j. Zákon, nebo »Zákon Mojžišův«. Tohoto výrazu je použito v užším smyslu již ve SZ [2Kř 14,6; 2Pa 30,16; Ezd 10,3; Neh 8,3], zatím co v knize Dn [9,11.13] značí tento výraz již souhrn těchto pěti knih. I NZ mluví o Zákoně, při čemž míní Pentateuch [Mt 5,17]. Výraz »knihy Mojžišovy« se též několikrát vyskytuje: 2Pa 25,4; 35,12; Ezd 6,18; Neh 13,1, v Mk 12,26 je takto uveden citát z Ex.

Dělení na pět částí je již z doby před přeložením SZ do řečtiny [LXX], tedy před 3. stol. př. Kr. Židé označují tyto části vždy začátečním slovem té které knihy: 1. *B^eréšit*, 2. *Šemot*, 3. *Vajikrá*, 4. *Bamidbár* [nebo *Vaj^edabbér*]. 5. *D^ebárim*. Nám jsou však běžnější názvy převzaté prostřednictvím latiny z řečtiny: 1. Genesis [Gn – Stvoření], 2. Exodus [Ex – Vyjití], 3. Leviticus [Lv – Kniha levitská], 4. Arithmoi – Numeri [Nu – Sečítání, čísla], 5. Deuteronomium [Dt – Opakování Zákona].

P. obsahuje souvislé dějové pásmo, které je však přerušováno někdy velmi rozsáhlými vložkami rázu zákonodárného, po př. bohoslužebného.

Přehled obsahu:

Gn 1-11 Stvoření světa, první lidé.

Gn 12-50 Praotci: Abraham, Izák, Jákob, Josef.

Ex 1-18 Izrael v Egyptě, vyvedení k hoře Sinai.

Ex 19,1-40,38, Lv 1-27, Nu 1,1-10,10 Pobyt Izraele pod horou Sinai [v této části je málo děje, avšak rozsáhlé vložky zákonodárné]:

Ex 20,1-17 Desatero.

Ex 20,23-23,19 [33] Kniha Smlouvy.

Ex 25-31. 35-40, Lv 8-9 Zřízení stánku

a bohoslužebného náčiní.

Ex 34 T. zv. bohoslužebné desatero.

Lv 1-7 Předpisy o obětech.

Lv 11-16 Předpisy o očišťování a dnu smíření.

Lv 17-26 Zákon svatosti.

Lv 27 Sliby a desátky.

Nu 1-4 Sčítání synů izraelských.

Nu 5,1-10,10 Různé předpisy bohoslužebné a pod.

Nu 10,11-36,13, Dt 1-34 Tažení Izraele od Sinaie až do stepi Moabské, smrt Mojžíšova.

V tom vloženo :

Nu 18 Povinnosti a práva kněží a levitů.

Nu 28-29 Obětní kalendář.

Dt 1-30 Veliká řeč Mojžíšova.

Ačkoliv SZ sám nikde neříká výslovně, že celý soubor Pět knih Zákona byl napsán Mojžíšem, přece jen židovští staří autoři Filon Alexandrinský a Josephus Flavius tvrdí, že celý P. byl napsán Mojžíšem. Talmud s tím souhlasí, avšak posledních osm veršů o smrti Mojžíšově prý napsal Jozue. Toto židovské podání o P. jako jednotném díle, které Mojžíš sám psal, bylo pak převzato i křesťanskou církví.

Avšak již židovští vykladači 11. a 12. stol., Izák z Toleda, Šelóm Jischák a Ibn Ezra, podle různých míst zcela oprávněně soudili, že tyto knihy celé Mojžíš napsat nemohl [Gn 36,31-39; Gn 12,6; Dt 1,1 a j.]. Podobně Karlstadt, reformátor v 16. stol., soudil podle slohu, že tato kniha není původu jednotného. Vynikající filosofové 17. stol. Hobbes a Spinoza vyslovili též oprávněně pochybnosti o uvedení židovsko-křesťanském podání.

Hildesheimský evangelický farář Witter již r. 1711 přišel na to, že Gn je složena nejméně ze dvou různých »pramenů«, které užívají různých jmen Božích, avšak teprve když o této otázkě uveřejnil pojednání r. 1753 Jean Astruc, lékař Ludvíka XIV., ujal se toto rozlišení i mezi theology, kteří ho pak použili velmi platně k rozboru těchto knih. Astruc sám, jakož i němečtí starozákonníci konce 18. stol. Eichhorn a Ilgen, měl za to, že zde bylo použito několika starších psaných dokumentů, zatím co o málo pozdější badatelé Angličan Geddes a Němec Vater měli za to, že jádrem P. byly zákony, a ostatní vyprávění se postupně kolem nich seskupila. V 1. polovině minulého století soudili Ewald, Bleek a j., že podkladem P. byl jeden základní spis, který byl doplněn z druhého rovnoběžného spisu a rozhojněn o další dodatky. V polovině minulého století byla zase obnovena teorie o »dokumentech«, které byly jako celky pojaty a zařazeny do P.

Na základě těchto prací a názorů byla pak vypracována teorie, která se spojuje se jménem německého profesora theologie a pak semitské filologie Julia Wellhausena [1844-1918], avšak jako jeho předchůdci si zaslouží být uvedeni Alsasan Reuss, Němec Graf a Holanďan Kuenen. Wellhausen však shrnul jejich přípravné práce ve svých spisech o kompozici Hexateuchu [t. j. P. a kniha Joz] a o dějinách Izraele. Podle Wellhausena byly čtyři

veliké »prameny«, z nichž se pak sestavil P.: t. zv. Jahvista asi z 9.-8. stol. př. Kr., t. zv. Elohist z 8.-7. stol. př. Kr., Deuteronomium v užším slova smyslu z r. 622 př. Kr., a t. zv. Kněžský kodex z doby zajištění babylonského nebo po něm. Toto datování bylo umožněno tím, že již r. 1805 de Wette zjistil, že předpisy o sjednocení bohoslužby v Dt souhlasí s reformou krále Joziáše [2Kr 22-23], a tak mohl právem předpokládati, že ona kniha nalezená při opravě chrámu byl právě základ naší knihy Dt [kap. 1-30], po př. jen zákony v nich obsažené. Wellhausen dovedl toto pojetí podat způsobem myšlenkově i slohově velmi přesvědčivým, takže téměř všichni z badatelé ho následovali a dále rozvíjeli jeho teorii.

Koncem minulého století zahájil berlínský profesor Gunkel zkoumání jednotlivých slovesných druhů, písní, prorockých výroků, zákonů, vyprávění a pod., avšak vše to konal na půdě uvedené teorie o čtyřech »pramenech«. Jiní pokračovatelé zase se pokoušeli uvnitř jednotlivých »pramenů« najít dvojí rovnoběžná pásma.

Ovšem i proti této teorii byly a jsou vyslovovány námitky se strany učenců jak konservativních, kteří usilují udržet staré podání o tom, že Mojžíš byl autorem těchto knih – k nim patří i český katolický bohoslovec Šanda: Mojžíš prý Gn napsal sám, ostatní čtyři knihy nadiktoval Jozuovi –, tak i tradici nevázaných. Někteří třeba popírají, že by byl t. zv. Elohist samostatným »pramenem«, jiní podávají jiné literární teorie, někteří, jako Holanďan Eerdmans a prof. jerusalemské university Gassuto, popírají možnost užití rozličných jmen Božích jako hlediska pro rozlišení »pramenů«. A konečně skandinávská škola sz přináší mnohá nová hlediska, ovšem nedovedla dosud podat vypracovanou teorii, která by mohla teorii Wellhausenovskou nahradit. Kodaňský filolog Pedersen poskytl cenné podněty, které mohou rozlišit části původně izraelské od částí rázu již hodně kananejského, uppsalský theolog Engnel po jeho příkladu zdůrazňuje též význam ústního podání vyprávění i zákonů, avšak jeho vývody mnohdy jdou příliš daleko.

I čeští evangeličtí badatelé o SZ profesori Daněk a Bič [III.181nn] vyslovili své námitky proti teorii o čtyřech »pramenech« P. Avšak převážná většina z badatelé Wellhausenovy teorie v různé úpravě dosud používá jako základu, i když v jednotlivostech má výhrady. Zastánci i odpůrci této teorie zdůrazňují v poslední době náboženskou motivaci, kultovní tradici i anonymitu sz literatury, což jsou veličiny jiného rázu a nelze jich použít pro řešení literární otázky o existenci t. zv. pramenů. Bude tedy s prospěchem, když český písmák pozná tuto teorii důkladněji.

Theorie o »pramenech« P-u není jen nějakým chvilkovým nápadem, je to výsledek dvou století pilné a důmyslné práce filologické a

theologické. Některé jednotlivosti jsou a mohou být právem kritisovány, avšak ten, kdo by chtěl celou theorii popřít, musí místo ní podat nějakou celkovou lepší, a nelze říci, že by se to doposud někomu podařilo, naopak, zdá se, že další zkoumání spíše onu theorii v jejích základech posiluje.

Každý čtenář bible si může povšimnouti, že některá vyprávění se s malými obměnami opakují: na př. Abraham v Egyptě Gn 12, 10-20 a v Geraru Gn 20,1-18, Izák v Geraru Gn 26,1-11. Nebo na př. v Gn 6,19 je psáno, že Noé vzal do archy po jednom páru od každého druhu zvířat, zatím co o něco dále [7,2] čteme, že vzal od zvířat čistých po sedmi párech a od nečistých po jednom páru. Nebo v Gn 37,25 se vypráví, že Josef byl prodán Izmaelitským, zatím co podle v. 28 byl vzat z cisterny Madiánskými. Vyprávění o stvoření v Gn 1,1-2,4 je jiného rázu než souběžné vyprávění v Gn 2,4-25. Takovéto zjevy vedly ke zkoumání příčin, a tu se zjistilo, že v některých oddílech Gn a Ex 1-5 je Bůh jmenován *Jahvé*, což překládáme do češtiny Hospodin, zatím co v jiných oddílech je jmenován *'Elóhim*, což značí Bůh. Vysvětlení je podáno přímo v SZ: viz Gn 4,26; Ex 3,15; 6,3. [Že byly určité důvody, proč se někdy používalo toho jména Božího a jindy zas jiného, je patrné i ze srovnání Ž 14 s 53, viz v. 5-7]. T. zv. Kněžský kodex užívá do Gn 17 výrazu Bůh, do Ex 6 [Bůh] Všemohoucí, a nadále pak Hospodin.

V jedné části se pro horu, kde dostal Mojžíš Zákon, užívá názvu Sinai, kdežto jinde je nazývána Óreb, v odpovídajících místech jsou pohanští obyvatelé Palestiny nazýváni Kanaejští, zatím co jinde se užívá pro ně názvu Amorejští. Různé části mají i různé názvy na př. pro otrokyni, pro výraz »uzavřítí smlouvy« a pod. Takových jazykových odlišností, které však se navzájem sdružují, jsou stovky.

Zatím co v některých částech – v t. zv. Kněžském kodexu – je slavnostní, poněkud jednotvárný sloh, časté výpočty, rodokmeny a pod., t. zv. Jahvistický »pramen« vypráví velmi živým a názorným způsobem.

Ruku v ruce s těmito jazykovými a slohovými rozdíly jdou i rozdíly obsahové, náboženské, bohoslužebné a mravní. Ve vyprávění o Agar je dvojitá míra vzdálenosti mezi Bohem a člověkem: v Gn 16,4-14 sestoupí Boží anděl na zem, zatím co podle 21,8-21 Agar slyší jen Boží hlas s nebe. Zatím co vyprávění o Abrahamovi v Egyptě [Gn 12] nikterak se nepozastavuje nad Abrahamovým jednáním, souběžné vyprávění [Gn 20] již Abraham omlouvá: on nelhal, neboť skutečně byla Sára jeho poloviční sestra [v. 12]. Zvláště výrazné bohoslužebné motivy vidíme v Dt, které žádá na prosté soustředění bohoslužby na jedno místo. T. zv. Kněžský kodex veškeru bohoslužbu odvozuje od Mojžíše, oběti byly možné až teprve, když skrze něho se dostalo Izraeli poučení o nich [Lv 9 a dále]. Proto také tento »pramen«

neuznává oběti v době před Mojžíšem, a tudíž také ne rozdíly mezi živočichy čistými, které je možno obětovat, a nečistými [sr. Gn 6,19 podle tohoto »pramene« s Gn 7,2].

Z uvedeného přehledu je patrné, že různé theorie o vzniku P. různé kladly důraz buď na souvislé nitě vyprávění, nebo na zlomkovitost součástí, avšak je přece jasno, že lze zřetelně rozeznat v podstatě čtyři výrazné a od sebe odlišné »prameny«. Patrně si je nemůžeme představovat každý z nich jako souvislé knihy, jež pak redaktoři sestavovali. Avšak nebylo by asi též výstižné, nazývat je vrstvami, neboť toto slovo budí představu nějakých vodorovných celků, které se postupně na sebe ukládají. Uvedené čtyři základní »prameny« vznikly sice v různé době, avšak byly souběžně tradovány a zpracovávány. Konečná redakce je spojila tak, aby se ze žádného žádná cenná část neztratila. [Podobně jsou zpracovávány t. zv. harmonie čtyř evangelií, počínaje Tatianovým Diatessarónem z 2. stol. přes harmonii Komenského až do nynější doby].

Uvedené »prameny« byly patrně dlouhou dobu tradovány ústně, a teprve později písemně zachyceny. Avšak ústní tradice ve starověku, kdy lidé tolik nespolehali na psané záznamy, byla velice spolehlivá, takže můžeme počítati i v době ústní tradice s určitými »prameny«.

Nelze ovšem rozlišit celý P. na uvedené »prameny«, jak se činilo v dřívější generaci s přesností až na verše a půlverše, avšak přece jen s přesností na kapitoly nebo na několikaveršové oddíly je možno tuto práci se zdarem provést. Rozlišení je provedeno podle měřítek jak jazykových a slohových, tak i obsahových a theologických. Filologie vykonala svou práci již dosti důkladně; theologickému výkladu jednotlivých »pramenů« a jejich skloubení bude nutno věnovat ještě mnoho úsilí. V následujícím přehledu podáváme nástin těchto hlavních výsledků, ovšem i tam je nutno mít na paměti, že je to konstrukce sice poměrně spolehlivá, avšak přece ne naprosto jistá.

Jahvistický »pramen« pochází prý z Judstva, neboť v něm hraje významnou roli postava Judova, svatyně Hebronská a jiné osoby a místa judská. Tento »pramen« pochází asi z 10.-8. stol. př. Kr. Užívá pro horu Zákona jména Sinai, praotce Jákoba nazývá počínaje Gn 32,29 Izraelem. Má určité oblíbené výrazy, jako na př. »nalézti milost«. Oběti podle něho byly již od nepaměti, rovněž rozlišení živočichů čistých a nečistých. Nikterak se nepozastavuje líčit Boha výrazy zcela lidskými. Vyprávění jeho je živé, názorné a bezprostřední. Některí badatelé rozlišují v tomto »prameni« ještě »pramen« starší, původu laického [Eissfeldt], po př. dokonce mimoizraelského, seirského [Pfeiffer].

K »prameni« jahvistickému náleží zhruba tyto části P. [v závorkách jsou uvedeny ty oddíly, kde tento »pramen« je zastoupen několika verši, po př. propleten s některým pramenem jiným]:

Gn: 2,4b-4,26; 6,1-8; [7-11]; 12-13; [15-16; 18; 21]; 26; [27-34; 37]; 38-39; [40-42]; 43-44; [45-48]; 49-50.
Ex: [1-5; 7-16; 19; 24; 32-34].
Nu: [10; 11; 13; 14; 16]; [20-22]; 24; [32].
Dt: [34].

Pozdější knihy SZ se celkem na tento »pramen« neodvolávají, proroci jeho tradic neužívají. Avšak právě ty části, které se vykládají ve vyučování náboženství a v bohoslužbách pro děti a které jsou dětem nejsrozumitelnější a nejbližší, náležejí většinou k tomuto »prameni«.

Elohistický »pramen« užívá v Gn a Ex 1-2 pro Boha výrazu ¹⁰elohim, pro horu Zákona jména Oréb, jména Jákob užívá i po Gn 32. Má se za to, že je původu severoizraelského, neboť velikou roli v něm hrají Josef, Jozue, svatyně Bételská, město Síchem. Je pravděpodobné, že pochází z doby královské a že se v něm odrážejí zápasy proroků o čistotu bohoslužby v 9. a 8. stol. př. Kr. Je na něm patrné, že byl stále znovu zpracováván. Proroci, pokud se odvolávají na vyprávění o praotcích, uvádějí údaje buď shodné nebo podobné jako Elohisty, avšak odlišné od Jahvisty. Tato určitá jednotnost »pramene« elohistického vedla některé badatele k závěru, že to nebyla samostatná vyprávěcí nit, nýbrž jen úprava starší látky jahvistické, při čemž byly některé věci upraveny. I Mojžíš má za prostředníky Arona a Marii. Tak v tomto »prameni« se nikdy nezjevuje Bůh přímo, nýbrž skrze sny a proroky. Zatím co Jahvista klidně se zmiňuje o různých činech praotců, které jsou rázu poněkud pohanského, Elohisty tato vyprávění nepodává, a jeho souvislá dějová nit začíná teprve v Gn 15 a pokračuje pak:

Gn 20; [21; 22; 24; 27-36]; [37; 39-45; 46; 48; 50].
Ex [1-5]; [10; 13, 14]; [15]; [17-19]; 20,1 až 24,18; 32; [33].
Nu [11]; 12; [13-14]; [20-22]; 23; [25]; [32].
Dt [27]; 33; [34].

Zatím co jahvistický »pramen« nenalezal v kruzích prorockých dosti ohlasu, lze říci, že pramen elohistický byl v prorockém hnutí rozvíjen, a že právě na jeho základě a v prodloužení jeho linií vznikly pak »pramen« deuteronomistický a t. zv. Kněžský kodex.

»Pramen« deuteronomistický. Již r. 1805 poznal de Wette, že požadavky, které klade Dt na sjednocení a úpravu bohoslužby, souhlasí s opatřeními, která provedl na základě knihy nalezené v chrámu jerusalemském r. 622 žudský král Joziáš [viz 2Kr 22,3-23,24]. Zákonky obsažené v Dt pocházejí asi z doby nedlouho před jeho nalezáním, projevují se v nich sociální tendence podobné jako v současném proroctví Sofoniášově. Soustředění bohoslužby na jedno místo je důsledkem jednoty Boží. Bylo pak nutno postarat se o levity, kteří touto úpravou ztratili své povolání i příjmy, nahradit asyly ve zrušených svatyních městy útočištnými a pod. Zákony [kap. 12-26] jsou zarámovány do Mojžíšovy řeči na rozloučenou, jež

opakuje příkazy orébské [kap. 5-11; též 27-38]. Kap. 1-4 a 29-34 tvoří dějový rámec této řeči. I Dt má své zvláštní výrazy a sloh, které se pak výrazně projevují v rámcích dalších t. zv. dějepravných knih [Joz, Sd, 1.2S, 1.2Kr].

Soudí se, že Dt mělo vlastně nahradit t. zv. Knihu smlouvy [viz dále, Ex 20,23 až 23,19]. Projevují se v něm snahy prorocké a je v něm zdůrazněna láska Boží i láska k Bohu [6,5; 7,9]. Avšak celý rámec spíše ještě utužuje zákonické zaměření. »Pramen« deuteronomistický zahrnuje celé Dt s výjimkou některých částí v kap. 32-34.

Kněžský kodex [značí se v odborné literatuře písmenou P podle něm. Priesterkodex]. Pokračuje v linii Elohisty a Deuteronomisty, jako celek jej můžeme odvodit až z doby zajištění babylonského či ještě o něco pozdější [6.-5. stol. př. Kr.], ale přitom obsahuje tento »pramen« velmi mnoho materiálu starého.

Jeho vyprávění je souvislé, je přesně rozděleno [»rodové«, t. j. děje nebes a země Gn 2,4, synů Noé Gn 10,1, podobně Gn 11,10-27; 25,12-19; 36,1], je zařazeno do chronologického rámce počínajíc stvořením světa. [Židé dosud užívají tohoto základu pro svůj letopočet.] I Kněžský kodex má své zvláštnosti v uvádění jména Božího [viz výše str. 618], v užívání určitých výrazů [na př. stvořiti] a obrátů. Jména krajin uvádí vždy ve spojení se slovem »země« [na př. země Egyptská Gn 47,11-28]. Styl Kněžského kodexu je formulkový, rád uvádí seznamy, rodokmeny a čísla. S velkým zájmem vypráví o věcech bohoslužebných, ovšem teprve od doby Mojžíšovy, předtím nikoliv.

Ke Kněžskému kodexu přibližně náleží: Gn 1,1-2,4a; 5; 6,9nn; [7-9]; [10; 11]; 17; 23; [25; 27]; [34-35]; 36; [46; 49].
Ex [1]; [6]; 8; [9; 11]; 12; [14; 16]; 25-31; 34,29-40,38.

Lv celý.
Nu 1-10; 13; [14]; 15; [16]; 17,1-20,13; 25,6-31,54; [32]; 33-36.

Dt něco málo v kapitolách 32 a 34.
Kněžský kodex tvoří rámec a základ P-u, jak jej my známe, je z jeho »pramenů« nejpozdější, ale vlastně nejvýznamnější a rozhodující.

V P-u jsou obsaženy i různé oddíly, zvláště zákonodárné, které jsou starší než jednotlivé »prameny« a které byly možná částečně teprve dodatečně zapojeny do některého z nich.

K těmto důležitým zákonným částem náleží:

*Desatero, Ex 20,1-17 zařazeno do »pramene« elohistického, poněkud odlišně v Dt 5,6-18, zařazeno do »pramene« deuteronomistického.

T. zv. jahvistické desatero Ex 34, 10-27 není možná jednotného původu, takže počet deseti příkazů může zde být náhodný. T. zv. dvanáctero síchemské Dt 27,15-26 bylo asi liturgií při uzavírání smlouvy. Kniha

[620] Peň-Pereš Uza

smlouvy [Ex 20,23-23,19] je zařazena do »pramene« elohistického. Obsahuje mnohá velmi stará ustanovení jednak ve formě t. zv. kasuistické, t. j. ve větách podmíněčných [na př. Ex 21,22-22,20] nebo ve formě kategorické, t. j. příkazem [na př. Ex 22,18.21n.28n; 23, 1-3 a p.]. V Knize smlouvy jsou zachyceny zákony z doby předkrálovské, počítá se v ní s bohoslužbou na různých místech. Srovnání se zákoníky sumerskými, babylonskými a assyrskými ukazuje, že poměry hospodářské a kulturní ve starém Izraeli byly sice primitivnější, ale přitom se kladl poměrně větší důraz na stránku mravní.

Zákon svatosti tvoří kap. 17-26 knihy Lv, v nichž se často opakuje příkaz »svatí buďte, nebo svatý jsem, já Hospodin Bůh váš« Lv 19,2; 20,7n; 21,6 a d.]. Tento soubor byl asi uspořádán v době zjetí babylonského, avšak s použitím materiálu velmi starého.

V »pramenech« P-u, zvláště v jahvistickém a elohistickém, jsou zařazeny též části poetické, písně, výroky ve formě básnické, věštby a p. Tyto části patří zcela jistě k nejstarším. Neboť právě v době ústního podání se většinou věci hodné pamatování upravovaly do veršů, aby se lépe pamatovaly.

Takové kratší básnické části jsou: píseň Lámechova Gn 4,23n, výroky Noémovy 9,25-27, další viz *Píseň, výroky Balámovy Nu 23,7-16.18-24; 24,3-9.16-19. Většími celky jsou píseň o Rudém moři Ex 15,1-18 a patrně dosti pozdní píseň Mojžíšova Dt 32. Kromě aronského požehnání Nu 6,24-27 je v P-u dvojí požehnání dvanácti pokolení izraelským, Jákobovo [Gn 49 asi z doby soudců], a Mojžíšovo [Dt 33 z konce doby soudců nebo z rané doby královské, které má rámeček na způsob žalmů].

Zvláštní místo zaujímá 14. kap. Gn. Její některé výrazy upomínají na pozdní kněžský kodex, avšak přitom některá jména a zmínky mají ráz velmi starobylý. Lze předpokládati, že je to pozdní vyprávění, které však použilo velmi staré, asi ještě předizraelské tradice o králi *Melchisedechovi, sr. Ž 110 a p.

Doposud nejrozšířenější pojetí o konečné úpravě P-u je asi takovéto: Někdy v době před zjetím babylonským byl »pramen« jahvistický rozšířen o vyprávění elohistická; asi kolem r. 500 př. Kr. do tohoto souboru bylo zařazeno Dt a někdy asi v době Ezdrášově pisatel Kněžského kodexu zároveň uspořádal s použitím předcházejících tří »pramenů« P.

Avšak »prameny« pozdější chtěly patrně vytlačit z užívání »prameny« starší, nikoli je doplnit. Za každým »pramenem« byla určitá skupina lidí, možná po př. soustředěná kolem některé svatyně, a snažila se, aby její podání ovládlo. Avšak podání jahvistické bylo v době prorockého boje proti pohanství zatlačeno dalšími podáními, která ostřeji bojovala proti pohanství, vtírajícímu se do náboženství izraelského, a přesněji vytyčovala obsah viry i závazky

z něho plynoucí. Teprve po zjetí babylonském, když zdecimovaný i duchovně oslabený Izrael budoval svou novou existenci, použil k tomu všeho starého náboženského podání, které se zachovalo, a utřídil je v jeden celek.

Má se za to, že kniha zákona Mojžíšova, kterou četl Ezdráš v Jerusalemě asi r. 444 př. Kr. [v. Neh k. 8], byl již Pentateuch zhruba v té podobě, kterou máme dnes. Při nálezů hebrejských rukopisů v jeskyni u Mrtvého moře r. 1947 se přišlo též na malé útržky z Lv 19 a 20, které jsou psány písmem užívaným v Palestině v době před zjetím babylonským. Avšak v náboženských spisech se často používá písma staršího, než je obvyklé [na př. Transcius tištěný švabachem], takže tyto nálezy nepomáhají určit dobu vzniku Pentateuchu, neboť pocházejí snad až ze IV. stol. př. Kr., tedy z doby, kdy i podle jiných hledisek můžeme již počítat s hotovým celkem.

Židé vždy velmi zřetelně odlišovali Pentateuch od dalších knih SZ, můžeme však sledovat, jak některé rysy přecházejí i do t. zv. dějepisných knih. Rámec knih Joz, Sd, 1-2S, 1-2Kr je výrazně deuteronomistický. I v těchto knihách se jeví rozdílné prameny [na př. dvojí podání o ustanovení Saule králem: 1S 8,1-22; 10,17-27, na rozdíl od 9,1-10,16; k. 11], avšak je otázkou, zda a do jaké míry souvisí s »prameny« Pentateuchu. Doba Mojžíšova byla směrodatná, zaslíbení této doby zachycené v P. jsou pak naplněna, a svědectví o tom je v uvedených dějepisných knihách.

P., Zákon Mojžíšův, byl a je základem židovství. Na něm a podle něho se budovalo společenství židovské po návratu ze zjetí babylonského, i ti, kteří zůstali daleko od chrámu, měli v něm pevný základ náboženského života, který obstál i ve všech pozdějších ořesech. Samaritáni mají dosud jen P., ostatní knihy sz nepřevzali. Zákonci dále rozvíjejí příkazy a zákazy tohoto Zákona; svodem této práce je Mišna z II. stol. po Kr., jež rozhojňena o diskuse zákonické i jiné tvoří základ palestinského i babylonského talmudu. Později byly z tohoto velkého souboru pořizovány výtahy k praktické potřebě, na př. v XV. století »Sulchan aruch« [= »prostřený stůl«].

Pro křesťany není P. poměrně tak významný; spolu s knihami prorockými, žalmy a j. je jednou z rovnocenných částí SZ. [*Zákon, Starý Zákon]. Sgt.

Peň = kmen stromu [špalek, kláda] na rozdíl od kořene a koruny [Jb 14,8]. Jinde překládají Kral. pařez [Iz 11,1; 20,24].

Perazim, jméno hory, vyskytující se toliko u Iz 28,21; snad je to místo, totožné s *Bá-perazim, kde David porazil Filištínské [2S 5,20; 1Pa 14,11]. Z okolnosti, že místo je zeměpisně neurčitelné a že *pérázim* znamená česky »lomý«, které velmi často souvisely s modloslužbou, dalo by se souditi na to, že jde o nějaké tehdy známé modloslužebné lomy Bálovy.

Peres Uza = [lom Uzův], jméno, které dal David humnu Náhonovu na památku

náhlého úmrtí Uzy při převážení archy úmluvy [2S 6,8; 1Pa 13,11 mají Kral. Pereš Uza]. Viz předcházející heslo.

Perez *Peres Uza.

Pergamén [2Tm 4,13], nč. pergamen, je nevydělaná, zvláštním způsobem ke psaní upravená zvířecí kůže, telecí, oslí, kozi, ovčí, jehněčí a j. Nejvzácnější p. je oslí. Kůže je zbavena srsti, vyprána ve vápenné vodě, na obou stranách oskrabána tak, až zůstane tenká blána, která se napíná na rám, je sušena, pemzou vyhlazena a případně i bělobou natřena. Vynález p-u je prastarý. Již kolem r. 2900 př. Kr. vyskytuje se egyptská zmínka o kůži, na níž bylo psáno. Nejstarší dochovaný egyptský p. pochází asi z let 1900-1800 př. Kr. a obsahuje matematické texty. Vůbec se zdá, že p. byl vynalezen na několika místech současně. Jméno má snad od Pergamu, maloasijského města, kde došla jeho výroba zvláštní dokonalosti, zvláště když Ptolemeus I. ze žárlivosti nad knihovnou pergamského krále Eumena [197-158 př. Kr.] zakázal vývoz papyru z Egypta do Malé Asie. Již Izraelci měli knihy svinuté z p-u. Nejvyšší kněz Eleazar poslal Ptolemeovi Filadelfskému Pentateuch, psaný na p-u tak jemně, že se Ptolemeus tomu podivuje. Talmud přikazuje, že p. ke psaní Zákona musí být vyroben z kůže kulticky čistých zvířat nebo ptáků. P-u z vepřové kůže je užíváno k vazbě knih. Náhražka p-u je pořizována z papíru nebo z tenké bavlněné látky. I po vynálezu tisku byly vzácné knihy tištěny na p-u, který je trvanlivější než papír. *Pergamon.

Pergamenský [Zj 2,12] *Pergamon.

Pergamon, město na západním pobřeží Malé Asie proti Lesbu, položené na návrší. Stejnomená říše P. povstala na troskách světové říše Makedonské. Její trvání se datuje od r. 282 až do 133 př. Kr. Král Attalus I. porazil Gally a usadil je v oblasti, jež od té doby má jméno Galatia. Tentýž král a jeho syn a nástupce Eumenes II. podporovali vědy a umění, hlavně v sídelním městě P., kde založili proslulou knihovnu, vyzdobenou sochami spisovatelů a bohů. Měla prý 200.000 knih v podobě svitků [Charta Pergamena]. Když egyptští faraónové zakázali vývoz papyru, byla v Pergamu založena intenzivní výroba jiné látky, vhodné ke psaní. Odtud má jméno »pergamen«. Král Attalus III. Filometer odkázal říši r. 133 Římanům. P. se stalo římskou provincií. Římský triumvir Markus Antonius věnoval celou pergamskou knihovnu Kleopatře, která ji rozmnožila proslulou knihovnu v Alexandrii. Hlavní město proslulo jednak akropolí s obrovským oltářem Diovy a chrámem Athéniným, jednak množstvím chrámů a svatyní, v nichž se konala chlupná modloslužba. Ale i lékařství bylo zde provozováno se značným úspěchem. V chrámu Aeskulapově [Aeskulap, Asklepios, syn Apollonův, bůh lékařství, jehož znakem byl had] byli nemocní léčeni čerstvým vzduchem, sluncem, vodou a tělocvikem. Roku 1928 bylo započato s vykopávkami Asklepionu,

Perez-Péro [621]

t. j. jednak chrámu Asklepiova, jednak lázni. Svatyně Asklepiova byla založena ve 4. stol. př. Kr., rozbořena Bithynským králem a pak znovu obnovena a rozšířena Římany. Nemocní se museli třítí blátem, běhati v košili podle lékařova předpisu kolem chrámu a pak spát v tmavé chodbě, k níž se šlo 80 m dlouhým tunelem. Divadlo, zřízené pro 5000 osob, pečovalo o rozptýlení pacientů. I hypnózu bylo užíváno k léčebným účelům. V době byzantské byl chrám Aeskulapův zničen zemětřesením. Později na základech chrámu byla vybudována křesťanská svatyně. Ač obyvatelé Pergamu uctívali také Dia, Athénu i Dionysa, přece byl Aeskulap považován za hlavní božstvo pergamské. Židé i křesťané pokládali Pergamon za »stolici satanovu« [Zj 1,11; 2,13]. Církvi pergamské se klade za vinu, že má členy, kteří se drží učení Baláмова [Zj 2,14 *Balám], jedí modlám obětované a dopouštějí se smilstva. Patrně tu šlo o kult Dionysův a Afroditin. Dnešní P. se jmenuje Bergama.

Perge, hlavní město v římské provincii Pamfylia na řece Cestros, vzdálené od moře 60 stadií [11 km]. Za starověku proslulo uctíváním bohyně Artemis [Diany], známé pod jménem královna Pergenu. Pavel a Barnabáš navštívili toto město dvakrát na své první misijní cestě [Sk 13,13n; 14,25].

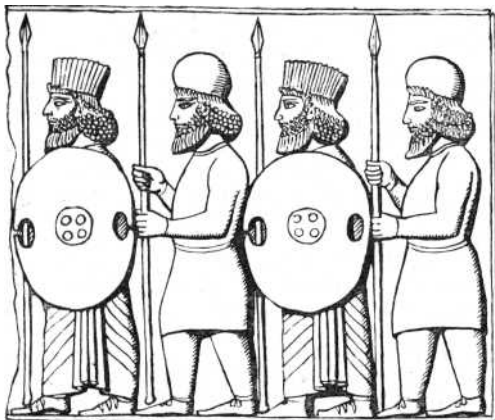
Perla, výměšek těla perlorodky a velevruba, který vzniká vniknutím cizího tělesa, na př. zrnka písku, do dutiny mezi lasturu a pláště. Tento cizí předmět dráždí perlorodku k vyměšování ochranné mázdry, jež se osazuje kolem vniknuvšího předmětu jako jádra. Nejvzácnější perly jsou ty, které hrají duhovými barvami, mají stříbrojasný lesk a tvar kulovitý. Loví se hlavně na Ceyloně, v Perském zálivu, v Rudém moři a j. Jsou to t. zv. perly orientální na rozdíl od perel sladkovodních, jež nemají takovou cenu. V Řecku byla známa p. teprve po dobytí Orientu Alexandrem Velikým, v Římě teprve v I. stol. př. Kr. Zato v Egyptě sloužila perla k ozdobě náhrdelníků zvláště v době Ptolemeovců a byla považována za tak cennou, že se stala obrazem toho nejvzácnějšího ve světě. Ve SZ však [Jb 28,18; Př. 20,15; 31,10] nejde asi o perlu, nýbrž o korál. NZ zná perlu jednak jako drahocennou vzácnost [Zj 18,12] a tedy vhodný obraz království Božího [Mt 13,45n], jehož hodnoty nesmějí být vydávány v nebezpečí znesvěcení nehodnými lidmi [Mt 7,6 sr. 1Tm 5,22], jednak jako vzácnou ozdobu [1Tm 2,9; Zj 17,4; 18,16], a konečně jako prostředek k vyličení nádhery budoucího Jerusalema, jehož dvanáct bran bude zhotoveno z obrovských perel [Zj 21,21].

Péro [hebr. 'ét], kovové rydlo [Ž 45,1; Jr 8,8; 17,1], »rafije« [Jb 19,24] k vyrývání nebo vytesávání písmen do kmene nebo na olověné destičky nebo destičky dřevěné, potažené voskem [L 1,63]. V době Jeremiášově se už psalo p-em z rákosy, ježto Jr 36,23 mluví o »škrriptorálu«, t. j. perořízku. Je však více než

[622] Persie, Perský

pravděpodobně, že se takovým p-em psalo mnohem dřív. Písaři z povolání nosili za pasem i kalamář [Ez 9,2n]. Ve 3J 13 [sr. 2J 12] jde o p. z rákosu.

Persie, Perský. P. jest západní část starého Iranu. Vlastní P. byl kraj nevelké rozlohy při Perském zálivu, dosud známý pod jménem *Farsistan*, zkomoleným starým pojmenováním [*Pársa, paršua*]. Hraničila na sz na Susianu čili Elam, na jz na Perský záliv a na východě na Carmanii [nyní Kerman]. Ale obvykle si představujeme P. v době rozkvětu jinak ohraničenou, když Perská říše sahala od Indu na východě až po Egypt na západě, kdy k ní patřily části Evropy j. od Dunaje i Afriky a celá západní Asie, s Černým a Kaspickým mořem a Kavkazem na severu, Arabskou pouští, Perským zálivem a Indickým oceánem na jihu [Est 1,1; 10,1], takže dosahovala asi poloviční velikosti Evropy. Vlastní Persie je z větší části hornatá, místy písčitá; má horké podnebí; místa, která mají hojnost vláhy, jsou úrodná i krásná. Obyvatelstvo bylo indoevropské, příbuzné Médům, vysokého, ušlechtilého vzrůstu a zdravého rozumu; byli to udatní válečníci s nedostatkem kázně a s náběhem k velkodušnosti. Mnohoženství bývalo tam obvyčejem. Náboženství nejstarších Peršanů bylo polytheistické, ale čím dál tím více se stávalo dualistickým. Jeho zakladatel Zoroaster [podle starověkých řeckých spisovatelů žil kolem r. 1100 př. Kr., podle novějších badatelů až v 6. stol.] učil, že jsou dvě největší bytosti, jedna dobrá, druhá zlá, a že se mezi nimi vede neustálý boj. Bůh dobrý slul *Ormuzd* [Ahura mazda = pán moudrý] a bůh zlý *Ahriman* [Angromainjus = zlý duch]. Všecko dobré ve světě pochází od Ormuzda [světlo, teplo, úroda, zdraví, pravda, ctnost]. Všecko zlé [temno, zima, sucho, poušť, nemoc, lež, nepravost] pochází od Ahrimana. Ormuzd

Perští vojáci. Barevný relief z paláce v Persepoli.

stojí v čele sedmi hlavních duchů [bohů] dobrých, a Ahriman v čele duchů zlých. Povinností člověka jest pomáhati Ormuzdovi v boji proti duchům zlým. Proto udržuje posvátný oheň, vede život ctnostný, mluví pravdu, pečuje o zdraví a čistotu, hledí si polního hospodářství i dobytkařství. Vedle Ormuzda jakožto hlavního boha byli ještě bohové vedlejší: *Mithras*, bůh slunce, *Atar*, bůh ohně, *Armaiti*, bohyně země, *Anahita*, bohyně vody a úrody. Duše člověka spravedlivého vejde po smrti do ráje Ormuzdova, zlého v propast pekelnou, kde vládl Ahriman.

Peršané dělili se na několik kmenů, z nichž přední byli Pasargadové z rodu Achaimenova. Peršané byli poplatní nejprve králům elamským, potom králům medským. Kyros [bibl. Kýrus] nastoupiv na trůn r. 558 př. Kr., svrhl jeho medské v bitvě u Pasargad r. 550 př. Kr. Medii připojil k své říši a vůbec své panství rozšířil, takže jeho říše sahala od Perského zálivu k moři Kaspickému a k řece Halysu. Dobyl Lydie v Malé Asii r. 546, Babylonu r. 539. Židům v zajetí babylonském dovolil, aby se navrátili do Palestiny, jak se vypravuje v prvé kapitole knihy Ezdrášovy. Palestina byla spravována místodržiteli a tvořila součást satrapie »za řekou« [Ezd 8,36; Neh 2,7], k níž patřily Syrie, Fenicie i Cypr. Kyros zemřel r. 529 v boji proti turanským Massagatům. Kambyses [529-522], syn Kýrův, porazil u *Pelusia* r. 525 egyptského faraóna Psameticu III. a dobyl Memfidy. Kambyses je snad biblický *Asverus [Ezd 4,6]. Zatím co Kambyses meškal v Egyptě, jakýsi mág Gaumáta, podobný zavražděnému bratru královy Smerdovy, vsedl na trůn perský. Kambyses na zpáteční cestě do domova zemřel [r. 522]. Gaumáta zapověděl Židům pokračovati ve stavbě chrámu [Ezd 4,7-22]; na štěstí panoval jen sedm měsíců, jeho podvod byl odhalen, byl zabit a na trůn dosedl nejbližší příbuzný Kambysovův, Darius, syn Hystaspův [521-485].

*Darius I. byl nejslavnější král perský, dal říši ústavu, rozšířil ji až k Dunaji a Židům dovolil, aby nejen ve stavbě chrámu pokračovali, ale i poručil, aby jejich podnik byl podpořován z královských důchodů [Ezd 6,1-15], takže stavba mohla být dokončena v šestém roce jeho panování. Darius podnikl výpravu proti Řekům r. 492, která se nezdařila. Loďstvo bylo u Athosů rozbito bouří. Také druhá výprava r. 490 skončila porážkou u *Marathonu*. Po Dariovi nastoupil na trůn r. 485 jeho syn Xerxes, bibl. *Asverus [Est 1,1 a snad i Ezd 4,6], nejprve pokořil Egypt a vrátil se potom proti Řecku, dobyl Athén a spálil je. Než potom utrpěli Peršané porážku v průlivu Salaminském a vrátili se s nepořízenou do Asie. Po další porážce jeho vojevůdce Mardonie u Plataii r. 479 bylo znáti, že říše Perská upadáva. Xerxes byl r. 465 zavražděn a jeho syn *Artaxerxes Longimanus [Dlouhoruký] ho ve vládě následoval. Panoval 40 roků a choval se příznivě k Židům [Ezd 7,11-28]; je to poslední perský král, o němž je v bibli zmínka [Neh

2,1-9]. Potlačil povstání Baktrů, podmanil znova odpadlý Egypt [462-459] a zemřel r. 424. Následoval ho jeho syn Xerxes II., ale již po 54 dnech zavraždil ho jeho syn Sogdianos a zmocnil se vlády, byl však již r. 423 jiným královským levobočkem Ochosem odstraněn; ten nastoupil na trůn pod jménem Darius II., zemřel r. 404. Následoval jeho syn Artaxerxes Mnemon [404-359], potom Artaxerxes III. Ochos. Byl otráven kleštěncem Bagoou; další nástupce na trůnu perském byl Darius III. Kodomanos 336, který již nemohl zadržet blížíci se pád říše. Snad je to onen »Darius Perský«, jenž jest jmenován v Neh 12,22. Byl poražen nad řekou Granikem 334, potom Alexandrem Velikým v bitvě u Issa a Gaugamel. Tim skončila řada králů první perské říše r. 331. Hlavními městy Persie byly střídavě Persepolis, Susa [Neh 1,1; Est 1,2], Achmeta [Ekbatana Ezd 6,2] a Babylon [Ezd 6,1]. Při rozdělení říše po smrti Alexandra Velikého připadla Persie Seleukovcům; jejich vláda trvala do r. 64, kdy se říše seleukovská stala římskou provincií. Již za Seleukovce Antiocha II. odpadla r. 250 značná část jejich držav a v Parthii založil novou říši Arsakes I. Ta se rozšířila přes celý Iran a na západ až k Eufratu. Panství parthské vyvrátil r. 226 po Kr. perský kníže Ardašir [Artaxerxes] z rodu Sasanovců, jenž založil za císaře Alexandra Severa na Iranu mocnou říši novoperskou r. 208 po Kr. Ta tvořila hranici tehdejší říše římské na východě. Posledním králem této říše byl Jazdagird III. [637-641 po Kr.], který byl poražen arabskými mohamedány.

Persis, křesťanská žena v Římě, již apoštol Pavel posílá pozdrav [R 16,12].

Peřestost, peřestý [stč. = strakatost, strakatý]. Tak překládají Kral. dva různé hebr. výrazy *ch^abarbúnōt* = skvrnitost, pruhovanost [o levhartu Jr 13,23] a *nákód* = strakatý [o ovcích Gn 30,32; 31,8].

Peří ve vlastním smyslu [Ez 17,3; Dn 4,30]; v přeneseném smyslu jako perutě, křídla [2S 22,11; Ž 104,3; Iz 40,31]. V hebr. textu je užito tří různých výrazů pro tyto pojmy.

Pes. Bible popisuje psa jako polodivoké zvíře, které se potuluje po ulicích a kolem bydlíšť [Ž 59,7.15] jako nepřijemný příživník, živící se odpadky [Ex 22,31], mrtvolami [1Kr 14,11; 16,4; 21,23n; 2Kr 9,10.35n; Jr 15,3] a prolitou krví [1Kr 21,19; 22,38; Ž 68,24], sdružující se ve smečky [Ž 22,17.21]. Není tudíž divu, že byl p. pokládán za kulticky nečisté zvíře [Iz 66,3]. Zdomácněn [Mk 7,28] sloužil p. člověku jako hlídač domu [Iz 56,10] i stáda [Jb 30,1] a bylo ho používáno i při honbě zvěře.

Být nazván psem, mrtvým psem, psí hlavou bylo pokládáno za výraz nejhlubšího opovření, sebeponížení a za nadávku [1S 17,43; 24,15; 2S 3,8; 9,8; 16,9; 2Kr 8,13]. Být sežrán psem nebo ptáky na poli bylo znamením zvlášť těžkého Božího soudu [1Kr 21,19; 22,38]. L 16,21 uvádí psy, lízající vředy žebráka, jako doklad ubohosti tohoto člověka,

Persis-Pes [623]

kteří se nemohl ani bránit dotyku nečistého zvířete, takže se zdálo, že už naprosto propadl Božímu soudu. [Jiní vykladači vidí v této podrobnosti protiklad soucitu němé tváře a bezcitnosti boháčovy.]

Bezbožní protivníci jsou přirovnáváni ke smečce psů [Ž 22,17.21] právě tak jako falešní vůdcové lidu, kteří jako němí psi ne varují a nebdí, na druhé straně však jsou hltaví a nenasytní [Iz 56,10n]. *Blázen, který znovu a znovu opakuje svá bláznovství, je připodobňován psu, jenž se vrací k tomu, co zvrátil [Př 26,11, sr. 2Pt 2,22]. Také kultičtí prostituty byli nazýváni psy [aspoň u Feničanů ne ve smyslu

Lovci s honičími psy. Na ramenou nesou sítě na zvěř. Assyriský relief v Ninive.

hanlivém], což nám vysvětluje zákaz přinášení »mzdu psa« do domu Hospodinova [Dt 23,18]. Bylo zakázáno zužitkovat zvíře, určené k oběti, t. j. zasvěcené Bohu [odtud označení tohoto zvířete jako »svaté«, »svatá věc«, sr. Ex 29,33; Lv 2,3; 22,10-16] za potravu psům ani tehdy, jestliže zvíře před obětí zdechlo. Takové zvíře muselo být zakopáno. Židé v době Ježíšovy dávali název p. pohanům jako kulticky nečistým. Bylo zakázáno sřevovati jim zvěst Zákona, jenž je tajemstvím vyvoleného lidu.

Na toto ustanovení Zákona i tradice navazuje Ježíšovo slovo u Mt 7,6 [»nedávejte svatého psům«]. Učedníci nemají soudit bratra [Mt 7,1-5], ale jejich úsudek nesmí být natolik otupen, aby nedovedli rozeznat bratra od těch, kteří jsou neschopni ocenit to, co je vznešené a svaté, a pohrdají evangeliem. Stará církev vztahovala toto slovo výslovně na svátosti [sr. 1Tm 5,22].

F 3,2 označuje Pavel judaisty, kteří se vzpi-

[624] Petachiáš-Petr

rají svobodě evangelia a chtějí nutit členy církve k obřizce jako k něčemu, co je nutné ke spáse, za psy, rozřazující sbor [sr. Ž 59,1n.15]. Podle jiných vykladačů varuje Pavel před těmi, kteří byli vyloučeni z křesťanského obecnství. Užívá tu ironicky názvu, jež Židé přikládali pohanům. 2Pt 2,22 přirovnává křesťana, jenž po nabytí známosti upadl opět v blud a hřích, ke psu, jenž se vrátil k svému vývrátku.

Žj 22,15 líčí, že z nebeského svatého města jsou vyloučeni psi [= modloslužebníci, ne zvířata], čarodějníci, smilníci, vražedníci, modláři, zkrátka »každý, kdož miluje a činí lež«. Jde tu o označení těch, kteří se vzepřeli poselství o Boží milosti v Kristu a propadli lži. *Stěně.

Petachiáš [Hospodin otevřel (život nebo oči?)]. 1. Kněz z třídy devatenácté za krále Davida [1Pa 24,16]. – 2. Levita, který na naléhání Ezdrášovo propustil svou manželku cizozemku [Ezd 10,23]. O tétož muže jde snad i v Neh 9,5. – 3. Syn Mesezabelův ze synů Záry [Neh 11,24].

Petor, město na záp. břehu Eufratu j. od Charkemisu v Mesopotamii Syrské, bydliště Balámovo [Nu 22,5; Dt 23,4]. Salmanazar II. je vzal Hetitům. Vyskytuje se i v egyptském seznamu syrských měst za Thutmose III.

Petr, přízvisko Šimonovo [2Pt 1,1], znamenající »skála« či »skalník«, aram. Céfaz [Kěfā]. Ježíš jím chtěl naznačiti budoucí sílu Šimonovu, založenou na víře v Ježíše Krista. [J 1,42n; Mt 16,18n; Mk 3,16]. Kdykoli později Petr projevil nějakou slabost, Ježíš ho vždy pojmenoval starým jménem Šimon, aby ho vyburcoval k bdělosti [L 22,31; Mk 14,37; J 21,15-17; sr. 1Pt 5,8].

Byl synem jakéhosi Jonáše [Mt 16,17; J 21,15n], bratr Ondřejův [J 1,41], oba byli druhý synů Zebedeových Jakuba a Jana a učedníky Jana Křtitele; všichni byli rybáři [Mt 4,18; Mk 1,16; L 5,3]. Šimon i Ondřej pocházeli z Betsaidy, malého rybářského městečka nedaleko Kafarnaum na moři Tiberiadském [J 1,45]. Později bydlel se svou rodinou v Kafarnaum [Mt 8,14; Mk 1,29; L 4,38]. Byl pravděpodobně učedníkem Jana Křtitele. Jeho bratr Ondřej přivedl jej k Ježíšovi [J 1,35-42], který jej přijal za učedníka, později za svého stálého průvodce [Mt 4,19; Mk 1,17; L 5,10] a konečně za apoštola [Mt 10,2; Mk 3,14; L 6,13n]. Petr byl rozhodné, horlivé, aktivní a vznětlivé povahy, provázen chvilkovou malomyslností a nerozhodností [Ga 2,11]. Byl mluvčím apoštolů [Mt 16,13-23; 17,1-8] a náležel se syny Zebedeovými k užšímu kroužku důvěrníků Ježíšových. První uvěřil a vyznal, že Ježíš je Kristus, t. j. zaslíbený Mesiáš [Mt 16,13-23; Mk 8,27-38]. S Jakubem a Janem byl svědkem proměnění Páně [Mk 9,2n]. V seznámeních apoštolů je vždy jmenován na prvním místě, jako by tím měla být naznačena důležitost v kruhu učedníků Ježíšových

[Mt 10,2-4; Mk 3,16; L 6,14; Sk 1,13]. Když byl Ježíš v zahradě getsemanské ohrožen zbrojnoši velekněžskými, Petr jej bránil i mečem [J 18,10-11].

Smutným bodem Petrova života bylo trojí zapření v paláci nejvyššího kněze [Mt 26,69-75; Mk 14,66nn; J 18,12-17]. Činil ovšem opravdové pokání [Mt 26,75; L 22,61] a bylo mu také odpuštěno [L 24,34; 1K 15,5], ale na svůj pád nikdy nezapomněl.

Vynikající postavení mezi apoštoly, které měl Petr za života Ježíšova, zůstalo mu i po Ježíšově smrti a zmrtvýchvstání v církvi apoštolské [Sk 1,15nn; 2,14; 3,4.12; 4,8; 5,3.8]. Pavel jej 1K 15,5 uvádí na prvním místě mezi svědky vzkříšení, podobně L 24,34. On to byl, jemuž bylo zjeveno, že i pohanům Bůh otvírá přístup do svého království [Sk 10]. Když Pavel po třech letech po svém obrácení přišel do Jerusalema, chtěl především poznat Petra [Ga 1,18]. Za jednání t. zv. apoštolského koncilu [Ga 2,1-10] označuje Pavel Petra, Jakuba a Jana za »sloupy« církve. Později ustupuje P. do pozadí před Jakubem, bratrem Ježíšovým [Sk 12,17; 15,13; 21,18; Ga 2,9.12], a Pavlem, jenž se stal apoštolem pohanů [Ga 2,7], kdežto P. káže Židům i za hranicemi Palestiny. Podle tradice působil Petr nejen v Pontu, Galatii, Kapadocii, Malé Asii a Bithynii, nýbrž i v Antiochii [Ga 2,11], snad i v Korintu [1K 1,12], a zvláště v Římě. V Korintě povstala dokonce i strana Petrova [1K 1,12; 3,22]. Toto vůdčí postavení Petrovo je potvrzeno i vypravováním Skutků ap., jejichž první část staví Petra do popředí [Sk 1,15-26; 2,14-41; 3,1-4.22; 5,1-11.12-16; 8,14-25; 9,32-43; 10,1-11.18; 12,1-24; 15,7-11]. Od kap. 15 zprávy o Petrovi mizejí. Na cestách prý ho provázel Jan Marek, kteréžto okolnosti máme co děkovati za sepsání evangelia *Markova.

Legenda vypravuje o rozsáhlém působení Petrově v Makedonii, na březích Černého moře, v Itálii, ve Španělsku, Británii, Babylonii, Persii a jinde. Legenda ví také velmi mnoho o pobytu Petrově v Římě, který nelze bezpečně popírat. Zato se vši rozhodností lze popříti, že Petr pobyl v Římě 25 let, jak tomu chce římská církev na základě apokryfických vypravování z kruhů kacířských Ebionitů. Nesouhlasí s tím jednak chronologie jeho života, jednak i ta okolnost, že Pavel v ep. k Římanům nečiní o Petrovi žádné zmínky. Pověst tvrdí, že manželka Petrova Perpetua, která jej všude doprovázela [1K 9,5], byla v Římě umučena dříve ještě než Petr v době neronského pronásledování. Za rok mučnické smrti Petrovy je udáván r. 68. Prý byl ukřižován hlavou dolů, protože sebe nepokládal za hodna tétož způsobu smrti, kterou zemřel jeho Mistr. Někteří badatelé tvrdí, že Petr zemřel v Babylonii.

Petr-skála. Mnoho sporů mezi protestanty a katolíky způsobil výklad Mt 16,18 o Petrovi jako skále, na níž Ježíš vzdělá svou církev. Římská církev na tomto slově staví své

učení o t. zv. apoštolské poslušnosti, podle níž moc duchovního panování přechází s Petra na domněle jeho nástupce. Ve skutečnosti praví toto místo pravý opak toho, co vykládá římská církev. Ježíš chtěl říci toto: Ty, Petře, jsi skála. Na této skále vystavím církev, kterou nepřemohou brány smrti, třebaš pohlcovala vždy nové a nové řady lidí. Výkladem tohoto slova Ježíšova je 1Pt 2,4nn, kde se mluví o duchovní stavbě: dějiny církve jsou ustavičnou stavbou. Ale i Bůh staví svým způsobem. Kámen, kterýž zavrhl stavitel, člověk, kterého stavitel světových dějin zničil, byl od Boha učiněn úhelným kamenem. Na tomto duchovním kameni buduje Bůh duchovní dům, skládající se ze živého kamení, ze živých osobností, zasvěcených Bohu. Boží stavba je popisována i v Ef 2,20n [základ je Kristus, na něm spočívají apoštolé, pak proroci atd.]. Základní kameny nesou další vrstvy, ty zase další atd. Tentýž obraz je ve Zj 21,14, kde se mluví o dvanácti základních kamenech, apoštolech Ježíše Krista. Jde tedy o vrstvy, jež jsou kladeny na sebe. P. obdržel úkol, který není nikterak dědičným ani přenosným ani opakovatelným. Je jen prvním v první vrstvě základních kamenů. Na ní spočívají vrstvy ostatní. Ale zplnomocnění Boží není přenosné ani odkazatelné. Boží plnomocenství platí jen té osobě, již bylo původně určeno. Je neopakovatelné.

Někteří protestantští theologové [na př. Harnack] na podkladě Diatessaronu Tatiana z r. 172 po Kr., kde Mt 16,18 je uvedeno jinak než v našem textu, soudí na úmyslné porušení tohoto místa v Římě.

Petrovy epištoly náležejí k t. z v. obecným [katolickým] epištolám, protože nejsou určeny jen jednomu sboru, nýbrž obracejí se na celou církev.

1. Obsah I. Petrovy a její charakteristické výroky: Napomenutí k posvěcení života s ohledem na nekřesťany a na ubližování s jejich strany.

1,1-2,10: *Všeobecný úvod:*

1,1-2 adresa a pozdrav.

1,3-12 pisatel vzdává chválu Bohu za znovuzrození k živé naději i uprostřed utrpení. [Požehnaný Bůh, kterýž znovu zplodil nás 1,3.

Kteréhož neviděvše, milujete 1,8.]

1,13-21 napomíná k střízlivému, svatému životu, jenž by odpovídal skutečnosti vykoupení.

[Dokonale doufejte v té milosti 1,13.

I vy svatí ve všem obcování buďte 1,15.

Věduce, že ne porušitelnými... 1,18.]

1,22-2,10 Křesťanský sbor v bratrské lásce je domem duchovním a lidem Božím.

[Duše své očistili jste poslušností pravdy 1,22.

Znovu zrození jsouce skrze živé slovo Boží 1,23.

Jako kamení živé vzdělávejte se v dům duchovní 2,5.

Vy jste rod vyvolený 2,9.]

2,11-3,12: *Zvláštní napomenutí ke křesťanskému životu uprostřed pohanstva.*

2,11-12 všeobecně.

[Obcování své mezi pohany majíce dobré 2,11.]

2,13-17 vůči státu.

[Poddání buďte všelikému lidskému zřízení 2,13.

Jako svobodní 2,16.

Všecky ctěte 2,17.]

2,18-25 jak se mají chovati otroci podle příkladu Kristova.

[Poddání buďte ve své bázni pánům 2,18.

I Kristus trpěl za nás, nám pozůstaviv příklad 2,21.

Kterýž hříchu neučinil 2,22.

Jehož zsinalostí uzdraveni jste 2,24.

Neboť byli jste jako ovce bloudící 2,25.]

3,1-7 jak se mají chovati mužové a ženy.

[Skrze pobožné obcování žen bez slova získání 3,1.

Ozdoba buďte ne ta zevnitřní 3,3.]

3,8-12 výzva k bratrské lásce vůči všem.

[Neodplacujte zlého za zlé 3,9.]

3,13-5,14. *Posvěcování života i uprostřed utrpení, způsobeného pohany.*

3,13-22 s dobrým svědomím podle příkladu Ježíše Krista.

[Pána Boha posvěcujte v srdcích svých 3,15.

Hotovi vždycky k vydání počtu 3,15.

Majíce dobré svědomí 3,16.

Lépe, abyste, dobře činíce, trpěli 3,17.

I Kristus za hříchy trpěl, spravedlivý 3,18.

Kristus těm, kteříž jsou v žaláři, duchům, kázal 3,19.

Křest, modlitba k Bohu o dobré svědomí (Žilka) 3,21.]

4,1-6 Boj proti tělu ve smyslu Kristově.

[Proto je zajisté i mrtvým kázáno evangelium 4,6.]

4,7-11 modlitbou a vzájemnou službou.

[Všemu se přibližuje konec 4,7.

Láska přikryje množství hříchů 4,8.

Jeden každý vespolek sobě přisluhuje 4,10.]

4,12-19 utrpením pro Krista, jež je ctí.

[Z toho, že jste účastni utrpení Kristových, radujte se 4,13.]

5,1-11: *Povinnosti starších a mladších.*

[Paste stádo Boží 5,2.

Když se ukáže kníže pastýřů 5,4.

Bůh pyšným se protíví 5,5.

Pokořte se pod mocnou ruku Boží 5,6.

Všelikou péči svou uvrhnouce na něj 5,7.

Bůh všeliké milosti dokonalé vás učíní 5,10.]

5,12-14: *Závěrečný pozdrav.*

2. Vznik I. Petrovy. Thematem této první epištoly Petrovy, jak už bylo naznačeno, je křesťan a křesťanská obec v utrpení. Účelem listu bylo povzbudit křesťany, bývalé to pohany [1,14.18; 2,9-10; 4,3-4], kteří se teprve nedávno obrátili ke Kristu [sr. 1Pt 2,2], k vytrvalosti ujištěním, že »milost Boží, v kteréž stojí« [5, 12], je pravá. Proto jim sestavuje také

[626] Petuel-Pevně, pevný

jakýsi seznam pravidel [domácí řád 1Pt 2,18-3,12; 5,1nn]. Čtenáře nutno hledati v sev. části Malé Asie [Pontus, Galatie, Kappadocie, Asie a Bitynie], a to v oněch územích, kam Pavel nezasáhl svou misijní činností [sr. Sk. 16,7]. Odtud lze vysvětliti, že 1Pt se o Pavlovi vůbec nezmiňuje. Také se zdá, že pisatel epištoly nezná osobně ty, jimž píše. Tím spíše musel být známou autoritou.

Badatelé jsou na rozpacích, zda mají přimjouti autorství Petrovo při této epištole. Mnozí ukazují, že poměry předpokládáné v epištole ukazují na dobu kolem r. 100 po Kr. Pisatel zná dobře Pavlovy epištoly [1Pt 2,4-8, sr. Ř 9,32n; 1Pt 2,13-17, sr. Ř 13,1-7], osvojil si Pavlovy formule [na př. »v Kristu« 3,16; 5,10.14 a j.], zná Jakubovu epištolu, zná úřad starších, který sváděl k ziskuchytivosti [1Pt 5,2], cítí, že poměr mezi starší a mladší generací je porušen. Epištola předpokládá, že křesťané na celém světě [5,9] procházejí těžkým utrpením, jsouce pronásledováni jako křesťané a snášejíce dokonce rozsudky smrti [4,19]. Babylon, o němž se pisatel zmiňuje, je patrně Řím [sr. Zj 14,8] z doby císaře Domitiana [panoval 81-96]. Slovo »všetečný« v 4,15, které Žilka překládá »pletichář«, lze také překládat i slovem »udavač« před soudem. Mimo to se některým badatelům zdá, že v epištole příliš málo o pozemském životě Ježíšově, předpokládáme-li, že ji psal Petr, který s Ježíšem chodil po Palestině [sr. 1Pt 1,8; 5,1]. Kromě toho je nápadné, že SZ je citován vesměs podle LXX. Z těchto důvodů se domnívá Jülicher, že 1Pt je přepracovaná řeč nějakého římského učitele k přestoupilým, snad řeč Silvánova, kterou někdo připsal Petrovi, když ve sborovém archivu našel poznámku »Po Silvánovi, nebo nějakého neznámého učitele [Harnack], anebo nějakého Petra a Silvána z 2. stol., kteří měli náhodou společná jména s apoštolem a jeho pomocníkem. Do původního potěšujícího dopisu maloasijským křesťanům byla vpracována křesťní řeč [1,3-4,11, podle Bornemanna prý na text Ž 34, sr. 1Pt 2,3; 3,10nn].

Tyto důvody nepřesvědčují však celou řadu jiných autorit, které pokládají 1Pt za dopis apoštolův z Říma, napsaný před červencem r. 64. Poukazují na to, že se pisatel dovolává často příkladu Ježíše Krista, zvláště jeho utrpení [2,21nn; 3,18nn; 4,1; 5,1], jeho zmrtychvstání [1,3nn.11.21; 3,21], jeho příchodu v slávě a k soudu [4,5.13; 5,1.4.10], že se zmiňuje o svém vztahu k Markovi [5,13] a že epištola je osvědčena už listem Polykarpovým [† 155]. Zprostředkující stanovisko zaujímá Feine. Tvrdí, že epištolu napsal Silvánus, který vykonával jen přání Petrovo. Petr dal Silvánovi několik pokynů o tom, co má psát, ale provedení úkolu nechal už Silvánovi. Tak prý lze vyložit i jednak stopy petrovské, jednak pavlovské, ježto Silvánus byl průvodcem Pavlovým na druhé misijní cestě.

3. Obsah II. Petrovy. Účelem epištoly

je upevniti víru v druhý příchod Kristův poukazem na souhlasné svědectví proroků a apoštolů.

Kap. 1.: Pozdrav 1,1-2.

Napomenutí ke vzrůstu ve ctnosti a poznání 1,3-11.

[Božského přirození účastni 1,4.

Příčinějte k víře své ctnost 1,5.]

Odůvodnění epištoly 1,12-21.

[Máme přepevnou řeč prorockou 1,19.

Duchem svatým puzeni byvše, mluvili svatí Boží lidé 1,21.]

Kap. 2.: Proti falešným prorokům.

Kap. 3.: Proti popěračům Kristova druhého příchodu 3,1-7.

Boží velikost a dlouhoshovívavost 3,8-13.

[Nechť, aby kteří zahynuli 3,9.

Nového pak nebe a nové země čekáme 3,13.]

Závěrečná napomenutí k bdělosti 3,14 až 18.

[Mezi (Pavlovými) epištolami některé jsou nesnadné k vyrozumění 3,16.]

4. Autor II. Petrovy. I konservativní protestantští bohoslovci se vzdali myšlenky, že by 2Pt pocházela od apoštola Petra přes nadpis epištoly [2Pt 1,1], přes dovolávání se očitého svědectví [2Pt 1,16nn] a tvrzení, že jde už o druhý spis [2Pt 3,1]. Formou i obsahem liší se od 1Pt. Na místo naděje z 1Pt nastupuje »známost«. O pronásledováních se tu nemluví, závislost na Judově epištole je patrná [2Pt 2 je parafrázi Ju 3-18], mnoho pochází z Pavla, mnoho z I. Klementova listu, mnoho z apokryfního Zjevení Petrova. Vliv hellenismu je patrný ve výrazech »ctnost«, »poznání«, účastenství na Boží přirozenosti« a j. Zásadními popěrači druhého příchodu Kristova byli teprve gnostikové z 2. stol. Hlavním důvodem však proti autorství Petrovu je, že se dovolává sbírky Pavlových epištol, již ovšem užívali i gnostikové k popření učení o druhém Kristově příchodu. Je také příznačné, že se ve 2. stol. objevila celá řada pseudonymních spisů Petrových: Petrovo evangelium, Petrovo zjevení a Kázání Petrovo. Teprve Origenes [† kolem 251] se zmiňuje o 2Pt jako o sporném spise [Petr »hlaholí dvěma polnicemi svých listů«]. Církev syrská nepřijala 2Pt do svého kánonu. I Hieronymus [† 420] poznamenává, že někteří pravost tohoto listu popírají. Místem vzniku byla asi Malá Asie.

Zprostředkující názor zastává R. A. Falconer v Hastingsově Bible Dictionary, který tvrdí, že epištolu napsal nějaký žák Petřův, který si vzpomněl na způsob, jakým jeho mistr bránil sbory palestinské proti saducejskému sensualismu a libertinismu, když se octl sám tvář v tvář podobné situaci v Malé Asii. Kato-ličtí bohoslovci o Petrově autorství epištoly nepochybují.

Petuel, otec proroka Joele [Jl 1,1].

Pevně, pevný [stč. tuhý, tvrdý, netekutý, nesypký; trvalý, nepohnutelný, stálý; jistý, ubezpečení]. »Pevně stojící« [Ž 39,6] o člověku, který stojí zpřímá [sr. Gn 37,7, kde je užito téhož hebr. slovesa *nissab* o snopu] u vě-

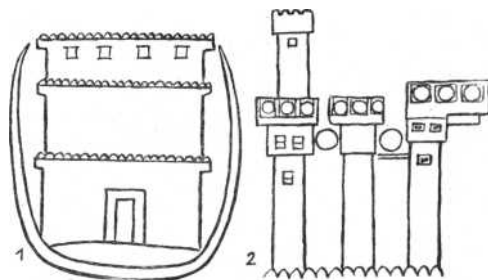
domí své bezpečnosti. Jinde překládají Kral. trvanlivý [o Božím slovu Ž 119,89]. Jiný hebr. výraz *ʿaz, ʿoz, máʿoz* znamená silný, opevněný, bezpečný ve smyslu fyzické síly [Nu 21,24; Ž 31,3; Př 10,15; 18,10n., sr. 2S 22,33 o Bohu jako síle]. Hebr. *cházak* ve smyslu tvrdý [o skále Ez 3,19] a *básur* ve smyslu nepřístupný, strmý, neproniknutelný [o zdech Dt 28,52; Iz 2,15; Jr 15,20]. Skutečně pevné ve smyslu biblickém je jen to, co nějak souvisí s Bohem anebo co Bůh sám *utvrdil [Boží trůn, t. j. Boží panování Ž 93,1n; trůn Davidův Ž 89,37n; srdce Ž 112,7n, sr. Žd 13,9].

V NZ jde o tři řecké výrazy. *Ēbaios* = bezpečný, spolehlivý. O křesťanské naději, jež je přirovnávána k bezpečné a p-é kotvě duše [Žd 6,19]. Spoluúčast na Kristu, t. j. úzké spojení s ním a spoludědictví na jeho slávě, je podmíněna p-ým zachováním té víry, kterou jsme měli na počátku, Žd 3,14 [víra je totiž počátkem našeho ospravedlnění Žd 11,1]. Je třeba se jí pevně chopit jako bezpečného základu. Žilka překládá: »Vždyť jsme se stali účastníky Krista, jen když až do konce pevně zachováme počáteční předsevzetí«. Škrabal: »Zachováme-li si ovšem přesvědčenost, jaká byla na počátku, pevnou až do konce«. Sýkora-Hejčl-Col: »Jestliže ovšem pevně až do konce zachováváme víru, kterou jsme měli na počátku« [sr. Ko 1,23, kde je užito řeckého výrazu *hedraios*]. Ve 2K 1,6 prohlašuje Pavel, že má o čtenářích pevnou, t. j. neochvějnou naději, protože je s nimi v Kristu spojen jak v utrpeních, tak v útěše. V Ř 4,16 má výraz p-y tentýž význam jako platný, zajištěný [pro potomstvo]. V podobném smyslu se mluví v 2Pt 1,19 o »přepevné řeči prorocké«, t. j. spolehlivé a platné, působivé i dnes [sr. Žd 2,2n]. *Utvrzovati, potvzrovati, upevňovati.

Druhý řecký výraz, překládaný Kral. pevně, pevný, je *hedraios* [= pevně usazený, neotřesitelný, stálý]. 1K 7,37 mluví o pevné vůli křesťanského askety, jež je naprosto odolná proti pudům [1K 7,9,36,38]. Pavel tuto pevnost pokládá za zvláštní dar od Boha [1K 7,7], udělovaný jednotlivcům. Všichni však, kteří jednou uvěřili v Krista a byli smířeni

s Bohem, mají být pevní u víře [Ko 1,23 sr. Žj 2,7n], stáli a nepohnutelní v práci [1K 15,38] v tom vědomí, že Bůh přemohl smrt a má s tímto světem, v němž postavil církev jako »sloup a utvrzení pravdy« [1Tm 3,15; Žilka: pevnost pravdy], ještě své plány.

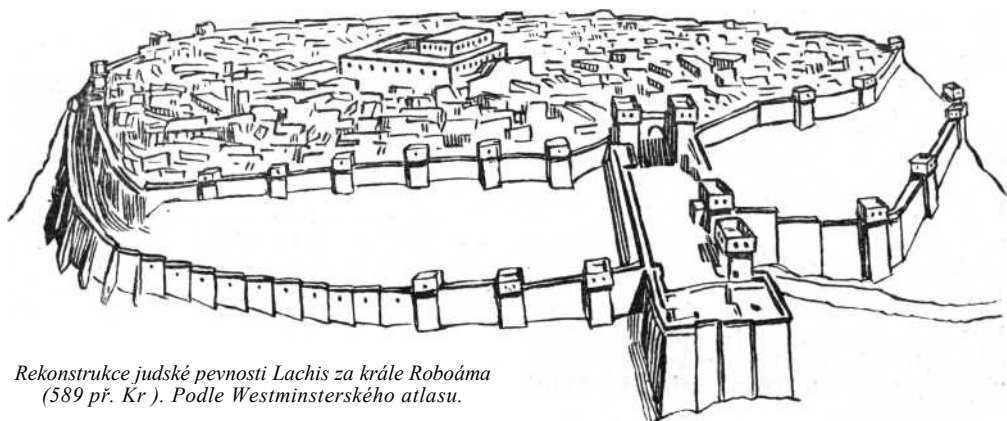
Třetí řecký výraz, překládaný Kral. pevný, je *stereos* [= pevný, hutný, na rozdíl od tekutého Žd 5,12,14, kde Kral. mají »hrubý«], silný, trvalý. 1Pt 5,9 vyzývá čtenáře, aby byli

Pevnosti. 1. Kanaanské město Tunip, obklopené vodním příkopem. Egypťský reliéf z Medinet Habu. 2. Opevněné hradby města Lachise. Ze Senacheribova paláce v Ninive.

»pevní u víře« [Kral. »silní« u víře; Žilka: »Vzepřete se mu pevně vírou«]. 2Tm 2,19 líčí marné úsilí bludařů pod vrátní církev. Její základ je nepohnutelný a má dva nápis [podobně jako staré chrámy a veřejné budovy]: Nu 16,5 [sr. Ž 1,6] a Iz 52,11 [sr. Ž 1,1]. *Potvrditi. *Stálost, stálý.

Pevnost [2Kr 8,12; Iz 17,3; 25,12; Dn 11,39 a j.]. V nejstarších dobách šlo o místa, ohrazená vysokým hliněným náspem, vyztuženým někdy velkými, neotesanými balvany, jaké byly nalezeny v sev. Galileji a v Zajordání, později i tesanými kameny a cihlami [Nu 13,29; Dt 1,28; Joz 19,29,35]. Izraelci po svém

Rekonstrukce judské pevnosti Lachis za krále Roboáma (589 př. Kr.). Podle Westminsterského atlasu.

[628] Pevný-Pijavice

nastěhování do Palestiny se skrývali před početnějším nepřítelem pouze »v jeskyních, ohradách, skalách, horách a jamách« [1S 13,6]. Teprve David si dal postaviti *hrad [*Hrad Sion, 2S 5,9 *Mello], zdokonalený za Salomouna fenickými staviteli, kteří snad opevnili také Azor, Mageddo, Gázer, Betoron, Baalat a Tadmor [1Kr 9,15.17n]. Aza opevnil Gabaa Benjaminova a Masfa [1Kr 15,21n; 2Pa 14,6n], Jeroboam pak Sicheu a Faniel [1Kr 12,25]. Nejproslulejší p-i v sev. říši bylo *Samař, jež dvě léta odolávalo Assyřanům [724-722 př. Kr.]. Jerusalema byl opevněn od pradávna a byl znovu a znovu zdokonalován jako p. [2Pa 26,9]. Cylindr, na němž je zpráva o tažení Senacheribově do Palestiny r. 701 př. Kr., mluví o 46 pevnostech, jichž dobylo Senacheribovo vojsko [sr. 1Kr 4,13]. Branám v opevněných městech byla věnována zvláštní péče [Dt 3,5; 33,25; Iz 45,1n], aby odolávaly nepříteli co nejdéle. Z 2S 18,24 se dovídáme, že město mělo vnitřní a venkovní bránu a že na ochozu brány hlídal strážný. Zdá se, že tu šlo také o dvojí hradby. Určitě o nich čteme v 2Pa 32,5. Také zdi s cimbuřím bývaly silné, aby znemožňovaly práci obléhacích beranů [*Beran válečný], a křivolaké, aby útočník mohl být napaden i s boku [Kral. »úhly« 2Pa 26,15]. Vcelku byly palestinské p-i napodobeninou p-i egyptských a zvláště babylonských, zejména pokud se týče pevnostních věží [Ez 26,4; 27,11]. Z Ez 27,11 a Pis 4,4 snad můžeme uzavírat, že bylo zvykem upevňovati věže štíty a pavézami. Zdi byly opevněny ještě navršeními valy [Iz 26,1; náspý 2S 20,15], na zdech postaveny různé válečné stroje [2Pa 26,15]. Kolem p-i býval hluboký, obyčejně vyzděný příkop, naplňovaný v čas nebezpečí vodou [Na 3,8]. Uprostřed p-i býval hrad anebo věž, do nichž se uchýlovali bojovníci, když se nepřátelům podařilo prolomit hradby [Sd 9,46-51]. Důležitou otázkou pro bezpečnost obléhané p-i byla voda. Kananejci proto stavěli p-i nad studnicemi anebo prokopávali z p-i tunely, jimiž bylo možno dostat se k vodě. I starý Jerusalema měl podobný tunel [Kral. »žlab«, 2S 5,8n], jímž se Davidovi podařilo vniknouti do města [podrobnější popis p-i najdeš v Bičovi I., 243nn.249].

Pevný *Pevně. *Stálý.

Pěkně, pěkný [na pohledění libý, krásný; příjemný k slyšení; dobrý, přívětivý; žádoucí, dobrý]. Tak překládají Kral. většinou hebr. *tób* [= dobrý, příjemný na pohled, krásný] [Gn 41,5.26; Joz 7,21; Šd 15,2; 1S 9,2]. Ale i tam, kde hebr. užívá dvou výrazů k označení krásných tvarů nebo krásného vzezření, říkají Kral. prostě p-ý [Gn 29,17; Est 2,7; Gn 41,2; Jr 46,20]. »Zacházejte mi p-ě se synem« [2S 18,5] = zacházejte mírně, jemně. Hebr. *tif'árá* [= ozdoba; sláva, čest] překládají Kral. v Pr 28,12 opisem »velmi to pěkně sluší« [když plesají spravedliví]. »Pěkné perly« [Mt 13,45] = krásné perly.

Pěkný břeh [Sk 27,8]. *Břeh.

Pěstoun, hebr. *'ómen* [o mužích], *'ómenet* [o ženách] = ten, který vychovává, vychovatel nebo chůva [Nu 11,12; 2S 4,4]. Iz 49,23 předpovídá, že se lidu Božímu nabídnou králové za pěstouny a královny za *chovačky, ne aby panovali, ale aby sloužili. P. v NZ je překladem řeckého *paidagógos*. Tento výraz označoval původně otroka, jenž vodil hochy z domu do školy, později »vychovatele«, jenž dožíral na děti a držel je v kázní. Pavel v 1K 4,15 staví proti sobě p-a a otce v Kristu. Ti, kdo přišli do Korintu po Pavlovi, jsou nanejvýš p-i »v křesťanství« Žilká, ale Pavel je otcem, duchovním zakladatelem sboru [sr. Ga 4,19; Fm 10; 1Te 2,11], což mu dává vůči sboru i určitá práva a sboru povinnost napodobit svého duchovního otce [sr. 1K 11,1]. V Ga 3,24n srovnává Pavel Zákon s p-em ke Kristu [Žilká: »pro Krista«]. Toto pěstounství přestává, jakmile se dítě stalo zletilým [Ga 4,1] a dostalo se mu práva synovství [Ga 4, 1-6]. Neboť zletilý syn ochotně a dobrovolně koná to, co jako nezletilec konal ze strachu před p-em pod přísným dohledem. Nejde tu už o poměr mezi dítětem a p-em, nýbrž mezi synem a Otcem [sr. Žd 12,5-10; 1J 2,1n]. Přijetím Krista se syn stal zletilým a Zákon, který jej na toto přijetí připravoval, přestal mítí úlohu kázeňského dozorce.

Pěstounka *Chovačka. *Pěstoun.

Pěstovati [stč. v rukou nositi, hýčkat, chovati; vychovávat]. Tak překládají Kral. čtyři různé hebr. výrazy, jež označují pozornou péči o dítě nebo lid od zavinování do plenek [Pl 2,22?] přes nošení na rukou [Iz 46,7] a podpírání [Iz 63,9] až po výchovu [Pr 8,30].

Pět knih Mojžišových *Pentateuch.

Pětmecíťma [stč., pův. pětmecidesietma, pětmecietma] = pětadvacet [J 6,19].

Píd'. Stč. míry délkové byly zrno, prst, dlaň, píd', loket, krok, sáh, prut atd. P. byla délka mezi palcem a malíkem při rozevřené ruce nebo dálka desíti prstů položených těsně vedle sebe. Nejmenší mírou délkovou u Izraelců byl palec, jenž se rovnal šíři mužského palce [Kral. prst Jr 52,12;], šíře čtyř prstů ruky těsně spojených byla dlaň [1Kr 7,26]; píd' [hebr. *zeret*] byla třikrát větší než dlaň; měřila 12 palců [Iz 40,12; Ez 43,13]. Další mírou byl *loket a *prut [Ez 40,3n].

Pich [stč. = náčiní ke stloukání, tlouk, tlukadlo]. Ječmen se ve stoupách otlouká [stč. opichává] pichem na kroupy [Pr 27,22].

Pijan, stč. = piják, opilec [Pr. 23,20; Mt 11,19; L 7,34; 1Tm 3,3; Tt 1,7, sr. 1Tm 3,8; Tt 2,3].

Pijavice koňská [*Haemopsis sanguisuga*] a pijavice lékařská [*Hirudo medicinalis*] vyskytují se v Palestině [hebr. *''luká*] ve velkém počtu v pramenech, cisternách, potocích a způsobují lidem i zvířatům značné obtíže. Jako malí červíci usazují se v ústech pijícího, dostávají se do hltanu i hrtanu, kde teprve vyrostou a žijí po mnoho měsíců. Nejsou-li však odstraněny, způsobují nedokrevnost a často i smrt.

Př 30,15 užívá p. a jejich dvou dcer jako obrazu neuhasitelné žízni nebo touhy po něčem. Její dcery jsou snad jmenovány ve v. 16 [peklo a život neplodně]. Hebrejský výraz však může označovat také mythologickou příšeru, vysávající krev [upír], arabsky 'aulak, 'alūk [= zlý duch, živící se krví].

Pila, ozubený nástroj k řezání dříví nebo kamene [1Kr 7,9; Iz 10,15]. Egyptské p-y byly jednodržadlové, obvykle bronzové, arabské p-y byly železné dvoudržadlové. Byly už známy také cirkulárky. Podle 2S 12,31 a 1Pa 20,3 dal David rozřezat zajatce z Rabby pilou. Byl to krutý trest, obvyklý u Egyptanů, Peršanů a Římanů [sr. Žd 11,37]. Možná však, že jde pouze o záměnu dvou podobných písmen v hebr. slovese a že 2S 12,31 lze, jak se domnívají badatelé, překládat: »Lid, který v ní [Rabbě] byl, dal vyvést a zaměstnal ho na pile, u železných nožů a u železných zubů«. Jini se domnívají, že jde o jména nějakých míst, nikoli o jména nástrojů [T. K. Gheynel].

Pilát Pontský [lat. = ozbrojený ostěpem nebo ten, jenž nosí *pilleus*, t. j. plstěnou čapku, odznak propuštěného otroka], pátý prokurátor judský v době Ježíšově [asi v l. 26-36 po Kr., sr. Mt 27,2; Mk 15,1; L 3,1], který nastoupil po Valeriovi Gratovi. Násilnickými způsoby vyvolával časté nepokoje v Jerusalemě. Prvním jeho činem bylo, že dovolil proti všem dosavadním zvykům římské posádce, aby do Jerusalema vpochodovala s korouhvemi, stříbrnými orlicemi a malými obrazy císařovými, ač doposud bylo zvykem nechávat tyto korouhve před branami města, aby nebyl uražen náboženský cit obyvatelstva, jež v obrazech císařových vidělo molotslužbu. Židé ihned vyslali deputaci do sídla Pilátova v Cesareji se žádostí o odstranění tohoto zneuctění svatého města. Po pětidenním vyjednávání Pilát dal deputaci obklíčit žoldnéři s hrozbou, že dá pobít všechny, nedají-li mu v té věci pokoje. Židé prohlásili, že raději podstoupí smrt. Tu teprve Pilát povolil, ale vzápětí dal vsadit na palác Herodův v Jerusalemě tabulky, označené jménem císařovým, ale bez jeho obrazu. Židé si stěžovali do Říma. Císař Tiberius nařídil, aby tabulky byly odstraněny. Pilát dal také zříditi v Jerusalemě vodovod za chrámové peníze, zasvěcené Bohu. I to vyvolalo vzpuru, při níž padlo za obět několik lidí rukama přestrojených vojáků, kteří se vmísili mezi demonstranty. Vodovod byl dokončen, ale za cenu nenávisti k Pilátovi. L 13,1 se zmiňuje o krveprolití, způsobeném na Galilejských přímo u oltáře. Po jiných krvavých činech a po stížnostech Samaritánů, mezi nimiž způsobil krveprolití, když putovali na horu Garizim, byl Pilát na pokyn římského legáta nad Syrii Vitellia předvolán do Říma k odpovědění, ale dříve než se dostavil, Tiberius zemřel [r. 37] a Pilát byl vypověděn do Vienny na Rhoně v j. Francii, kde pry spáchal sebevraždu. Legenda určila jeho smrt pověstmi. Jeho tělo prý bylo vhozeno do Tibery; výsledek toho bylo neustálé rozvodnění této řeky. I byla prý

Pila-Pilen, pilně, pilný [629]

Pilátova mrtvola vylovena a převezena do Švýcarska. Zde byla vhozena do jezera, jež od té doby má jméno Pilátovo. Mrtvola Pilátova prý dodnes způsobuje na tomto jezeře velké bouře.

Přes všecku Pilátovu špatnost evangelia přece jen ukazují na jeho dobrou vůli osvobodit Ježíše, ježto obvinění, jež přednesl Židé, se mu zdála býti nedokázaná [J 18,28-32]. I to, že se Ježíš činil králem [L 23,2], pochopil Pilát spíše jako duchovní panování stoických filosofů [J 18,33-38]. Proto posílá Ježíše nejprve k Herodovi Antipovi, který byl o svátcích v Jerusalemě a jemuž Ježíš jako příchozí z Galileje po právu podléhal. Touto slušností chtěl Pilát ulomiti také hrot nepřátelství, které mezi oběma vládci panovalo. Herodes byl totiž pokládán za zvěda císařova. Ale ani Herodes si s věcí Ježíšovou nevěděl rady [L 23,6-12]. Poslal Ježíše zpátky. Pilát chtěl tedy propustiti Ježíše na základě zvyku, podle něhož o svátcích velikonocních bývali propouštěni někteří vězňové. Ale i tento pokus ztroskotl [L 23,13-19; Mt 27,15-21; Mk 15,6-11; J 18,39-40]. Konečně se snažil působiti na cit žalobců tím, že dal Ježíše zmrskati [Mt 27,24-25; L 23,16,22]. Na křik Židů, že se Ježíš činil synem Božím [J 19,7], a po snu své ženy [podle tradice Klaudie Prokuly, Řeky uctívané za svatou] činí Pilát znovu pokus o osvobození, protože podle řecko-římské mythologie v možnost přebývání bohů na zemi snadno uvěřil [sr. Mt 27,19]. Ale na křik Židů, že není přítelem císařovým, propustil-li Ježíše, konečně povolil a Ježíše jim vydal [J 19,12; sr. Sk 4,27n; 13,27n]. Neboť kdyby byl u Tiberia obžalován z velezrady, mohlo ho to státí život. Pilát byl slaboch, podléhající náladám lidu, byl špatným místo-držitelem, protože od samého počátku se ani nesnažil vniknouti do smýšlení podrobeného národa. Byl antisemita, který se nejméně hodil do Judstva za mistodržitele. Jeho okřídlená otázka »Co jest pravda?« [J 18,38] je vykládána jako výraz ironické skepse, ale možná, že ji »Pilát odmítá výzvu uznat pravdu Ježíšem přinesenou a podrobit se jí, ale nechce se ani rozhodnout proti němu. Háji pro sebe právo neutrality v této otázce poslední pravdy« [J. B. Souček, Utrpení Páně str. 151nn].

Pilen, pilně, pilný [stč. = býti bedliv; snažně, bedlivě, pozorně; ustavičný při práci, snažně pracovati; býti p. = starati se o něco; důrazně, výslovně]. »P-ě se vyptával« = důkladně, podrobně se vyptával [Gn 43,7; Mt 2,7n]. »Hleděti p-ě« = dáti si pozor, varovati se [Dt 2,4n], dívat se upřeně [Sk 3,12]. »P-ě hledati« u Jb 7,21 = hned za jitra, časně hledati [Př 8,17, sr. Jb 24,5; Ž 63,2; Iz 26,9]. »P-ě ostríhati« [Ž 119,4] = bedlivě ostríhati. »P-ě se varovati« = míti se na pozoru [Mt 7,15], »p-ě se šetřiti« = varovati se [Mk 8,15]. »P-ě« přikázati = přísně přikázati [Mk 5,43]. »Býti p-n« = dbáti o něco, na co [2Kr 10,31], věnovati se [Sk 6,4; 1Tm 4,13], býti

[630] Pilcha-Písař

bedliv na něco, dávatí pozor na něco [Sk 20,28; 1Tm 4,16], osvědčiti se, býti dobře znám něčím [1Tm 5,10]. »Býti pilný« = míti rozhodný zájem, být horlivý [2K 8,22].

Pilcha. Jeden z těch, kteří za Nehemiáše stvrdili smlouvu s Bohem [Neh 10,24].

Pilník. Miněny jsou patrně kovářské kleště. Slovo p. je uvedeno v pův. textu Kralické bible z r. 1613 u Iz 44,12: »Kovář pilníkem dělá při uhlí.« Šestidílka má slovo p. jen v poznámkách, kdežto text, který je tištěn v dnešních biblich jako text z r. 1613, je ze Šestidílký. Je zajímavé, že toto slovo docela vypadlo Karafiátovi, když prováděl úpravu Kralického textu z r. 1613 pro Biblickou společnost r. 1887.

Pilnost [stč. = péče, snaha, horlivost]. »Vyučen s p-í« = přesně [Sk 22,3]. P. ve smyslu horlivost Ř 12,8; 2K 7,12; Žd 6,11.

Piltai [= vysvobození]. Kněz, hlava otcovské čeledi Moadiášovy v době velekněze Joiakima [Neh 12,17].

Pinta [stč. z něm. = máz, asi 1,9 l], hebr. *hin*, míra na tekutiny, přibližně 6 l [Lv 19,36].

Písař. Už v t. zv. Gilgamešském eposu se mluví o velikomocném, který má za pasem písařskou tabulku. Božstvo Nabu je znázorňováno s písařskou rafíjí stejně jako egyptské božstvo Thot. Každý i menší kananejský král městský měl svého školeného písaře, který mu vedl korespondenci a archiv. V době soudců [Sd 8, 14] zajal Gedeon nějakého mládence, který mu sepsal seznam knížat sochotských. Od dob Davidových uměli aspoň někteří vzdělání Izraelci čísti a psát [2S 11,14; 1Kr 21,8]. Státní písaři měli postavení vyšších úředníků. Ne nadarmo překládají Kral. hebr. *sófer* [= písař] na některých místech kancléř. Byl to vlastně státní sekretář [Jr 36,12nn]. Už v Sd 5,14 je úřad písařský spojen s nějakou funkcí vojenskou. Za králů Davida a Salomouna čteme o písařích Saraiášovi [2S 8,17], Seiášovi [2S 20,25], Elichorefovi a Achiášovi [1Kr 4,3]. Byli to tajemníci královi, kteří měli na starosti královy dopisy, dekrety a předpisy a spravovali jeho peněžní záležitosti [sr. 2Kr 12,10; Ezd 4,8]. Zvláště levitě se zabývali písařským uměním [2Pa 34,13]. Jejich úkolem bylo opisování Zákona [Jr 8,8]. Písaři mívali

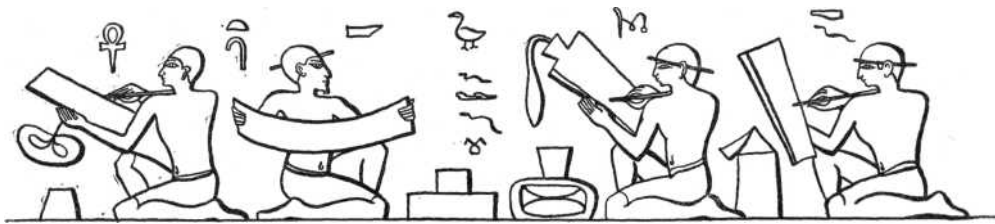
také úřad ve vojsku, sepisující branné síly [Iz 33,18]. Zapisovány byly především zákony do kamene nebo do cihel a ukládány na posvátném místě [Oz 8,12; Iz 10,1; Dt 27,8; Joz 8,32; 1S 10,25; Ex 34,1n; Joz 24,26]. Při každé svatyni [Ofra, Dan, Sílo, Sichem, Gabaon, Masfa atd.] museli být písaři k zapisování liturgie, udílených orakulí a chrámové kroniky. Pečetní prsteny [Gn 38,18] jsou svě-

Egyptský písař. Vpravo nahoře „kalamár“. Malba z Beni Hassan.

dectvím o tom, že už v nejstarších dobách bývaly spisovány smlouvy obchodní a jiné [Jr 32,12]. Písaři královští zapisovali také dějiny říše [Nu 21,14; Joz 10,13; 2S 1,18], různá rčení lidová a zaklínací formule [Př 25,1]. K potřebě těch, kteří psát neuměli, propůjčoval se zvláštní cech písařů, kteří chodili po městech a dědinách, nosíce za pasem psací potřeby [Ez 9,2], jak je tomu na východě dodnes. Někteří z nich vynikali jako rychlopisci [Ž 45,2]. Proroci mívali někdy soukromé písaře [Jr 36,4.18.32].

Až do dob Jeremiášových se psalo na ka-

Egyptská písařská dílna při práci. Náhrobní malba v Thebách.

menných destičkách anebo hliněných cihlách [Iz 30,8; Ab 2,2; Jb 19,24]. Vedle toho však už od dob královských se psalo na *papyru a hlazené zvířecí kůži. Ke psaní na papyru a kůži se používalo inkoustu [Ez 9,2]. – Spisy měly podobu svitků, opatřených na obou koncích hůlčičkami k snadnějšímu držení a rozvinování. [*Kniha. *Písmo.] Ve Sk 19,35 jde o městského p., jakéhosi tajemníka, jehož úkolem bylo také předsedati veřejným shromážděním. Byl vlastně výkonným orgánem městské správy. *Psání.

Píseň. Izraelci zpívali od nejstarších dob při všech příležitostech tak jako všichni orientálci. Veselí i zármutek, práce i odpočinek, láska i svatba, hostiny i důležité události dějinné a p. byly provázeny a zachycovány písněmi, doprovázenými hudbou na loutny nebo harfy [Sd 9,27; Z 150; Iz 5,11n; 16,10; Am 5,23; 6,4nn] a zpravidla i tancem. «Světské» p-ě ovšem v dnešním biblickém záramování lze už těžko rozlišit od písní náboženských, zvláště proto, že proroci užívali často »světských« p-í jako prostředku k vyjadřování duchovních pravd a celý život byl tak úzce spojen s kultem, že lze těžko říci, kde běží hranice mezi »světským« a kulturním. Český čtenář Kralického překladu také sotva postřehne rozdíl mezi prosou a p-í, která měla určitý styl a rytmus [viz níže!]. Lehkomyslnou pijáckou píseň cituje na př. Iz 22,13 [»Jezme, pijme, nebo zítra zemřeme«] a 56,12. Posměšné p-ě [*m^ešálím*, Kral. »příslaví«; dostati se do příslaví = stát se předmětem posměchu] máme na př. Sd 5,28nn [sr. podobnou amorejskou posměšnou p. nad porážkou moabského krále Nu 21,27-30. Sr. také Jb 30,9; Z 69,13; Pl 3,14]. Proroci často užívali formy posměšné p-ě, když ličili Boží soud nad nepřáteli Božího lidu [Iz 37,22-29; 47]. Při kopání studní byla zpívána t. zv. p. o studni [Nu 21,17n]. Při tom dělníci povzbuzují nejen sebe, nýbrž vyzývají i vodu, aby vystoupila. Také při *žních a vinobraní* se zpívalo [Jr 25,30, kde mají Kral. »křik přesovníků«; sr. Jr 48,33; Iz 9,3], ovšem Izrael při tom děkoval Bohu [Z 65 a 67]. *P. Salomounova byla snad původně sbírkou p-í svatebních, jež byly nábožensky přeznačeny na poměr Hospodinův k vyvolenému lidu [sr. Iz 5,1-7]. P-ě pohřební snad souvisely s pohanským kultem mrtvých [opěvování umírajícího a znovu oživujícího božstva přírodního Tamuze, Adonise a j.], jak tomu snad nasvědčuje i ta skutečnost, že k tomu byli najímáni kvileči a kvilečky z povolání [Jr 9,17-21; Am 5,16]. Izrael měl tyto zvyky zakázány a tak se vyvinula »světská« pohřební píseň, jež s pohanským kultem mrtvých neměla nic společného [2S 1,19-27; 3,33n]. Proroci ovšem i do těchto pohřebních p-í vložili motivy náboženské, zvláště když oplakávali pád Jerusalema [Pl 1; 2; 4] nebo izraelského lidu [Am 5,2; posměšné písně pohřební nad nepřáteli Božího lidu máme na př. Iz 14,4-21; Ez 27,2nn; 28,11nn; 32,2-16]. Při dvorech panovnických

bývali zpěváci a zpěvačky, jejichž úkolem bylo opěvovati krále a jeho činy [2S 19,35]. Zvláště David byl oblíbeným předmětem podobných zpěvů [2S 23,1 sr. 1S 18,7]. Ovšem u Izraele ustupuje král do pozadí před Hospodinem, jak je patrné z t. zv. královských žalmů, jež byly zpívány při nastolovací slavnosti královské [Z 2 a 110]. Král izraelský je Hospodinovým králem, po případě jeho zástupcem; jeho vítězství a sláva jsou především Božím vítězstvím a slávou [sr. Z 18,20n]. Izraelský král však není středem uctívání [na rozdíl od králů egyptských a jiných], nanejvýš šlo o promítnutí slov, určených korunovanému králi, do daleké budoucnosti, od níž byl očekáván Mesiáš. Ale forma těchto nastolovacích písní královských byla přejata i do písní, jež oslavovaly nastolení Hospodinovo [viz níže!]. Válečné písně, jimiž měla být povzbuzena bojovnost vojska, máme na př. Ex 17,16; Nu 10,35; Joz 10,12n; Sd 5. P-ň vítězná je zaznamenávána nebo je o ní zmínka v Ex 15,20n; Sd 11,34; 1S 18,6n. Podobné p-ě byly sbírány ve sbírky, z nichž SZ jmenuje dvě: *»Knihu Upřímného« [Joz 10,13; 2S 1,18] a *»Knihu bojů Hospodinových« [Nu 21,14]. Už titul této knihy naznačuje, že mezi »světskou« a náboženskou p-í byl jen nepatrný rozdíl. Na druhé straně však skutečnost, že se tyto sbírky nedostaly do Písma, svědčí o tom, že jejich obsah nebyl převážně náboženský.

Většina sz p-í je totiž čistě náboženská [po př. kulturní]. Jejich úkolem bylo vyjádřit touhu po Hospodinu, zapuditi zlé mocnosti [1S 16,16; Z 91,5] a přiznive nakloniti Boha těm, kteří se zpěvu účastní. Jde tu především o hymny [hebr. *šhillim*] k oslavě Boží, jež byly vedle obětí podstatnou součástí bohoslužeb jako prostředek pokorného a oddaného zpřítomnění Božího. Předzpěvák a sbor se při tom střídali za doprovodu hudby. Celé shromáždění bylo snad rozděleno ve skupiny, jež vpadávaly do hymnu podle stanoveného pořadí [Z 135,19-21]. Při zpěvu těchto hymnů prožíval sz věřící minulost i eschatologickou budoucnost jako přítomnost. Boží moc a velikost ve stvoření, přírodě i dějinách byla předmětem těchto p-í zvláště od dob t. zv. Deuterioizaiše [Iz 40-55], který jim dal universalistický rámeček svým pojetím, že všichni národové a dokonce i neživá příroda [Iz 44,23] vzdávají Bohu chválu za jeho milost i soudy. I t. zv. p-ě síónské [Z 46; 48; 76], které se vztahovaly původně na Jerusalema, mají eschatologický výhled. Z 103 a 104 pak ukazují, že v těchto hymnech bylo dost místa i pro osobní zbožnost, jež ovšem byla výrazem zbožnosti celku.

S hymnem je příbuzný t. zv. chyalozpěv, t. j. děkovná p. [hebr. *tódá*, na př. Z 136; sr. Jr 33,11], jež byla původně zpívána při děkovné oběti za doprovodu hudby [Z 43,4] a v přítomnosti pozvaných hostů [Z 118, sr. Z 22,23nn] u příležitosti uzdravení, záchrany a prožití pomoci Boží [Z 30]. Během doby se

[632] **Píseň Šalomounova**

odpoutala děkovná p. od oběti a někde ji i nahradila [Ž 40,7], proměnilví se v soukromou děkovnou modlitbu. Podobně je tomu i s p-ěmi poutnickými [»písně stupňů« Ž 120nn], jež byly zpívány při společném putování z odlehklých míst ke svatyni [Ex 23,17; 34,23; Dt 16,16; Iz 2,3; Jr 31,6], nakonec však se proměnily v p. jednotlivce [Ž 84; 122,1.8n], toužícího po společném shromáždění.

Vedle hymnů a chvalozpěvů máme ve SZ také zvláštní písně, jež byly zpívány při t. zv. *nasťolovacích* slavnostech Hospodinových [Ž 47; 93; 96-99, sr. 2S 6,5; 1Pa 13,8], jež dle některých badatelů byly pořádaný – podobně jako v Babylóně – každého nového roku. Patrně tu šlo o slavnostní procesí, při němž byla truhla Boží vnášena do chrámu.

Dalším druhem sz písní jsou t. zv. žalozpěvy, kolektivní i individuální, jež také souvisely s kultem [sr. 1S 1,10nn], takže i v čistě individuálních žalozpěvech je užito kultických pojmů [Jr 11,18-23]. Tak jako při chvalozpěvech se oblékal zpívající ve slavnostní roucho, tak při žalozpěvech se odíval žínici, posypával hlavu popelem, postil se, činil pokání a slíby [Jl 1,13n; 2,15nn]. Příklad kolektivního žalozpěvu máme na př. Ž 44; Oz 6,1-6; 14,3-9; Pl 5 [v politické tísní], Jl 1-2 [při hladu a kobykách]; Jr 14,7-10.19-22 [v době sucha]. Ve všech těžkostech prožíval Izraelec vzdálenost od Boha a žalozpěvem vyjadřoval touhu po novém navázání styku s ním, po milostivé jeho pomoci a novém ujištění jeho přízně, takže mnohé žalozpěvy přecházejí v píseň naprosté důvěry v Boha a jeho vedení [na př. Ž 3; 4; 11; 16; 20,7nn; 27], jakých máme ve SZ mnoho [Ž 27,1-6; 121; 125; 131]. Mezi žalozpěvy se počítají t. zv. modlitby obžalovaných, pronášené prý při Božích soudech [podle Schmidta na př. prý Ž 7, jehož závěr od v. 13 se přednášel až po osvobozujícím rozsudku].

Vyhnanstvím v Babylóně, kde byl obětní kult znemožněn, nastalo odloučení náboženských p-i od kultu, a tím se dostalo p-i čistě duchovního obsahu.

Podle mínění některých badatelů k nejstarším částem SZ patří tyto písně a průpovědné výroky: a) P. Lámechova [Gn 4,23n] na oslavu krevní msty. – b) Průpovědi Noemovy [Gn 9,25nn]. – c) Proroctví o praotcích [Gn 12,2n.7; 13,14-17; 25,23; 26,4; 27,27-29,39; 48,22]. – d) Požehnání Jákobovo [Gn 49]. – e) Píseň Mojžišova [Ex 15,1-18]. – f) Kratší p-ě a průpovědi z doby putování po poušti [Ex 17,16; Nu 6,24-27; 10,35n; 21,17n]. – g) Balámovy průpovědi [Nu 23,7-10.18-24; 24,3-9.16-19]. – h) Požehnání Mojžišovo [Dt 33]. K náboženské poesii patří nejen žehnací, ale i proklínací formule [Joz 6,26]. Některé z těchto písní a rytmických průpovědí jsou starší než jejich nynější historické zarámování, některé jsou mladší. Přesné datum už nelze zjistiti.

Nejdůležitějším znakem hebr. poesie není rým, ač se k němu dají najít nepatrné náběhy, nýbrž t. zv. parallelismus membrorum, t. j. spojení dvou nebo tří poměrně stejně dlouhých vět, opakujících různými slovy tutéž myšlenku [Gn 4,23; Ž 22,20] nebo rozvíjejících a doplňujících myšlenku první věty [Gn 16,12; Jb 3,17; Ž 29,5] anebo konečně obsahující její protiklad [Gn 4,24; Př 10,1n]. Badatelé rozpoznali v hebr. poesii i rytmus, jenž zvl. v žalozpěvech byl pravidelný [3 + 2 přízvuky, t. zv. kulhající verš, hebr. *kíná*], takže už na poslech každý Izraelec věděl, že jde o nárek. Liturgický přednes v synagoze předpokládal určitý rytmus. Jiní badatelé se snaží rozeznat v hebr. poesii také určité metrum, t. j. pravidelné střídání dlouhých a krátkých slabik podle určitého vzorce. Strofy v hebr. poesii jsou rozeznatelné podle refrénu [na př. v Ž 42 se po určitém počtu veršů opakuje »Proč jsi smutná, duše má?« Sr. Ž 43]. Máme také písně abecední, v nichž každý verš nebo jejich skupina začíná postupně písmenou hebr. abecedy [tak na př. v Pl 1-3 každému písmenu připadají tři řádky, v Ž 119 vždy osm].

I v NZ se zpívalo v křesťanských shromážděních. Snad už Sk 2,47 naznačuje nějaký zpěv. Ko 3,16; Ef 5,19 mluví o žalmech, zpěvech a písničkách duchovních. 1Tm 3,16 je snad zbytek prakřesťanské písně o Kristu. Také chvalozpěvy na Beránka a Boha ve Zj 4,11; 5,9n.12n; 11,17n; 15,3n; 19,2nn mají ráz liturgického zpěvu. Píseň Mariina [t. zv. Magnificat L 1,46nn] a Zachariášova [t. zv. Benedictus L 1,68nn] nám naznačují, jakého druhu byla nz poesie.

Píseň Šalomounova, v hebr. originále označovaná »Píseň písní«, t. j. »Píseň nej přednější«, »Velepíseň«, je spojena se jménem Šalomounovým, jednak pro zmínky o něm [1,5; 3,7.9.11; 8,11], jednak proto, že prý Šalomoun složil 1005 písní [1Kr 4,32], z nichž tato by byla vybrána jako na ukázk. V Kral. bibli je zařazena podle příkladu biblí řeckých a latinských mezi t. zv. knihy vyučující, spolu s knihami Jb, Ž, Př a Kaz, a to na místo poslední. V hebr. biblí je ve třetí skupině knih v t. zv. svatých spisech a tvoří spolu s knihami Rt, Kaz, Pl, Est soubor pěti t. zv. svitků. Tyto knihy se čítaly o pěti největších židovských výročních svátcích. V hebr. biblích jsou seřazeny buď podle pořadí jakoby historického: Rt, Pis, Kaz, Pl, Est [toto pořadí je v podstatě doloženo talmudem] anebo podle pořadí svátků v průběhu roku: 1. Pis k svátkům velikonočním, 2. Rt na letnice, 3. Kaz na svátek stánků, 4. Pl k výročí zboření chrámu a 5. Est k svátku losů [Purim]. Toto pořadí je doloženo až někdy od 9., po př. 12. stol. po Kr., ale můžeme se domnívat, že uvedených knih bylo používáno při bohoslužbě o těchto svátcích již od dob mnohem starších. Pis tedy zaujímá v souboru těchto pěti svitků místo buď prvé nebo druhé.

Je pozoruhodné, že Pis není vůbec citována v NZ, podobně jako Kaz, Est, Ezd a Neh.

Podle svědectví Mišny [zač. 2. stol. po Kr.] byla Pis spolu s knihou Kaz zařazována mezi knihy sporné, o nichž nebylo nejistoty, zda mají patřit do souboru biblických knih či zda mají být z něho vyloučeny. Ze stejné doby máme svědectví, že rabbi Akiba proklínal ty, kdo si prozpěvovali Pis ve vinárnách, tedy někteří lidé té doby rozuměli Pis jako světské písní milostné.

Je otázkou, jaké důvody vedly tedy pořadatele sz kánonu k zařazení této knihy. Jistě zde mělo roli jméno Šalomounovo. Patrně přispěl i alegorický výklad, že milá v písní byla přirovnávána k Moudrosti. Vůbec sz knihy, týkající se Moudrosti, jsou spojeny se jménem moudrého Šalomouna [Př, Kaz], a pro toto pojetí patrně svědčí i některá místa v sz apokryfech [Moudrost Šalomounova 8,2; Sirach 14,23; 15,2]. Závažným důvodem asi bylo, že se této knihy užívalo při bohoslužbě o velikonočních svátcích, třebať se je doloženo až z doby o několik století později.

Pis patrně není dílo jednotné, je těžko najít v něm jednotné pojetí, a nedaří se ani pojímat ji jako dílo dramatické, jak navrhoval již církevní otec Origenes, a jak staré řecké rukopisy uvádějí u jednotlivých částí osoby, které je měly pronášet. Některé malé části se opakují [2,6n = 8,3n; 2,17 = 4,6, po př. 8,4]. Zdá se, že je zde soubor asi 25 krátkých písní, které jsou uspořádány za sebou zcela vnějškově podle nějakého slova, které se v jednotlivých krátkých písních vyskytovalo, na př. Libanon [4,8.11.15]. Toto zjistil již církevní otec Theodor z Mopsuestie ve 4. stol. a toto poznání pak uplatnil v 18. stol. theolog a básník Herder.

V dnešní podobě pochází tento soubor písní asi ze 3. stol. př. Kr., neboť jeho jazyk je velmi pozdní, a vyskytují se tam i slova perská, ba dokonce řecká. Avšak mnohé z jednotlivých písní mohou být mnohem starší.

Tato forma písní odpovídá i původnímu a nynějšímu užití Pis a podobných zpěvů. Při arabských svatbách v Palestině, v Sýrii a v přílehlých územích se dodnes, jak svědčí záznamy Wetzsteinovy, Dalmanovy i našeho krajana Musila, takových písní používá. Den před svatbou se tančí mečový tanec, k němuž diváci zpívají t. zv. *uasf*, t. j. líčení krás nevěsty. V týdnou po svatbě jsou novomanželé oslavováni jako král a královna, za trůn jim slouží obrácený smyk užívaný k mlácení obilí, jenž se umísť na humně. [O svatebním týdnu viz též Gn 29,27; Sd 14,12-17; Iz 61,10. O korunování ženicha a nevěsty je též zmínka v Mišně].

Svatební obřady a zvyky se obvykle udržují ve stejné podobě po dlouhé doby, i na Moravě a zvláště na Slovensku jsou některé takové zvyky zcela jistě ještě z dob pohan-ských.

Máme doklady o »svatých svatbách« boha a bohyně ze starého Egypta, Babylonie a Sýrie. Obřad této svatby byl prováděn na jaře a měl působit jako kouzlo zaručující dobrou úrodu a plodnost. S tím možná souvisí, že Pis byla

Píseň Šalomounova [633]

spojena právě s jarními svátky velikonočními, či přesněji se svátky přesnic. Podobných obřadů jako při těchto svatbách bohů se pak používalo i při svatbách králů [sr. Ž 45], a pak i při svatbách velmožů a s postupující »demokratizací« obřadu se dostaly tyto zvyky i mezi lid, kde se udržely dodnes.

Nezdá se však, že by vědomí o tomto jejich pohanském bohoslužebném původu bylo důvodem pro zařazení sbírky do souboru svatých knih židovských, spíše by to byl důvod pro jejich vyloučení. Do souboru svatých spisů byla pojata Pis už chápána alegoricky, nejprve patrně byla milá srovnávána s Moudrostí [viz výše], v pozdějším židovském pojetí se zde vidí vztah Hospodina a Izraele [Ez 16; Oz 1 a 3 a j.]. V křesťanské církvi byla chápána Pis jako oslava lásky mezi Kristem a jeho církví, tak ji vykládají i bratři Kraličti. Avšak i jiné výklady alegorické se vyskytly, že je zde řeč o poměru Boha a věřící duše, nebo v katolické církvi byla milá z Pis ztotožňována s pannou Marií. V katolické církvi je alegorický výklad závazný, i v některých kruzích evangelických je považován za jedině správný.

I oprávněné námitky proti němu byly církevními institucemi dříve trestány. Církevní otec Theodor z Mopsuestie byl dlouho po své smrti prohlášen koncilem Cařihradským r. 553 za kacíře, Castellio byl r. 1545 dán Calvinem do klatby a musel opustit Ženevu, Luis de Leon byl r. 1567 odsouzen katolickou inkvisicí.

Počínajíc 18. stoletím se však mezi evangelíky uplatňovalo přirozené pojmání Pis, ať už byla považována za soubor volných písní nebo za útvar dramatický, nebo i za pozůstatek starobylého obřadu.

Pis pro své umělecké krásy se těšila vždy značnému zájmu překladatelů, básníků [u nás zvl. K. H. Máchu, viz Pis 2,12], hudebníků i výtvarníků.

A pojmáme-li Pis i jen jako knihu, která pojednává o pozemské lásce, t. j. v jejím přirozeném smyslu, přece nás pozvedá k Bohu, neboť i vztah mezi mužem a ženou má své místo před ním [Ef 5,23-25.28]. Dánský theolog Bentzen uzavírá své pojednání o Pis slovy: »Proč neděkovat Bohu, že mezi svatými knihami nám dal také slova lásky?«

Obsah [podle M. Hallera]:

Kap. 1.: 1-4 chvála milované, 5-6 »jssem černá...« 7-8 rozhovor, 9-17 vzájemné líčení krás.

Kap. 2.: 1-7 růže Sáronská, 8-14 jaro a láska, 15 lištičky, 16-17 odevzdanost.

Kap. 3.: 1-5 milostná touha, 6-11 svatební průvod.

Kap. 4.: 1-7 líčení krás přítelkyně, 8 volání. 4,9-5,1: rozhovory.

5,2-7: zkouška lásky.

5,8-6,3: líčení krás přítele.

Kap. 6.: 4-7 líčení krás přítelkyně, 8-9 jediná holubička, 10-12 milá v zahradě.

[634] Pisidie-Písmo

Kap. 7.: 1-6 popis tanečnice, 7-10 hovory, 11-14 láska na vinici.

Kap. 8.: 1-4 »ó bys byl bratr můj...«, 5-7 »sijné jako smrt«, 8-10 sestřička, 11-12 vinice Salomounova, 13-14 v zahradě.

Sgt.

Pisidie jest hornatá krajina západního Tauru v Malé Asii. Za doby římské náležela nejprve k provincii Galatii, později se stala samostatnou provincií. Hraničila na vých. na Lykaonii, na jihu na Pamfylíi, na záp. na Lycii a Karii, na sev. na Frygii. V sev. části Pisidie jsou velká solná jezera. Obyvatelstvem P. byli udatní, svobody milovníci horalé, kteří svými výpady znepokojovali sousední krajiny a nikdy nebyli plně podrobeni ani Peršany ani Římany. Hlavním městem P. byla *Antiochie Pisidická. Ap. Pavel na první misijní cestě prošel s Barnabášem dvakrát P. na cestě z Perge do Ikonie [Sk 13,13,14] a zpět [Sk 14,21,24,25]. Možná, že i na druhé misijní cestě prošel severní částí této krajiny [Sk 16,6] ač není výslovně jmenována. Někteří se domnívají, že zmínka »v nebezpečenství od lotrů« [2K 11,26] se vztahuje na pobyt v Pisidii. Křesťanství zde zapustilo kořeny až kolem roku 300 po Kr.

Piskati. Mt 11,17 kárá Ježíš svéhlavost svého pokolení tím, že je přirovnává k dětem, jež při hře nejsou s ničím spokojeny: piská-li se k veselému tanci, nemají chuti se zúčastnit; zanotuje-li někdo pohřební nařikání, jsou také nespokojeny. Ježíš svou radostností se jim nelíbí právě tak jako Jan Křtitel svou asketičností. Nejde tu o věčné důvody, ale o dětskou náladovost. V 1K 14,7 přirovnává Pavel mluvení jazyky k hudbě hudebních nástrojů, při nich nelze rozeznati melodii, protože není zachován rytmus a intervaly tónů.

Písmo. *Pisaf. *Napsán. Už v dobách předhistorických užívali lidé různých znamení, značek a symbolů, jež jim umožňovaly připomenout si určité události, označit své nástroje a dorozumět se s osobami nepřítomnými a vzdálenými. Nejlépe se k tomu hodil obrázek. A právě z obrázků, představujících určité předměty, vyvinulo se p. Podle B. Hrozného vzniklo nejstarší obrázkové p. mezi Sumery a semitskými Akkadany, kteří od 4. tisíciletí př. Kr. zaplavili dolní porčí Eufratu, obydlené tehdy Sumery, jejichž obrázkové písmo upravili a přizpůsobili semitštině. Obrázky [t. zv. ideografy] původně představovaly celá slova, později však jen slabiky bez ohledu na původní význam. Poněvadž pak vyrývání obrázků do hlíněných destiček bylo příliš namáhavé a zdoluhavé, byly vyrývány jen základní znaky obrázků pomocí písátka. Tak vzniklo t. zv. písmo klínové, skládající se z různě položených klínků, vzniklých vtisknutím písátka do hlíněné tabulky [podrobnější popis najdeš s obrázky u Bíče III., 17nn+obraz. přílohy]. Toto písmo, během doby zjednodušené, rozšířilo se po celém předním Orientu a psalo se jím až do

1. stol. př. Kr., dávši podnět ke vzniku klínového písma perského [koncem 6. stol. př. Kr.], jež bylo směsicí znaků částečně hláskových, částečně slabikových. Nejvíce zjednodušili klínové písmo západní Semité ugaritští. [Ugarit bylo město na pobřeží severosyrském proti ostrovu Kypru (bibl. Cypr.) vykopané r. 1929 na pahrbku Ras Šamra.] Jde tu už o skutečné písmo hláskové, mající jen 29 znaků většinou pro souhlásky. Ovšem, toto písmo z 15. stol. př. Kr. sloužilo jen ugaritské svatyni, takže se mu nedostalo nikdy většího rozmachu ani trvání.

Obrázkovým písmem, vzniklým kolem r. 3000 př. Kr., byly také t. zv. egyptské hieroglyfy, t. j. posvátné znaky, jež kryly stěny chrámů a hrodek. Pro denní potřebu se užívalo zjednodušeného písma t. zv. hieratického, jež se dalším vývojem v polovině 1. tisíciletí proměnilo v písmo děmotické, jímž se psalo až do 3. stol. po Kr. Na půdě palestinské se vyskytovalo písmo klínové, jímž si dopisovali dokonce egyptští faraónové se svými syrsko-palestinskými vasaly [sr. el-amarnské dopisy], i hieroglyfické v dobách nadvlády egyptské. V Taanaku [Joz 21,25 Tanach] byl nalezen pečetní váleček z počátku 2. tisíciletí s písmem klínovým i hieroglyfickým. Klínové písmo převládalo v diplomatickém styku ještě dlouho po pádu Babylonie.

Skutečnou »abecedu« zavedli syropalestinští Kananejci se 22 znaky pro souhlásky [samohlásky psány nebyly, což znesnadňovalo čtení, ale usnadňovalo psaní různých nářečí týmiž znaky], jež v rozličných úpravách převzali Řekové, Římané i Slované. Důležité je, že už nemalují svou řeč, nýbrž pro určitý zvuk mají určitý znak, který se ovšem vyvinul z písma obrázkového. Písmo starokananejské bylo rozšířeno koncem 2. tisíciletí př. Kr. po celé Syropalestině a v prvních staletích 1. tisíciletí rozšířilo se i mezi Aramejce, kteří je proměnili konečně v t. zv. písmo kvadrátní [každé písmeno bylo možno vepsati do čtverce], jímž Židé píší dodnes. Vedle toho ovšem až do 4. stol. po Kr. psali také písmem starokananejským, ale nejstarší nyní známý rukopis knihy Izaiášovy [snad z 2. stol. př. Kr.] je psán už písmem kvadrátním v hebrejštině. Aramejšťina ještě r. 701 př. Kr. byla v Judstvu jen málo známa [sr. 2Kr 18,26, kde Kral. »syrsky« = aramejsky]. V době politické nadvlády Assyřanů byla sice znovu vnučována akkadština [»písmu lidské« proti písmu božskému, jímž byla psána svatá písma uložena v chrámě, Iz 8,1 sr. Ex 32,16; Dt 31,26; 1S 10,25], ale už se neujala. V dalším století před vyvrácením Jerusalema byla většina judského lidu už dvoj- jazyčná [starokananejská a aramejská], po návratu ze zajetí babylonského někteří Židé už »neuměli mluvit židovsky« [Neh 13,24, sr. Ezd 4,7]. Ježíšovou rodnou řečí byla aramejšťina, ale Zákon a Proroci byli čtení v hebrejštině [t. j. ve starokananejštině, sr. Iz 19,18, posvátném jazyku proti obecnému jazyku aramejskému], psané aramejským písmem kvadrátním.

PIKTOGRAF	PRIMITIVNÍ FORMA PÍSMÁ				BABYLON- SKÉ CHAMMURAPI	NOVO- ASSYRSKÉ KLASICKÉ	SUMER- SKÁ HODNOTA	VÝZNAM
	URUK	JAMDAT NASR	UR	ŠURUPAK				
							CUD	VŮL
							UDU	OVCE
							SAG	HLAVA
							ME	JAZYK
							DA	RAMENO
							ŠU	RUKA
							ŠE	OBILÍ
							UTA	SLUNCE
							KUR	HORA
							APIN	PLUH
							A	VODA

Vývoj klínového písma z původního písma obrázkového. Piktograf je znak pro celé slovo. Později byl psán v poloze ležaté, otočen o 90°, snad aby se lépe ryl písátkem do hliněné tabulky. Psalo se shora dolů a zleva vpravo ve sloupcích. Ještě později byly obrysy stylisovány tak, že písaři původní piktograf složili z více vrypů, vtisků klínového písátka (stylus) do hliněné tabulky. Časem se podoba znaku zjednodušovala, počet vrypů se měnil. Současně však písmo přecházelo od slovního k slabikovému, t. j. výslovnost slova sice zůstala, ale obraz pozbyl svého původního významu a klesl na znak slabiky. Pak skládal s jinými znaky nová slova, v nichž předponami byly označovány časy, pády a třídy slov. Názvy v tabulce značí naleziště klínových destiček, na nichž se znak vyskytuje. Podle Drivera.

POZNÁMKA K OBRÁZKŮM NA STR. 636 a 637

Theorie o vzniku abecedního písma podle Drivera a Chiery. Vývoj šel pravaěpoaobné dvojí cestou: jednak, od hieroglyfu, který byl původně znakem slova, později slabiky, přes písma kanaanská k hebrejskému, a jednak přes písma kanaanská k fénickému a odtud k řecké a latinské abecedě. Spojovací články však nebyly ještě všude určeny.

POZNÁMKA K OBRÁZKU NA STR. 638

Ukázky různých tvarů hebrejské abecedy. Elefantinské papyry obsahují aramejsky psané dokumenty o židovské kolonii v Egyptě okolo r. 410 př. Kr. Ossuaria jsou hrobní schránky na kosti. Papyrus Nashûv (podle majitele), útržek asi z 2. stol. po Kr., obsahuje hebrejské Desatero s částí požehnání podle Dt 6. Ain Fašcha je místo nálezů svitků asi z 2-1. stol. př. Kr. Přehled sestaven s pomocí Orientálního ústavu.

EGYPTSKÉ HIEROGLIFY	VÝZNAM	SINAJSKÉ	GEBAL I	GEBAL II	GEBAL III	GEZERSKÉ LACHIS
	VŮL					
	DŮM, DVŮR					
	ROH, HÁZETI					
	DVEŘE					
	VYSOKÝ RADOVATISE					
	VAHADLO, ZÁVĚS					
	SANĚ, ŠÍP					
	ÚVAZEK, UZEL					
	—					
	RUKA					
	TŘTINA					
	PROVAZ, HŮL					
	VODA					
	HAD					
	RYBA					
	OKO					
	ÚSTA					
	KOBYLKA					
	(OPICE)					
	HLAVA					
	HORY					
	?					

AIN ŠEMS	FENICKÉ BYBLOS	SILLOJSKÝ NÁDIS	HEBREJSKÉ	HODNOTA	RANNÉ ŘECKÉ	LATINSKÉ
𐤀	KKKK	𐤁 𐤂	א	,	Α Δ	A
𐤁	𐤅 𐤆 𐤇 𐤈	𐤉 𐤊	ב	b	Β Γ Δ	B
	𐤋 𐤌	𐤍	ג	g	Γ Δ	CG
	𐤎 𐤏	𐤐	ד	d	Δ	D
𐤑	𐤒 𐤓	𐤔 𐤕	ה	h	Ε Ζ	E
𐤖	𐤗 𐤘 𐤙	𐤚 𐤛	ו	w	Υ Φ	FV
𐤜	𐤝 𐤞 𐤟	𐤠	ז	z	Ζ	(Z)
𐤡	𐤢 𐤣	𐤤 𐤥	ח	h	Θ	H
	⊕		ט	t	⊗	(Th)
	𐤨 𐤩 𐤪	𐤫 𐤬	י	j	Ϛ ϛ	I
	𐤭 𐤮 𐤯	𐤰	כ	k	Ϝ ϝ	(K)
𐤳	𐤴 𐤵 𐤶 𐤷 𐤸	𐤹	ל	l	√ 1 𐤻	L
	𐤺 𐤻	𐤼 𐤽	מ	m	𐤿 𐆀	M
𐤽	𐤾 𐤿	𐆁 𐆂	נ	n	𐆃 𐆄	N
	𐆅	𐆆	ס	s	Ξ	X
	𐆇	𐆈	ע	e	𐆉	O
𐆊	𐆋 𐆌 𐆍	𐆎	פ	p	𐆏 𐆐	P
	𐆑 𐆒	𐆓	צ	s	𐆔 𐆕	(S)
𐆖	𐆗 𐆘	𐆙 𐆚	ק	q	Φ Ϟ	Q
	𐆛 𐆜	𐆝	ר	r	Α Ϙ	R
𐆞	𐆟 𐆠	𐆡 𐆢	ש	š	Ϛ ϛ	S
	+ + + x	x x	ת	t	T	T

ELEFANTIN- SKÉ PAPYRY	OSSUARIA	PAPYRUS NASHŮV	IZAIÁŠ (AIN FAŠCHA)	STŘEDOVĚKÉ RUKOPISY	VÝZNAM
א א	א א א	א א	א	א	י
ב	ב ב ב	ב	ב	ב	b
ג ג			ג	ג	g
ד	ד ד	ד ד	ד	ד	d
ה ה	ה ה	ה ה	ה	ה	h
ו	ו ו ו	ו ו	ו ו	ו	u (w)
ז	ז	ז	ז	ז	z
ח ח	ח ח ח	ח ח	ח	ח	h
ט		ט	ט	ט	t
י י	י י	י י	י א	י	i (j)
כ	כ	כ כ כ	כ	כ	k
ל	ל ל	ל ל	ל	ל	L
מ	מ מ מ	מ מ מ	מ מ מ	מ מ	m
נ	נ נ נ	נ נ	נ נ	נ נ	n
ס	ס ס ס		ס	ס	s
ע	ע ע	ע	ע	ע	c
פ	פ פ	פ פ	פ פ	פ פ	p
צ	צ צ	צ צ צ	צ צ	צ צ	s
ק	ק ק	ק ק	ק	ק	k
ר	ר ר	ר ר	ר	ר	r
ש	ש ש	ש ש	ש	ש	š
ת	ת ת ת	ת ת	ת	ת	t

O člověku, který dovedl číst a psát, se říkalo že »zná písma« [Iz 29,11n], »umí písma« [J 7,15]. Ovšem, u Izraelců školní vzdělání úzce souviselo se znalostí *Písma sv., takže umět písmo = znát Písmo sv.

Písmo svaté, písma svatá, svatá písma. Tohoto označení [»svaté knihy«] pro biblické spisy je po prvé užito v IMak 12,9 a ovšem u rabinů, nikoli však ve SZ. Také v NZ je přívlastku »svatý« k označení bibl. knih užito jen zřídka. V evangeliích se mluví prostě o písmu nebo písmech [Mt 21,42; L 4,21; sr. 1Pt 2,6; 2Pt 1,20]. Jen Pavel v Ř 1,2, když mluví o evangeliu, praví, že bylo zaslíbeno skrze proroky a v písmích svatých [sr. Ř 7,12; 2Tm 3,15]. »Písmo, písma« v NZ je jednak označením SZ [Mt 22,29; 26,54; Sk 17,2.11; 18,24.28; Ř 15,4; 1K 15,3n; Ga 3,8.22; 2Tm 3,16], i když někdy je myšleno na jednu ze tří jeho částí [Zákon, Proroci, Spisy], na př. Mt 26,56; Ř 16,26; jednak označení určitých biblických výroků [Mk 12,10; 15,28; L 4,21; 24,27.32.45; snad také J 5,39; jistě J 7,38; 13,18; 19,24.36.37; Sk 1,16; 8,32.35]. Mezi vykladači NZ jsou spory o to, zda na určitých místech znamená výraz písmo celý SZ nebo jen některý z jeho výroků. Ale vždy jde o označení autoritativní vůle Boží, obsažené v celém SZ, takže Pavel v Ga 3,8.22 může Písmo personifikovat jako vtělení vůle Boží [sr. Ř 11,32 s Ga 3,22]. S tohoto hlediska snad nutno chápat výraz »aby se naplnilo písmo« [J 19,24.28.36], i když je uveden se citát, který se naplnil [sr. J 17,12; 1Pt 2,6; 2Pt 1,20]. Písmu jako písmem zachycené vůli Boží je nutno věřit [J 5,47]. Později byl tento pojem Písma jako autoritativního vyjádření vůle Boží přenesen i na NZ. *Bible. 3. *Litera.

Písnička *Píseň. Ve smyslu posměšném Jb 30,9; Ž 69,13; Pl 3,14. Jinak většinou píseň [Nu 21,17; Ž 28,7; 42,9; 137,3; Př 25,20] nebo chvalozpěv [Ž 118,14; 119,54; Iz 24,16; Sk 16,25]. O Salomounovi se praví, že složil 1005 písniček [1Kr 4,32].

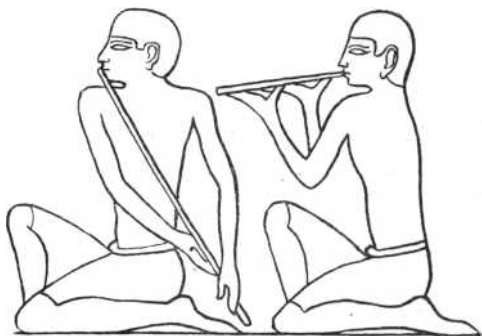
Píson je řeka, vytékající jako rameno hlavní rajske řeky [Gn 2,11], která obchází všechnu zemi Hevilah, kdež je zlato, »bdelium a kámen onychin«. Které území se tím miní a o kterou řeku jde, je dosud neznámo. Bylo by zbytečné vypočítávat rozmanité teorie o tomto předmětu. *Eden.

Píst [hebr. *gab*], stč. náboj, silný a dutý díl kola, který se točí okolo nápravy [osy] a do něhož jsou nabitý špiče [1Kr 7,33].

Píštěc, píšťala, píšťalka. Výrazy píšťala, píšťalka překládají Kral. dvě hebr. slova [»*úgáb* a *chálil*] a jedno řecké [*aulos*]. *úgáb* [přeložené v Gn 4,21 »nástroj hudebný« a u Jb 21,12 »muzika«] byl nejstarším hudebním nástrojem foukacím, zhotoveným z rákosu. Užíváno ho bylo hlavně pastýři, ale také chrámovými hudebníky a k soukromé potěše nebo k vyjádření zármutku [Jb 30,31]. Někdy užívali píšťal dvojtypy [šalmaj] nebo spojených v jakési varhánky [Ž 150,4 překládají Kral. »varhany«]. Foukalo se buď zepředu nebo se

Písmo svaté-Pláč [639]

strany, a to někdy současně do dvou píšťal neustejně dlouhých. *Chálil*, asi naše flétna, větší než píšťalka a z pevnějšího materiálu [IS 10,5; Iz 5,12; 30,29]. Užívalo se jí nejen při radostných událostech, nýbrž i při smutku [Jr 48,36; Mt 11,17]. Hebr. *máchól*, které Kral. v Ž 149,3; 150,4 překládají píšťala, znamená ve skutečnosti tanec, rej. Totéž slovo překládají *»plésání« [Ž 30,12; Jr 31,13; Pl 5,15, sr. Jr 31,4]. Pavel srovnává mluvení jazyky s pískáním na píšťalku [1K 14,7], jež se musí držeti určitých hudebních pravidel, aby vynikla melodie. Zj 18,22 předpovídá, že Babylon

Egyptští flétnisté. Malba z Theb.

bude tak dokonale zničen, že se v něm neozve hlas »kytaristů, pěvců, píšťců a trubačů; po nějakém umělci kteréhokoli umění nebude v něm ani památka« [překlad Žilkův].

Píštěti = švitořiti [o vlastově Iz 38,14],

Pítel, stč. = pít [Iz 24,9].

Píti, pítí *Nápoj. *Opilec.

Píton, potomek Jonatův [1Pa 8,35; 9,41], syn Míchův.

Pivnice, stč. špižirna, sklep, L 12,24.

Plac, stč. [z něm.] = prostranství, náměstí, prostor [1Kr 22,10; Neh 3,25; Ez 41,11]. Ve Sk 19,29 tak překládají Kral. řecké *theatron* = divadlo, v němž se také konala veřejná shromáždění.

Plácek, prostor, chodba [Ez 42,4].

Pláč *Kvilení, kvíliti. *Nařikání, nařikati. Pláč bývá přirozeným výrazem bolesti při úmrtí někoho drahého [Gn 50,1; Dt 21,13; 2S 3,32; Mk 5,38n; L 7,13.32; J 11,31.33; 20,11.13.15; Sk 9,39 a j.] nebo při loučení [Rt 1,9.14; Sk 20,37n; 21,13] a úzkostným zármutku [Gn 21,16], při namáhavé a často marné práci [Ž 126,6, i když tu snad jde, jak se domnívají někteří vykladači, o kultický pláč; sr. Ž 80,6], při nespokojenosti [Nu 11,4.10] a p. bývá výrazem vnitřního otřesu [IS 1,7; F 3,18], zvláště pak hanby a pokání [Sd 2,4; 2S 15,30; Pl 1,16; Mt 26,75; L 7,38], ale také nečekané radosti [Gn 46,29]. Bible zná všechny druhy a příčiny lidského p-e. Klade proti sobě

[640] Pláč Jeremiášův-Plášť

p. a smích [Kaz 3,4], ale na rozdíl od mimobiblické klasické literatury už SZ ví také o p-i, který je výrazem pokorné odevzdanosti Bohu a jeho spravedlnosti [2Kr 20,3.5; Iz 38,3; 2Kr 22,8nn.19, sr. Sd 16,28, kde je výraz »volal«; Oz 12,4 a Ž 69,11].

Odtud pochopíme některá místa NZ, kde se mluví o p-i jako nynějším znaku těch, kteří uvěřili v Krista [L 6,21; 23,28; J 16,20; Jk 4,9] a budoucím stavu těch, kteří ho nepřijali [L 6,25; Jk 5,1; Zj 18,9nn]. P. věřících je výrazem pokorné odevzdanosti Bohu, od něhož člověk vše očekává, na nějž se cele spoléhá, protože právě zná svou duchovní a mravní bídu. Je to opak sebejistoty člověka, jenž se staví vedle Boha a proti Bohu u vědomí své síly a soběstačnosti [L 18,11nn]. Tak jako se promění p. věřících v Krista v radost a smích [L 6,21; Zj 21,4], tak se promění smích nevěřících v pláč [L 6,25; sr. 16,19nn; 18,14; 1,51nn] až Bůh a Kristus zjeví před celým světem svou moc a vládu [Zj 18,9nn], kdy už nebude možno získati milost Boží, jež byla za tohoto života tak lehkomyšlně odmítána. Tento p. je spojen se skřípěním zubů, aby tak bylo naznačeno marné a zoufalé pokání, jež zachvátí celého člověka [Mt 8,12; 13,42.50; 22,13; 24,51; 25,30; L 13,28].

Zeny, plačící nad Ježíšem, který jde na smrt [L 23,27n], dokazují svým nářkem, že nepochopily jeho poslání v Božím plánu, jemuž je nutno se podrobit, a tak doznávají vinu lidu na jeho kříži. Ježíš jejich p. nad sebou odmítá [sr. Jr 22,10] a vyzývá plačící, aby plakaly nad sebou a svými dětmi, jež ponесou následky odmítnutí Boží nabídky v Kristu. Je to poslední výzva Ježíšova k pokání, výzva, již před časem sám provázel svým p-em [L 19,41n].

Pavel vyzývá věřící, aby »plakali s plačícími« [Ř 12,15]. Tato výzva je příznačně v oddíle, jenž mluví o poměru křesťana k nevěřícím [Ř 12,14-21], kteří jej pronásledují. Ani vůči nim nemají být křesťané lhotejní, nýbrž soucítěním i s nimi mají plnit příkaz lásky [Mt 5,44n; 7,12; 22,39] a tak dokazovat své soucítění v Bohu. Soucit vůči věřícím je pro křesťana samozřejmý [J 13,34n; Ř 12,10; 1Te 5,15].

Pláč Jeremiášův *Jeremiášův Pláč.

Plachta [2S 17,19; lodní plachta Sk 27,17.40]. U Iz 33,23 a Ez 27,7 jde o lodní vlajku [sr. Ex 17,15; Ž 60,6, kde Kral. totéž hebr. slovo *nés* překládají korouhev].

Plachý, stč. = divoký, zdivočelý, rozčilený, neklidný; lehký, nevážený. Žilka v 2Tm 3,3 překládá řecký výraz *anēmeros* nevlidný. Hejčl: neurvalý. Škrabal: zatvrdilý.

Plakati, plakávati. *Naříkati. *Kvíleti. *Pláč.

Plamen, plamenný *Oheň.

Planety, hebr. *mazzalót* a *kēšilim*, snad hvězdy zvěřetníku, ačkoli badatelé se značně různí ve výkladu. Jde o *hvězdy, které podle starověkých názorů ovládaly osud člověka, a

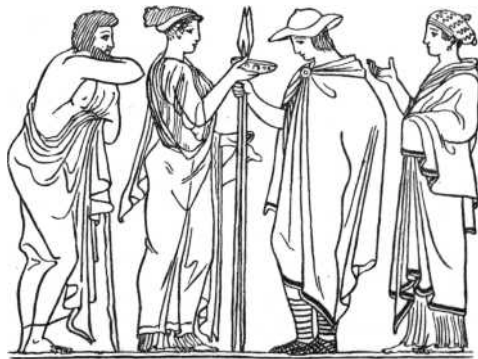
proto byly uctívány jako božstva vedle slunce a měsíce [2Kr 23,5; Iz 13,10].

Planetáři [Dt 18,14; Mi 5,12], astrologové, hvězdopurci, kteří věřili, že osudy lidské lze předvídati z postavení hvězd na základě nauky, že celý vesmír a všechny věci v něm jsou v jakési vnitřní sympatii. Svět jim byl živou bytostí, organismem, v němž ze změn na jednom orgáně [hvězdách] bylo lze soudit na změny v druhém orgáně [životě lidském]. Tento názor je prastarý, jak ukazuje klínopisné dílo ze 16. stol. př. Kr. v knihovně Assurbanipalově. Za časů Alexandrových proniklo planetářství do Egypta a Řecka. U starého Izraele nacházíme polemiku proti planetářství v Sd; Jb 38,33; Iz 47,13. Planetářství zde totiž bylo zakázáno [Jr 27,9]. Mudrci od východu [Mt 2,2] patřili k tomuto druhu hvězdopř. a věd.

Planetník *Planetář.

Planý, stč. = pro vyschlost neúrodný, vyprahlý [o poušti Jb 30,3; 38,27], divoký [opak: štěpný], neúrodný, nesoucí plané ovoce [Jr 2,21; Ř 11,17.24].

Plášť. Kral. tak překládají většinou hebr. *mē'il* [Ex 28,4; 29,5; 1S 15,27; 18,4; 24,5; 28,14; Jb 29,14; Z 109,29; Iz 61,10], označující svrchní tuniku, jež se natahovala přes hlavu. Mimo chrámový personál jej nosili i příslušníci královského rodu. Zde si všimneme pouze výrazů, neuvedených v hesle *Oděv, a označujících různé druhy svrchního oděvu. Tak *'adderet* byl jednak p., jenž býval odznakem proroků [1Kr 19,13.19; 2Kr 2,8.13n], obyčejně se srstí [Za 13,4, kde Kral. mají »sukně«], jednak bohatě vyzdobený p., jaký našel Achan mezi jerišskou kořistí. Snad byl dovážen z Babylona [Joz 7,21]. Mi 2,8 vytýká vůdcům lidu, že vydřeli nejen oděv, ale i p. [sr. Ex 22,26]. – *beḡed*, svrchní oděv, který nosily i ženy [Gn 24,53; vdovské šaty Gn 38,14]. Obrazně o zlořečenství [Ž 109,19], o hněvu a pomstě [Iz 59,17], o spasení [Iz 61,10, kde mají Kral. roucho], které kdo obléká nebo v něm je oblečen. – Aram. *sarbāl* překlá-

Řecké pláště (*himation*, *chiton*, *chlamys*) na řecké váze zvané „loučení bojovníka“.

dají Kral. u Dn 3,21.27 výrazem p., který sahal od krku až k nohám. – »Vztáhnout křídlo p-ě na ženu« = vezítí si za manželku [Rt 3,9; Ez 16,8].

V NZ je výrazem p. obvykle přeloženo řecké *himation*, jež označuje přehoz [Mk 10,50; Sk 12,8] přes spodní šat, nošený bezprostředně na těle [řecky *chiton*, Kral. sukně Mt 10,10; L 3,11]. Mt 5,10 má na mysli soudní spor, při němž odpůrce žádá méněcenný spodní šat. Ježíš radí, aby mu jeho učedník nechal i vzácnější p. U Mt 23,5 jde o modlitebni p. [sr. Nu 15,38]. Ozdobou věřící ženy nemají být nádherné šaty [Kral. pláště 1Pt 3,3], nýbrž mírný a tichý duch.

Řecké *chlamys* je červený, šarlatový [Kral. brunátný] p. jako odznak vojenského velitele nebo císaře, je-li mimo Itálii. Také vojáci měli šarlatový přehoz, upevněný na levém rameni. Právě tento válečný přehoz římského vojína měl být náhražkou císařského p-ě, do něhož žoldnři oblékli knížete pokoje [Mt 27,28; sr. 21,5], protože nepochopili nárok Ježíšův. *Šarlat.

Pláštěk, hebr. *ma'táfot* [Iz 3,22], roucho s dlouhými rukávy.

Plat, poddanský poplatek, *daň, odváděný buď v penězích, zboží nebo uhrazovaný robotou. Ukládali jej králové podrobeným národům [Dt 20,11; Sd 1,28; Ezd 4,13; Neh 5,4; Mt 17,25 a j.]. Př 12,24 praví: »Ruka pracovitých panovati bude, lživá [= lenivá] pak musí dávatí p.«, t. j. bude podrobena nuceně práci [sr. Joz 9,21.23; 1Kr 9,21; Př 9,29]. U Mt 17,24 tak překládají Kral. řecké didrachma [*Peníze], půl šekelu, jež v době Ježíšově musel odvádět ročně každý Izraelce mužského pohlaví nad 20 let na udržování chrámové bohoslužby [sr. Ex 30,11-16; Neh 10,32n]. Po pádu Jerusalema museli Židé po celé říši platiti tuto didrachmu na udržování modloslužby Jupitera Kapitolského v Římě. Bylo to pro ně největší ponížení, ježto už prostá státní daň římskému císaři byla jim problémem [Mt 22,17].

Plátno. Není pochyby o tom, že už staří Izraelci vyráběli různé druhy p. nejprve ve vlastních domácnostech prací žen, později se tomu věnovali tkalci z povolání [sr. 1Pa 4,21]. Různé druhy p. byly označovány různými hebr. výrazy, jež Kraličti překládají brzy *kment, [roucho] lněné, brzy *šarlat a j. Ani jeden výraz, jež Kral. ve SZ překládají p., není p-em v našem slova smyslu. V Př. 31,24 jde o jemnou lněnou košili [Sd 14,12; Iz 3,23 překládají tentýž výraz slovy *čechl, *čechlík]. U Iz 59,5.6 označují tak tenká vlákna pavučin, a v Ez 27,7 jde o to, co se roztahuje jako lodní plachta [ve stč. výraz p. znamená také lodní plachtu]. U Mt 27,59; Mk 15,46 jde o překlad řeckého *sindón*, jemného tkaniva, dováženého původně z Indie, později se jím označovalo p. vůbec nebo lněná košile [Mk 14,51n]. Řecké *othonion* znamená lněné obinadlo. Podobnými obinadly bylo obvinuto tělo Ježíšovo [L 24,12; J 19,40; 20,5nn; Kral.: prostěradla].

Platnost [stč. = síla, moc, účinek; užitek,

Pláštěk-Plésání, plésati [641]

cena]. Ko 2,23 praví, že asketické předpisy »nejsou v žádné p-ic« [Kral.], t. j. nemají ceny, jsou bezcenné [Škrabal].

Plavec, námořník, lodník [Ez 27,8.27-29; Jon 1,5; Sk 27,27]. *Lod'.

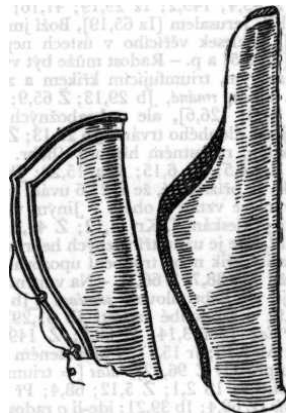
Plavení, plavba [Sk 27,9n]. Plavba pro námořní lodi doby Pavlovy byla velmi nebezpečná po Středozemním moři od počátku října, ježto v této době začínaly prudké bouře. Proto bývala na čas vůbec zastavena.

Plavití se = jiti na lodi nebo jiném plavidle [Ž 107,23; Mt 14,13; J 6,22; Sk 13,4 a j.].

Plavý [z lat. flavus, stč. = temně žlutý, medové neb voskové barvy, jakou mají mrtvoly nebo nemocní lidé]. Jezdec na p-ém koni, za nímž šlo peklo, měl jméno Smrt [Zj 6,8].

Plece, u člověka široká část zad nad lopatkami, záda, rameno [Jb 31,22; Iz 49,22], u zvířete hořejší část přední nohy [Ex 29,27; Lv 7,32; 1S 9,24 a j.]. *Pozdvížení. *Obět.

Plechovice, plechové brnění k ochraně nohou [1S 17,6].

Plechovice z Cypru (z Enkomi) a z Karchemiše.
Podle Gallinga.

Plejtev, plejtva, stč. = ploutev [Lv 11,9n; Dt 14,9n].

Pleniti, pleniti, stč. = hubiti, kaziti, vytínati; loupiti [Ž 101,8; Jr 1,10; 12,17; 45,4; Mi 6,13; Ab 2,10 a j.].

Plésání, plésati, zplésati, stč. = tleskati rukama; radostí poskakovati, velmi se radovati; tancovati, skákat. Tak překládají Kral. nejméně 19 hebr. výrazů [11 slovních kořenů], jimiž SZ zahrnuje všechny projevy radosti, ale také kultického veselí [2S 6,14n], jež se vyvrchovalo tancem, na př. při slavnosti vinobraní [Sd 21,21, kde Kral. hebr. *chul* = tančiti překládají plésati]. Sd 21,21nn naznačuje, že se tohoto »plésání« zúčastňovaly pouze ženy. Přirozeně, že se »plésalo« (= tancovalo)

zvláště tehdy, když Bůh dopřál vítězství [Sd 11,34 plesající = tančící; 1S 18,6; sr. Ex 15,20nn, kde prorokyně Maria řídila tanec žen ze zvuku bubinků. Kral. hebr. »tance« překládají *»píšťaly«] anebo na památku vysvobození, zvl. z Egypta. Tancem, zpěvem a recitací příběhu byla tato událost bohoslužebně dramatizována v náb. procesích. Ještě Jr 31,4 zaslubuje judským zajatcům, že »panna Izraelská se bude obveselovati bubny a vycházeti s houfem plésajících«, kdežto Pl 5,15 nařiká, že plésání [= rej] se proměnilo v kvlení. Jiné sloveso, označující smích a tanec, spojený s hudbou a zpěvem, je *sáchak* [2S 6,21; »veselící se« Jr 30,19]. Jde zkrátka o veřejné vyjádření radosti, o jakousi radostnou demonstraci. Slovy plésati, plésání je nejčastěji přeloženo hebr. *gíl, gílá* = radovati se, jásati, jásot: o člověku na př. Ž 13,5; 14,7; Za 9,9; o neživé přírodě 1Pa 16,31; Ž 96,11; 97,1; Iz 35,1n; 49,13. Předmětem plésání může být úroda [Iz 16,10], spása [Ž 13,6; 14,7; Iz 25,9], Bůh [Ž 43,4; 149,2; Iz 29,19; 41,16; 61,10; Ab 3,18], Jerusaleml [Iz 65,19], Boží jméno [Ž 89,17], poklesk věřícího v ústech nepřítelových [Ž 13,5] a p. – Radost může být vyjádřena i jásavým, triumfujícím křikem a zpěvem [hebr. *ránan, r'náná*, Jb 29,13; Ž 65,9; 71,23; 81,2; 84,3; 126,6], ale u bezbožných nemá tento jásot dlouhého trvání [Jb 29,13; Ž 94,3]. O pokřiku, radostném hřmotu [hebr. *řrú'á*] mluví 1S 4,5; 2S 6,15; 1Pa 15,28; Jb 8,21; Ž 43,4]. Je příznačné, že Ž 27,6 uvádí toto pokřikování ve vztah k oběti. – Jiným výrazem radosti je tleskání [2Kr 11,12; Ž 47,2; 98,8; Iz 55,12, kde je užito tři různých hebr. sloves]. Na hlasitý křik nebo troubení upozorňuje sloveso *rúa'* [Jb 38,7; Ž 66,1]. – Na vnitřní radost ukazuje víc hebr. sloveso *sáméach* [Jb 3,22; Iz 25,9; o škodolibé radosti Jb 31,29], dále snad *'álaz* [Sof 3,14; Ž 68,5; Ž 149,5; Př 23,16; Ab 3,18; Jr 15,17; v přeneseném smyslu o plesu přírody Ž 96,12], *'álas* [= triumfovati, rozveseliti se 1S 2,1; Ž 5,12; 68,4; Př 28,12] a *sús, sís* [Ž 68,4; Jb 39,21; jde-li o radost Boží, překládají Kral. toto sloveso nikoli plésati, nýbrž veseliti se Dt 28,63; 30,9; Jr 32,41 nebo radovati se Iz 62,5; 65,19; Sof 3,17]. Všecky uvedené hebr. výrazy překládají Kral. také jinak [veseliti se, radovati se, poskakovati, hráti, zpívatí, křičeti, pokřikovati a p.], takže z Kral. překladu není jasné, o který hebr. kořen jde. Připomeňme, že pojem plésání je často ve spojení s *eschatologickou radostí, jež je chápána jako kultická slavnost na památku toho, že se Bůh ujal vlády [Ž 96,11n; 97,1,8; 126,2,5n; Iz 12,6; 25,9 a j.]. Dokonalé plésání bude známkou budoucího eonu, v němž Bůh utvrdí své kralování.

V NZ překládají Kral. výrazem p. dva řecké pojmy: *agalliásthai* a *psallein*. První z nich odpovídá hebr. *gíl, sús* a *háal* [= velebiti, chváliti] a znamená radost, jež se viditelně projevuje. Kraličti toto sloveso překládají vět-

inou výrazem *veseliti se [Mt 5,12; L 1,14; J 8,56; 1Pt 1,8 a j.]. Jen L 1,44 překládají »zplésati«, když mluví o tom, že Jan Křtitel, předchůdce Ježíšův, zplésal [Žilka: poskočil s plesem] ještě jako »nemluvně v životě« své matky, když se setkala s matkou Ježíšovou. Eschatologická radost se začala v této chvíli uskutečňovat. V kázání Petrově pak [Sk 2,14-36] je výrok Davidův [Ž 16,9nn] chápán jako výrok Mesiášův, jenž musel být splněn a byl splněn v Ježíši Kristu. Jeho srdce se rozveselilo a jazyk zplésal radostnou jistotou, že Pán nenechá duše jeho v pekle [Sk 2,26]. – Druhý výraz odpovídá hebr. *zámar* = zpívati žalmy [Ž 18,50], oslavovati Boha zpěvem a hudbou [R 15,9; Ef 5,19]. Proti nesrozumitelnému a neuvědomělému mluvení jazyky staví Pavel v 1K 14,15 uvědomělé plésání duchem a rozumem [Kral.: myslí]. *Radost, radovati se. *Veseliti se.

Plésti. Mi 7,3 mluví o tom, že kníže, soudce a bohaté splétají své zločiny proti chudým v jeden provaz, aby se zdálo, že jde o něco pevného a nezměnitelného [Kral. »v hromadu ji, t. j. převrácenost, pletou«].

Plésti se. Tak překládají Kral. tři různé hebr. výrazy a jeden řecký. Ve 2Kr 14,10 jde o provokování, vyzývání, popuzování neštěstí [sr. 2Pa 25,19]. Totéž hebr. slovo [*gárá*] překládají Kral. jinde popouzeti [Dt 2,9], drážditi [Dt 2,5], potýkati se [Jr 50,24]. – Hebr. sloveso *gála'*, užitě v Př 18,1, znamená podle slovníku »začínati spor, zaplésti se do sporu« [sr. Př 20,3]: »se všim se dostává do sporu«. Avšak překladáči už od LXX a Vulgáty až po novodobé badatele vykládají tento verš tak různě, že se posud nedosáhlo jednoty. – Hebr. *chárá* [Jr 22,15] se obvykle překládá žhnouti [hněvem], rozněvati se [Ex 4,14; 22,24], rozpáliti se hněvem [Gn 4,5n; Ab 3,8], ale snad také závoditi, soupeřiti. Pak by smysl Jr 22,15 byl: »Zdaliž kralovatí budeš, že závodíš [s předky, sr. 1Kr 22,39] ve stavění cedrových paláců?« Jiní překládají: »Zdali kraluješ proto, že horlíš pro cedrové dřevo?« [Graf]. – 2Tm 2,4 praví, že žádný voják ve službě se nezaplétá do záležitostí se živobytím, t. j. nevykonává žádné jiné zaměstnání, které by ho odvádělo od plnění vojenských povinností. O jeho živobytí je ve vojenské službě postaráno. Tak i ten, kdo se zasvětil službě Kristově, nemá vyhledávatí takovou činnost, která by ho zdržovala od plnění povinností vůči Kristu [sr. 2Pt 2,20].

Pleva. Obilí bylo ve starověku mláceno [*Mláčení] různým způsobem a rozmanitými nástroji a pak přehazováno, aby zrna byla oddělena od »řezanky« [krátké rozlamané slámy, jež vznikne po přejíždění starověkých mlátiček po obilí] a plev, t. j. obilních šupin. Zrna byla navršována do »stohů« [Rt 3,7; Pís 7,3], t. j. polokulovitých hromad; »řezanky« se užívalo jednak ke krmení dobytka [Kral. hebr. *teben* překládají jednak sláma Gn 24,25,32; Sd 19,19; 1Kr 4,28, jednak plevy Iz 11,7; 65,25], jednak k utužování cihlářské hlíny [Ex 5,7.10-13]; plevy [tři různé hebr. výrazy] byly

ponechány na pospas větru [Ž 1,4] nebo spáleny [Iz 5,24; 47,14] nebo míchány s hnojem [Iz 25,10]. Není divu, že hříšníci jsou přirovnáni k p-ám [Ž 35,5; Iz 17,13; 40,24; Jr 13,24] právě tak jako kázání falešných proroků [Jr 23,28, sr. 1K 3,10-13] na rozdíl od zdravého zrna Božího slova. Také Boží soud je přirovnáván k pálení plev [Mt 3,12; L 3,17].

Plinouti, plíti [stč. = plivnouti, plivati]. Plivnutí do tváře je jedno z největších pohanění [*Hanba], jež může Izraelec utrpět nebo způsobit. Každé pohanění působí pohromu člověka [sr. Ž 69,21], ale plivnutí do tváře vylučuje ze společenství nejen tehdy, když ten, kdo se tohoto činu dopustil, byl kulticky nečistý [Lv 15,8], ale i tehdy, stalo-li se tak »obřádně« jako výraz opovržení nad člověkem, jenž odepřel svou příbuzenskou povinnost [Dt 25,9]. Takový člověk byl vyloučen ze společenství až na sedm dní [Lv 15,8; Nu 12,14; Jb 30,10]. To nám vysvětluje hloubku pohanění, jež před svým ukřižováním snášel Ježíš [Mt 26,67; 27,30; Mk 15,19; sr. Iz 50,6]. Na druhé straně byla ve starověku slina pokládána za léčivou. Starověcí lékaři užívali tohoto prostředku velmi často. Dějepisec Tacitus vypravuje dokonce o císaři Vespasianovi, že v Alexandrii uzdravil slepého použitím sliny. Tohoto způsobu užil i Ježíš, snad aby utvrdil víru nemocných [Mk 7,33; 8,23 ;J 9,6].

Pln, plný [vrchovatě, dokonale naplněný; mající náležitou míru, náležitý počet, celý, dokonalý, úplný]. Zemřítí »stár a pln dnů« [Jb 42,17] bylo pokládáno za doklad Boží přízně [sr. Gn 15,15; 25,8; 35,29; Ex 23,26; Sd 8,32; 1Pa 29,28]. Neboť plnost dnů znamenala naplnění ovocem života, dosažení věku, čeho si člověk od tohoto života může přát [Ž 92,13-15; Jr 17,8; sr. Jb 5,26], kdežto násilná nebo předčasná smrt znamenala zlořečenství [1Kr 2,6]. –Vtělené Slovo, jediný Syn od Otce, je podle J 1,14 naplněn božskou *milostí a [tím i] *pravdou. To je nejstručnější vyjádření významu Ježíše Krista pro věřícího [sr. J 1,16]. – Zatím co věřící jsou naplněni Duchem sv. [Sk 6,3; sr. Ef 1,23] a tudíž také věrou [Sk 6,5], dobrými skutky [Sk 9,36], dobrotou [R 15,14], ovocem spravedlnosti [F 1,11], jsou nevěřící plni vši lsti, nešlechtnosti [Sk 13,10], závisti, vřazd, svárů, zlých obyčejů [= podlosti, R 1,29]: oči mají plné cizoložnic [2Pt 2,14]. Evangelium je zvěstováno proto, aby věřícího posluchače naplnilo dokonalou [plnou] radostí [J 15,11; 16,24; 17,13; 1J 1,4; 2J 12] a věřící kazatel musí zápasit v modlitbách, aby ti, mezi nimiž pracuje, plnili dokonale ve všem vůli Boží [Ko 4,12 překládá Škrabal: »Abyste byli naplněni veškerou vůlí Boží«, Žilka: »Abyste stáli jako dokonalí a přesvědčení, ať je vůle Boží jakákoli, sr. Ko 1,9] a tak se blížili »k míře vzrůstu Kristovy *plnosti« [Kral. »v míru postavý plného věku Kristova« Ef 4,13]. Ko 2,10 podle Kral. jsou věřící v Kristu »doplňeni«, t. j. Kristem naplněni [Žilka: »V něm jste i vy dosáhli plnosti«, sr. Ef 1,23; 3,19]. K tomu je ovšem třeba plné jistoty výry

Plinouti, plíti-Plnost [643]

[Žd 10,22, sr. 1Te 1,5; Žd 6,11], aby i skutky byly úplně, dovršené před Bohem [Žj 3,2, sr. 2K 10,6], a člověk mohl přijmouti plnou mzdu [Kral. odplatu 2J 8]. I věřící totiž je v nebezpečí, že mu srdce naplní satan [Sk 5,3].

Plniti [= splniti, dodržeti, uskutečniti, činiti, vykonati]. Tak překládají Kral. tři hebr. výrazy, nejčastěji *šalam* [býti neporušen, zachovalý, úplný, dokonalý] o dodržení a splnění slibů [Jb 22,27; Ž 22,26; 50,14; 66,13; 76,12; 116,14.18; Kaz 5,5; Nah 1,15], účinných Hospodinu. Neplnění slibů pokládá Písmo za bláznovství [Kaz 5,4n] a hřích [Dt 23,21nn, sr. Lv 27,2; Nu 27,3]. Bůh sám své sliby dodržuje [Ab 2,3; 2Pt 3,9; sr. 2Pa 10,15]. Hebr. *ásá* [činiti, prováděti, uplatňovati, jednati] je užito u Jr 1,8, kde se mluví o plnění slov smlouvy s Hospodinem. [V 2Kr 23,3 je tvar hebr. slovesa *kúm* ve smyslu »dát něčemu povstati«, t. j. uskutečňovati]. Většinou však Kral. překládají tentýž hebr. výraz slovesem činiti [činiti přikázání Dt 15,5, soudy Ez 36,27, slovo Ž 103,20, vůli Ž 103,21, ustanovení Lv 18,3 a p.]. Na plnění Zákona závisí život toho, jenž stojí s Bohem ve smlouvě [Lv 18,3; Ez 20,11]. Pavel ovšem poznal, že člověk, který neuvěřil v Krista, na plnění Zákona nestačí, takže se Zákon stal vlastně zlořečenstvím [Ga 3,12n]. Kristus však přišel, aby za nás Zákon naplnil [Mt 3,15, kde je užito řeckého *plérún* ve smyslu naplniti, uskutečniti, sr. Mt 5,17.20; R 8,3n] a tak nás zbavil jeho zlořečenství. Jen ten, kdo uvěřil v Krista, může skutečně plnit jeho přikázání [Mt 7,24.26; 1J 5,3]. Néstí břímě druhého je dokonalým splněním Kristova přikázání [Ga 6,2; sr. Jk 2,8; R 13,10].

Plniti se *Naplněn.

Plnost [= vyplnění, hojnost, sytost, na př. hojnost Ez 12,27; R 15,29, sytost veselí Ž 16,11; sytost chleba Ez 16,49; obsah, kterým je co naplněno Ž 24,1; naplň Ž 50,12; 88,12; 1K 10,26], to, čím je co naplněno, naplň [sr. Ez 19,7; Ž 98,7]. Poněvadž Ježíš Kristus je sám naplněn milostí, mohou věřící v něho z této plnosti čerpati [J 1,16]. »V něm se rozhodla veškerá božská plnost usidlit« [Žilka, Ko 1,19], takže v něm celá přebývá tělesně [Ko 2,9, sr. J 1,14], aby právě skrze něho mohli věřící dosáhnouti dokonalosti, plnosti, zralosti [Žilka Ko 2,10; Kral. »a v něm jste doplněni«] a tak i smíření [Ko 1,20]. Možná však, že tu Pavel užívá odborného výrazu *pléróma* [= plnost], aby čelil koloským bludářům, kteří tvrdili, že Kristus je jen jedním z mnoha částečných projevů božství, mezi něž patří »knížatstva a mocnosti« a p. [Ko 1,16], jež teprve dohromady vystihují »plnost« Boží. Pavel naproti tomu tvrdí, že Bůh ve své celosti se zjevil v Kristu a že tedy není potřebí žádného jiného doplnění tohoto zjevení. Křesťanská církev nám usilovat o to, aby se sama stala inkarnací této plnosti, dokonalosti Kristovy [Ef 4,13], a to tak, že ji prostoupí plnost [milosti a darů], jež vyvěrá z Boha [Ef 3,19]. Podle Ef 1,23 je církev tělem

[644] Plný-Poběhlec

Kristovým, a plností, dokonalostí Kristovou, a jeho jakýmsi doplněním, t. j. dává mu možnost pokračovat ve spásném díle. Církev zjevuje podstatu bytosti Kristovy. Jiní chápou výraz »plnost« v trpném smyslu a vykládají: Církev je naplněna Kristem, t. j. jeho milostí. Podle toho vypadají různé překlady: »Církev, jež jest jeho tělo, jako náplň toho, jenž si všechno všim naplňuje« [Žilka]; »Jeho tělo, doplnění toho, který má ze všech celou náplň« nebo »který si všechny všim naplňuje« [t. j. má životní vliv na všechny údy; Skrabal].

»Plnost času« [Ga 4,4] = naplnění, dovršení onoho času, který vyměřil Bůh pro seslání svého Syna [sr. Za 14,7; Sk 1,7] a splnění konečného plánu se světem [Ef 1,10]. »Plnost [Izraelova]« je označením konečného připojení všeho Izraele k církvi Kristově [Ř 11,12], kdy Izrael se stane plně skutečným lidem Božím. Podobně »plnost pohanů« [Ř 11,25] označuje onen cíl spásy, k němuž Bůh vede pohanstvo, po případě konkrétnější souhrn všech pohanů, kteří jsou určeni za údy nového pravého lidu Božího. – »Plnost Zákona«, t. j. nejvlastnější obsah Zákona, jeho souhrn a jeho uskutečnění je láska [Ř 13,10].

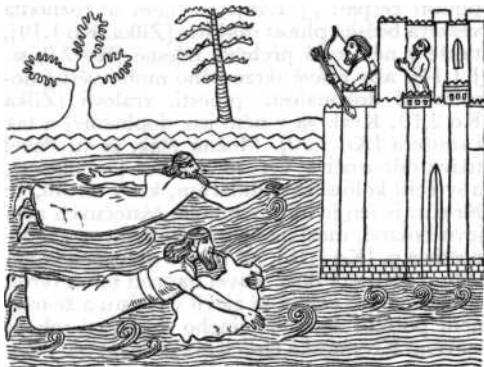
Plný *Pln. *Naplněn. *Plnost.

Plod = potomek, potomstvo, zárodek [Gn 30,2; Dt 7,13; 28,18; 1S 1,11; 2Kr 19,3; Ž 29,9; L 1,42], ovoce [Iz 4,2; Mt 26,29]. »Všeliký p.« = všeliký druh [Mt 13,47].

Plodivý, stč. = plodný [Iz 17,6; 55,10].

Plovatí. Umění plavecké bylo známo už dávno ve starověku. Iz 25,11 popisuje pohyby plavců. Dochovala se zobrazení plavoucích lidí. K usnadnění plavání se často užívalo nafouknutých měchů z kozích nebo ovčích kůže. O obyvateli Egypta se u Ez 32,6 praví, že plove ve své zemi. Snad se tu myslí na nilské zátopy, jež pravidelně přicházejí, ale Božím soudem budou proměněny v zátopy krve [sr. Ex 7,19n].

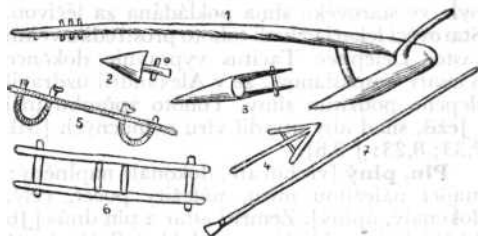
Plazení dětí, t. j. mateřství, prohlašuje

Uprchlíci přeplavávají řeku pomocí nafouknutých kozích měchů. Assyrijský reliéf z Ninive.

1Tm 2,15 v oddíle, v němž vylučuje ženu z veřejné činnosti v církvi, za prostředek její záchrany [Kral. spásy] z následku hříchu, jehož se dopustila Eva. Smysl tohoto výroku je asi ten, že rození dětí, jehož bolest Gn 3,16 považuje za trest, se může proměnit v pozhlednutí, rodí-li žena děti, jež vyrůstají ve »víře v Krista, v lásce, v posvěcení a počestnosti«. Mateřství samo o sobě není ovšem prostředkem spásy, ježto pisatel 1Tm přidává, že se jeho výrok týká jen té ženy, jež setrvává »u víře, v lásce, v posvěcení a středmosti [= zdrženlivosti]«. Je zřejmo, že 1Tm byl napsán v jiné době a za jiných okolností než 1K 7,25nn.

Pluh se vyvinul ze starověké *motyky, jež byla zasazena do kolu, takže se proměnila v radlici s rukojeti. Takto upravený p. byl přivazován k oji, na jejímž jednom konci se přivazovalo *jho. V nejstarších dobách bylo vše ze dřeva, v době královské bývala radlice z kovu. Možná, že pluhy zavedli v Palestině Filištinští [1S 13,20]. P. byl poměrně lehký

Starověký pluh podle egyptských maleb. 1. Úplný pluh. 2.-4. Různé tvary rádel. 5.-6. Jha pro zapřazení dobytka. 7. Osten k pobízení dobytce.

[radlici bylo možno zhotovit z meče, sr. Iz 2,4], stačil vlastně jen k povrchnímu zbrzdění půdy. Při tom z ní mohl snadno vyběhnout, takže se orač nemohl ohlížet [L 9,62; sr. Sk 15,37n; 2Tm 4,10n], nýbrž se musel plně soustředit na svou práci, nechtěl-li p. pokaziti. Elizeus oral s dvanáctí spřežení volů, t. j. snad s dvanácti pluhy, z nichž každý byl obsluhován jedním mužem [1Kr 19,19n].

Plvání, plvatí [Iz 50,6; Jb 30,10; Mk 14,65] *Plnouti, plíti.

Plzkost, plzký [kluzkost, šlizkost; hladký, klzký]. O klzkých cestách [Ž 35,6; Jr 23,12] a místech [Ž 73,18].

Poběhlec, poběhlík [stč. = tulák; kdo opustil své místo, utekl, přeběhl k nepříteli, zběh; odštěpenec, odpadlík]. Ve smyslu uprchlík Sd 12,4 [sr. Gn 14,13; Ez 24,26n; 33,21n; Am 9,1]; ve smyslu přeběhlík, zběh 2Kr 25,11; Jr 39,9; 52,15; ve smyslu odpadlík, vzbouřenec Am 4,4 [hebr. pš', přestoupiti, zhřešiti]. Žd 10,38 a 39 je užito slovesného tvaru *hypostellein*, *hypostolé* [= stáhnouti se zpět, ustoupiti, zbaběle zamlčeti; malomyslnost]. Žilka překládá: »Jestliže by ochabl, nemá v něm má duše zalíbení. My nejsme lidé ochablosti.« Sýkora-Hejčl: »Škrývá-li se ze strachu, nemá v něm zalíbení má duše. My

však nepatříme k těm, kdož se skrývají.« Škrabal: »Jestliže by se odtahoval... My přece nepatříme k těm, kteří se odtahují.«

Poběhnouti, stč. = dáti se na útěk, odpadnouti; opovrhnutí, hebr. *nádad* = utíkati [Iz 21,14n; 22,3], vzdáliti se [Na 3,7], opustiti, míti v ošklivosti [Oz 7,13], toulati se [Oz 9,17].

Pobloudilý, poblouditi, poblouzení. Těmito výrazy překládají Kral. téměř vždy hebr. kořen šgg = nevědomky zhřešiti, zmýliti se, zblouditi, unáhliti se. Jde o t. zv. hříchy z poblouzení, jež byly spáchány bez vědomí a chtěné účasti duše, tedy z nedopatrění [Nu 22,34; 35,11,15; Joz 20,3,9; Kaz 5,6], nikoli »z pychu svévolně« [Nu 15,30]. Takový hřích lze odčinit jednak náhradou a zadostiučiněním tomu, proti němuž byl spáchán, jednak obětí [Lv 4 a 5; Nu 15,25,27n]. Žalmista prosí Boha, aby jej očistil od těchto tajných, nevědomých hříchů [Ž 19,13], neboť kdo postřehne [rozpozná] poblouzení? [Kral.: »Poblouzením kdo vyrozumí?«]. Ž 58,4 upozorňuje na to, že bezbožník od samého narození bloudí [hebr. *tá'á* = blouditi, potáceti se], odchyluje se od Božího Zákona [sr. Ž 95,10; Ez 44,10; 48,11]. Hebr. výrazu *káchad* [= skryti se, utajiti se, býti skryt] je užito u Za 11,16, kde Kral. překládá »pobloudilý« [sr. Ž 69,6; 139,15; Oz 5,3]. Jde o ovce, jež se skrývají [ze strachu nebo z poblouzení či ze studu]. Zlý pastýř je nevyhledává. Zato však dobrý pastýř právě takové vyhledává, protože je miluje [Mt 18,12n].

NZ užívá dvou výrazů pro bloudění: *planasthai* = sejíti se cesty, odchyliti se od něčeho [Jk 5,19 od pravdy na cestu bludu] a *astochain* = zblouditi, zřici se něčeho. Falešní učitelé zbloudili od jediného cíle, lásky, a přiklonili se k pošetilému mluvení, prázdnému řečnění [1Tm 1,6], a tak propadli pochybnostem o víře [1Tm 6,21 Kral. »pobloudili od cíle ze strany víry«] a sešli s cesty pravdy [2Tm 2,18]. Poblouzení ve smyslu blud, svod, oklamání, máme v Ju 11.

Pobočnice, poboční stěny domu nebo oltaře [Ez 41,22].

Pobožně [= bohabojně]. Tak překládají Kral. dva řecké pojmy, z nichž první [*hieroprepés* Tt 2,3] znamená takové jednání, jež se hodí do svatyně a odpovídá vědomí Boží přítomnosti. Tt 2,3 prikazuje starým ženám, aby žily p. [sr. 1Tm 2,9n]. Věřící ženy patří Bohu – to je vyjádřeno obrazem svatyně – a podle toho mají žít a toto své zasvěcení Bohu brát vážně. – Druhý výraz, který tak Kral. překládá, je *eusebós* [2Tm 3,12; Tt 2,12] = zbožně, v bázni Boží, uctivě před Bohem. Tak je možno žít pouze »v Kristu Ježíši« [z jeho síly] ze spasitelné milosti Boží. *Pobožnost. *Pobožný.

Pobožnost. Kral. ve SZ mají tento výraz pouze jednou, a to v Rt 3,10. Překládají tak hebr. *chesed* [= přízeň, laskavost, dobrota, ale i láska k Bohu Jr 2,2]. Rut svým činem prokázala svou lásku k Božím ustanovením a tím

Poběhnouti-Pobožnost [645]

i ke svému zemřelému muži ještě krásněji než dříve, protože se snažila podle levirátního práva [*Levirátní sňatek] dosáhnouti potomka pro svého zemřelého muže od staršího příbuzného.

Jinak se vyskytuje výraz p. pouze v NZ, a to ještě v pozdních jeho spisech. Jde tu o překlad řeckého *eusebeia*, *theosebeia* nebo slovesa *eusebein*. Jsou to výrazy příznačné pro řecké [hellenistické] ovzduší, neboť soustřeďují pozornost na lidskou stránku vztahu k Bohu v mnohem větší míře, než je tomu na př. u pojmu víra, poslušnost a pod. *Theosebeia* je v LXX někdy překladem sz výrazu *bázeň Boží [Gn 20,11; Jb 28,28; ač častější je překlad jiný [*fobos Kyriú*]: označuje původně to, co dnes nazýváme náboženstvím na rozdíl od povery a ateismu. Ženy, které se priznávají ke křesťanství, mají osvědčiti tuto svou p. [= zbožnost] dobrými skutky [1Tm 2,10; sr. J 9,31 kde *theosebés* je přeloženo »ctitel Boží«, jenž se právě vyznačuje činěním vůle Boží]. P. je tedy to, čím se víra v Boha projevuje navenek ve skutcích i slovech. Podobně je tomu s výrazem *eusebeia*, jenž v klasické řečtině označuje kulturní správný a Bohu milý život. 1Tm 2,2 vyzývá věřící k modlitbě za vrchnost, aby se nemusili se svou p-i [= zbožností] skrývat. V tomto osvědčování p-i se má cvičit a posilovat i Timoteus [1Tm 4,7n], aby se stal dobrým služebníkem Ježíše Krista, vykrmeným slovy víry a pravého učení, jež se právě projevuje a osvědčuje mravně-náboženským životem [1Tm 6,3] a je na něm založeno. Známosti spasitelné pravdy má právě směřovat, vést k p-i [Tt 1,1]. Tato p., jež přináší bohatství v Bohu [sr. L 12,21], projevuje se také spokojeností s tím, co člověk má. Jejím opakem je milování peněz [1Tm 6,6-11]. Milování peněz je jednou z mnoha známek, podle nichž lze rozeznat, zda p. je jen na oko, jen maskou či skutečností [2Tm 3,1-5]. Na praktickou stránku zbožnosti ukazuje i napomenutí vdov, aby především svou vlastní domácnost proměnily v dům Boží [1Tm 5,4; Žilka: »(Dívky) nechat se především naučí, že jest zbožné sloužiti vlastní rodině«; Hejčl-Sýkora: »Ať se ony učí nejprve povinností k své vlastní rodině«; Škrabal: »Ať se nejprve učí mítí ve zbožné účtě vlastní rodinu«; J. Weisz-F. Koehler: »(Vdovy) ať se především naučí uplatňovat zbožnost ve vlastním domě«]. 2Pt 1,6 a 7 staví p. do těsné blízkosti s trpělivostí a milováním bratrstva, s nimiž je spjata v jeden řetěz křesťanských ctností, začínajících horlivostí a končících láskou. »Svatý život a zbožnost« jsou podle 2Pt 3,11n dokonce s to »urychlití« příchod dne Páně [Kral. »chvátající ku příští dne Božího«; Hejčl-Sýkora: »urychlovati příchod dne Páně«. Podobně Škrabal, Bousset a j.]. Ovšem, tato praktická zbožnost má svůj základ, své tajemství, svou tajemnou podstatu v tom, který se »zjevil tělesně, byl ospravedlněn Duchem, ukázal se andělům, hlásán pohanům, vírou

[646] Pobožný-Poctivě

uznán ve světě, vzat v slávu« [Žilka 1Tm 3,16]. Tímto směrem ukazuje i 2Pt 1,3, jež vyzdvihuje, že »všechno potřebné k zbožnému životu [Kral. »k životu a pobožnosti«] darovala nám božská moc poznáním toho, jenž nás povolal vlastní slávou a ctností [= mocí, mocným činem].

Pobožný. Ve SZ tak překládají Kral. jednak hebr. *tám* [= dokonalý, úplný, Ž 37,37], jež jindy tlumočí výrazy upřímný [Ž 64,5; Př 29,10], sprostý [Jb 1,1.8; 2,3], prostý [Gn 25,27], jednak *chásid* [= laskavý, milosrdný, dobrotvivý; zbožný Mi 7,2], jež se stalo odborným názvem pro t. zv. *chásidim*, t. j. svatě Boží [IS 2,9; Ž 30,5; 31,24; 37,28], zbožné, kteří v době Makkabejské tvořili přísnou židovskou sektu, jež podporovala Judu Makkabejského. *Anšé-chesed* [= muži pobožní] podle Iz 57,1 odcházejí [umírají] na znamení toho, že se blíží něco zlého, ač si toho málokdo povšimne [sr. 2Pt 2,9]. V NZ jde o překlad tří řeckých výrazů: *eusebés*, nábožný [o Korneliovi, přívrženci židovství, proselytovi, jenž zachovával určité židovské předpisy a zúčastnil se synagogálních bohoslužeb Sk 10,2 (Kral. překládají »nábožný«) a o jednom z jeho vojáků Sk 10,7 (Kral. »pobožný«)]. V 2Pt 2,9 jde o pobožného ve smyslu toho, co bylo řečeno v hesle *pobožnost. – Druhý výraz, překládaný Kral. »pobožný«, je řecké *eulabés* [= opatrný, mravně svědomitý, uctivý, zvl. v náboženském smyslu]. Kral. toto slovo překládají také výrazem »nábožný« [L 2,25; Sk 2,5]. Jde o označení zbožných Židů, kteří v posvátné účte zachovávají Zákon [Sk 8,2; 22,12]. – Třetí výraz, jenž tvoří podklad pro Kral. »pobožný«, je v 1K 11,19 řecké *dokimos* [= vyzkoušený, osvědčený, spolehlivý, ryzi, přechištěný]. Ten, kdo se osvědčil jako věřící v životě a bude za takového prohlášen při posledním soudu, je nazýván *dokimos*. Nejen utrpení jsou prostředkem vyzkoušení věrnosti [K 5,3n; 1K 3,13; Jk 1,12], ale i kacířstva [1K 11,19].

Pobratí má v bibli různý význam: vzítí, odejmouti, obdržeti [Gn 31,1; 1Kr 20,6; 2Kr 12,18; Ez 36,24; Oz 2,9], zmocniti se [1Pa 18,4], zajmouti, dobýti [Jr 48,41], odvléci [2S 5,21], shromáždití, požití, skliditi [Ž 39,7], vyloupiti [Mt 12,29 sr. Mk 3,27], [zvednutí a] odnésti [L 17,31]. Ježíš slibuje svým učedníkům, že zase přijde a »pobere je k sobě samému« [J 14,3; Žilka: »Vezmu vás k sobě«]. Je tu užito řeckého slovesa *paralambanein*, jež označuje přijetí do důvěrného obcenství, jaké bývá .mezi. učitelem a žákem.

Pocestný *Cizi. *Host. *Pohostinu. *Přichozi. Pohostinnost k pocestným, a potřebným patřila k základním ctnostem celého starověku. Pocestný byl podle starověkého názoru pod zvláštní ochranou božstev, takže přijímání pocestných bylo náboženskou povinností. Ani v Izraeli tomu nebylo jinak. Když Gabaonitští nejen nepřijali pocestného levitu, nýbrž nadto

zneuctili jeho ženu, bylo to považováno za něco, »co se nikdy nestalo od toho času, jakž vyšli synové Izraelští ze země Egyptské« [Sd 19,1-30]. Povinnost ohleduplnosti k pocestnému byla někdy pocíťována tak silně, že zatlačila i povinnou ohleduplnost k sousedu [2S 12,4]. Abraham [Gn 18,1nn], Lot [Gn 19,1nn], Rebeka [Gn 24,15-25] a Job [31,32] byli vzory sz pohostinnosti k pocestným. I v NZ je pohostinnost pokládána za samozřejmou povinnost [*Host], jejímiž pohnutkami byly láska k Ježíši Kristu, jenž sám byl hostem [Mt 25,35.43] a stále může být hostem »v přestrojení« [Žd 13,2 sr. Mt 10,40], dále zvláštní charisma [1Pt 4,9n], vědomí blížícího se konce [1Pt 4,7nn], a ovšem nade vše služba evangeliu, neboť prvokřesťanská misie závisela na pohostinnosti vůči cestujícím kazatelům [3J 8, sr. Mt 10,11nn]. Diotrefovi je vytýkáno, že tyto pocestné bratry nepřijímá a druhým jejich přijímání nedopouští [3J 9n]. Neboť přijímání pocestných bylo pokládáno za zvláštní průkaz vhodnosti k úřadu biskupskému a vdovskému [*Vdova] v církvi [1Tm 3,2; 5,10; Tt 1,8].

Pocestný, který přichází nečekaně, byl také obrazem chudoby [Př 6,11]. Jr 14,8 nařiká nad tím, že Hospodin si počíná v Izraeli jen jako »p., stavující se na noclehu«. Co se mni »kamenem pocestných« [IS 20,19], není známo. Snad tu šlo o nějaké znamení na rozcestí. Badatelé mají za to, že jde o prepisovačskou chybu. LXX má: »U tohoto pahrbku«, t. j. u navršené hromady kamení [snad oltáře].

Pocta. Tak překládají Kral. hebr. *minchá* = dar [Gn 32,13; IS 10,27; Ž 72,10], jež může znamenat i druh *oběti [Lv 6,16], *šóchal* [Př 21,14] = úplatek [Iz 1,23], dar [Mi 3,7] a *kófer* [Am 5,12] = výkupné [výplata Kral. Ex 30,12]. *Dar.

Poctíti = prokázati čest, oslaviti, vyznamenati [Sd 13,17; IS 2,30; Est 6,3.6n.9.11; Př 27,18]. *Ctíti. Ex 8,9 překládají někteří: »Pochlub se mnou«. Kral. v Poznámkách připouští tento překlad a vykládají: »Měj ode mne tu čest, ulož mi, jak chceš, krátký čas«. Jiní to pokládají za zdvořilostní formuli jako naše »račiž« [mi uložiti]. Kdo přijme [obejme] božskou moudrost, bude jí přiveden ke cti [Př 4,8, sr. IS 2,30]. Ten, kdo bude následovat Ježíše jako jeho služebník i na cestě utrpení, bude poctěn od Otce [J 12,26, sr. 14,3; 17,24; L 23,43].

Poctivě, poctivost, poctivý. Ve stč. mají tyto výrazy širší obsah než dnes. Poctivě = ctně, počestně, šlechetně. Poctivost = prokazování cti i sama čest prokázaná, účta; úřad, důstojenství, počestnost mravní, nevinnost; dobré jméno u lidí. Poctivý = kdo dělá čest, čestný, ctnostný, na cti zachovalý; pořádný, náležitý. Téměř všechny tyto významy najdeme v hebr. a řeckém textu bible. Ve SZ je tak nejčastěji překládán kořen *kbd* [= býti těžký, přeneseně: mítí význam; čest, pocta; vzdávati čest, účtu]. Tak 2S 10,3; 2Pa 32,33; Pl 1,8. Ukončiti svár je ke cti [Př 20,3]. Ve stánku

Hospodinově smí přebývat pouze ten, kdo ctí ty, kdo se bojí Hospodina [Kral. má jej] »v poctivosti« [Ž 15,4]. Jiného hebr. výrazu je užito v Est 1,20 [= prokazovat čest, vzdávat úctu], jiného v Est 9,3 [= nésti, sr. Iz 63,9; vyvýšiti, sr. Ž 28,9, a tedy podporovati, pomáhati, sr. Ezd 1,4; 8,36], jiného v Pl 5,12 [= ozdobiti, ctíti, sr. Lv 19,32]. U Jb 30,8 je tak přeložen výraz »beze jména« [Kral. »bez poctivosti«].

V NZ jde nejčastěji o překlad výrazu *euschémón* [= úctyhodný, pořádný, slušný; vznešený, počestný, vážený, dobré chování]. Křesťané mají žít životem slušným [Kral. »pocitivě«] v očích lidí, kteří stojí mimo církev [1Te 4,12], aby nebyli překážkou v získání nekřesťanů, kteří by mohli oprávněně kritizovat způsob jejich života. Co míní Pavel touto slušností [Kral. poctivostí], je nejlépe patrné na R 13,13, kde vypočítává její opak: hodo-vání, opilství, smilstvo, chlípnost, svár a závist [sr. Mt 5,16]. Ve smyslu vážený, významný je užito tohoto výrazu a jeho odvozenin v 1K 12,23n. Právě odstraněním údům v těle dal Bůh větší vážnost [Kral. poctivost]. Ve smyslu vznešený a snad i zámožný je toto slovo ve Sk 13,50 a 17,12. – Jiné řecké výrazy, jež Kral. překládají poctivost, poctivý, býti poctivý, míti v poctivosti jsou *timé*, *timán*, *entimos*, *timios*, jež označují vše, co nějak souvisí s úctou a vážeností. Ježíš sám osvědčil, že prorok ve své vlasti nemá vážnosti [Kral. »není v poctivosti« J 4,44]. Pavel vyzývá křesťany, aby se předstihovali vzájemně v uctivosti [R 12,10], aby se stýkali s vlastními ženami svatě a čestně [t. j. aby ovládali své pudy a varovali se všeho, co by porušilo mravní čistotu, 1Te 4,4. *Osudí], zvláště pak aby měli v úctě ty, kteří v práci pro Krista dovedli dát i svůj život v sázku [F 2,29]. 1Tm 6,1 připomíná křesťanské otroky, aby se chovali ke svým pánům s veškerou uctivostí, protože by se jinak mohli stát urážkou Boha a jeho učení. 1Tm 5,3 vyzývá, aby »vdovám ve sboru byla prokazována úcta. Podle 1Pt 2,17 mají křesťané prokazovat úctu králi jako představiteli vrchnosti, a to kvůli Pánu, »neboť jest vůle Boží, abyste dobrými činy umlčovali nevědomost nerozumných lidí«. Poněkud jiný význam má *timé* v 1Pt 2,7. Mluví se tu o Kristu jako vyvoleném, vzácném kameni uhelném. Žilka překládá: »Pro vás, kteří věříte, je to vzácnost« [Kral.: »poctivost«]. Lze ovšem také překládat: »Vám tedy, kdož věříte, je cti« [kamen, zavržený od stavitelů]. *Timios* v Žd 13,4 lze překládati počestný i vážený. Katol. překlady mají: »Manželství budí ve všem počestné«, Žilka: »Manželství budí v všech vážno« [Kral.: »Pocitivěť v všech manželství«]. Řecké *semnos* [= úctyhodný, uslechtilý] máme ve F 4,8 o věcech; Žilka: »Uvažujte o všem, co je pravdivé, co čestné...«, o diáconech [jáhnec] v 1Tm 3,8, o jejich manželkách 1Tm 3,11, o starcích Tt 2,2 [Kral. tu překládají »vážní«, Žilka »mravní«]. Podle 1Tm 3,4 má biskup své děti držeti v poslušnosti a ve vši

Pocvičen-Počátek [647]

počestnosti [semnotés = důstojnost, Kral. poctivost, ale totéž slovo překládají v 1Tm 2,2 šlechtnost, v Tt 2,7 vážnost]. – V Tt 3,8 je slovem poctivý přeložen řecký výraz *kalos* = krásný, dobrý; Tt 2,3 praví, že starší ženy mají učit poctivým věcem [kalodidaskalos], t. j. mají být učitelkami dobrých mravů nebo dobrého. – Ve F 2,16 má Kral. poctivost význam chlouby [řecky *kauchéma*: »k mé chloubě ke dni Kristovu«]. – 1K 11,15 mluví o dlouhých vlasech ženy jako o okrase [Kral. poctivost; řecké *doxa* = čest, sláva], kdežto pro muže jsou v souhlase s tehdejšími nazíráním dlouhé vlasy potupou. Pavel se tu dovolává jednak přírody, jež dala ženě dlouhé vlasy, jednak místně a dobově podmíněného mravu a zdravého úsudku Korintánů o tom, co je slušné.

Pocvičen. Tak překládají Kral. dvě řecká slova. *Gymnazein* [= cvičiti nahý nebo v lehkém oděvu]; 1Tm 4,7: »Gvič se k pobožnosti« v protikladu proti jednostrannému cvičení těla [sr. 1K 9,24-27; F 2,12; 3,12nn]. Ikázeň [Kral. trestání] může býti prostředkem takového pocvičení [vycvičení], i když se pro okamžik nezdá radostná, ale krušná. Přináší však pokojné ovoce spravedlivého života [Žd 12,11]. Ovšem, je také možno vycvičit se v hrabivosti [2Pt 2,14]. – F 4,12 užívá kultického odborného výrazu *myeisthai* [= býti zasvěcen do mystérií]. Pavel prohlašuje, že je zasvěcen [Kral. pocvičen] vůbec do všeho: býti syt i hladověti – všechno dovede v tom, který ho zmocňuje. Právě okolnosti všedního života jsou místem, kde prožívá »zasvěcení«, t. j. okouší moc Kristovu. *Cvičení [Doplňky: *Cvičiti].

Počat [Mt 1,20] *Naroditi se.

Počátečně naučen. Tak překládají Kral. řecké *katéchēmenos* [= prošlý vyučováním], aby naznačili, že šlo pouze o poučení o prvních základech křesťanství, jaké se udělovalo přístupícím před přijetím křtu [sr. Žd 5,12; 6,1]. Teprve po křtu byli noví křesťané vyučováni [řecky: *didaskein*] v hlubších souvislostech křesťanské víry. NZ však ještě tento rozdíl mezi oběma řeckými výrazy důsledně neprovádí.

Počátek [stč. začátek, původ; příčina; princip, z něhož jsou vyvozovány jiné pravdy] označuje většinou onen okamžik, v němž něco začalo, zrodilo se, vzniklo, co tedy také bude mít svůj konec. Proto Bůh »při p-u oznamuje dokonání« [Iz 46,10] a Kaz 7,8 staví v protiklad p. a konec [sr. Jb 42,12]. Bůh pečuje o svou zemi od »p-u roku až do konce jeho« [Dt 11,12]. Izraelský »církevní« rok měl p. patnáctého dne sedmého měsíce [Lv 23,39, později desátého dne téhož měsíce Ez 40,1], kdežto »občanský« rok začínal o šest měsíců dříve [Ex 12,2; Lv 23,6]. P. ve smyslu začátek má královská vláda [Jr 26,1; 27,1; 28,1; 49,34], p. ve smyslu první zárodek má i veleříše [Gn 10,10]. »P. síly a moci« = první a nejlepší

[648] Počestný-Počet

výplod mé síly [Gn 49,3; Dt 21,17; Ž 105,36; sr. Ž 78,51]. »P. cesty« = první výplod činnosti [Př 8,22, sr. Jb 40,14]. P. ve smyslu nejlepší z něčeho« [Nu 24,20; Kral. obvykle překládají »prvotina« Dt 33,21; Jr 2,3; Ez 48,14]. P-em moudrosti a umění, t. j. jejich základem, principem, je bázeň Hospodínova [Ž 111,10; Př 1,7; 9,10]. Ale i tu lze překládat »Nejlepší plod moudrosti a umění je bázeň Hospodínova«. Blázen, t. j. nevěřící v Boha, mluví nesmysly od počátku do konce [Kaz 10,13].

Praví-li bible, že Bůh na p-u stvořil [*Stvořiti] nebe a zemi [Gn 1,1], chce tím říci, že nebe a země vznikly v tom okamžiku, kdy Bůh stvořitelsky zasáhl. Stvoření nebe a země byl počátek času a spasitelného díla Božího, jež dojde svého konce [sr. Iz 48,12n s Iz 65,17]. »Od počátku«, »z počátku« se pak stalo odborným výrazem pro dobu od stvoření světa [Mt 19,4,8; 24,21; Mk 10,6; J 8,44; Žd 1,10; 2Pt 3,4; 1J 3,8]. V tom smyslu jest snad rozuměti i 2Te 2,13, kde se mluví o Božím vyvolení ke spáse »od p-u«. [Některí vykladači zde myslí na narození, tedy: »od samého zrození«]. Sr. Zj 13,8, kde novější překlady mají: »Jehož jméno není od stvoření světa zapísáno v knize života toho zabitého Beránka« [Žilka, Hejčl-Sýkora, Škrabal]. »Prve než byla země, před p-em« byla zplozena Moudrost [Př 8,22nn]. Na to snad navazuje J 1,1 [sr. 1J 1,1; 2,13n], když označuje Krista, vtělené Slovo, jako toho, který byl »na p-u«, o němž tedy je nemožná časová výpověď [sr. Žd 7,3], protože při stvoření už byl. To je t. zv. učení o preexistenci Kristově. Podle Ko 1,16 »skrze něho a pro něho je všechno stvořeno«, t. j. v něm všechno stvořené má svou normu a cíl, on byl přede vším a v něm má veškerenstvo své bytí [Ko 1,17]. Proto také je počátkem zmrtvýchvstání, aby měl ve všem prvotnost [Ko 1,18]. V tom smyslu snad jest rozuměti i Zj 3,14 [sr. 1,8; 21,6; 22,13].

Ostatní nz výroky o p-u jsou většinou označením určitého okamžiku, určité doby, kdy něco začalo nebo začne: První vystoupení Ježíšovo [Mk 1,1; sr. Žd 2,3; L 1,2; J 15,27; 16,4], první doba víry v Krista [1J 2,7,24; 3,11; 2J 5n; sr. J 6,64; Sk 26,4], začátek jerusalemského sboru [Sk 11,15], první čas kazatelské činnosti Pavlovy [F 4,15], začátek strastí [Mt 24,8], počáteční důvěra, přesvědčenost víry [Žd 3,14 »počátek podstaty«]. Žd 5,12 mluví o opětné potřebě čtenářů, aby byli »učeni prvním počátkům výmluvnosti Božích« [Žilka: »začátečním základům Božích slov«; Luther: »prvním písmenkám Božích slov«; amer. nový překlad: »prvním principům Božího slova«, »elementární slovo o Kristu«, sr. Žd 6,1].

Počestný. Tak překládají Kral. hebr. *tób* [= dobrý, Př 19,22] a *n'sū'panim* [= ctěný, vážený Iz 3,3], v NZ *euschémón* = vznešený, zámožný, vážený [Mk 15,43].

Počet [stč. = množství; cifra, číslo; účet.

účtování]. Primitivní člověk za všech dob počítal pomocí prstů, kamínků, uzlů na provazu, dřevce nebo zářezů do stromu nebo dřeva. Latinské *calculus* [= kamének; kamének na početnici; sr. naše kalkulovati] ukazuje na primitivní doby, kdy se počítalo pomocí kamínků. Teprve později poznal primitiv určitou zákonitost ve vztahu čísel, jež ho naplňovala posvátnou bázní, a naučil se počítat abstraktněji, i když šlo vždy o účely praktické. Vzhledem k počtu prstů se záhy ujala soustava desítková, ale pod vlivem astronomie i soustava šedesátková [12 obrazů zvířetníku]. Izraelci znali sčítání [Nu 1,22n; 26,7nn], odčítání [Lv 27,18], násobení [Lv 25,8] i dělení [Lv 25,27,50]. Nejvyšší čísla, uvedená v bibli, jsou deset milionů [tisíce desetitisíců Gn 24,60, kde Kral. mají jen tisíce tisíců; podobný případ máme v Ju 14] a jedna miliarda [10x1000x100.000 Dn 7,10; Zj 5,11], jenže toto obojí není míněno doslovně, nýbrž naznačuje prostě nekonečné číslo [»zástup veliký, kteréhož by žádný přecisti nemohl« Zj 9,7, sr. Gn 13,16]. Odpustiti 70x7krát znamená odpustiti vždycky [Mt 18,22]. Podle 1Pa 21,5 měl David 1,100.000 vojáků ze sev. části země, z Judstva pak 470.000. Podle 2S 24,9 jich bylo [jen!] 800.000+500.000. Zerach Moufenín měl podle 2Pa 14,9 jeden milion vojáků. Jozafat měl pět armád o síle 300.000, 280.000, 200.000, 200.000 a 180.000, dohromady 1,160.000 [2Pa 17,12nn]. Počet synů Izraelských při druhém sčítání po vyjití z Egypta a putování pouští byl 601.730 [Nu 26,51]. Smysl všech těchto i podobných číselných údajů ve SZ není míněn matematicky doslovně, nýbrž spíše symbolicky jako náznak velikého množství.

Jak bylo uvedeno v hesle *Číslo, užívali Židé, zvláště v pozdější době, souhlásek hebr. abecedy k označení jednotlivých čísel. Prvních devět písmen [a, b, g, d, h, v, z, ch, t] označovalo číslíce od 1-9, dalších devět písmen [j, k, l, m, n, s, 'e, p, s] desítky od 10-90, zbývající čtyři pak stovky [k = 100, r = 200, š = 300, t = 400]. Ostatní čísla byla naznačena složením příslušných písmen, při čemž se dbalo na to, aby nepřišla dohromady písmena, jež by tvořila začátek jména Hospodínova. Tak patnáctka by byla písmenami označena *jh* [10+5], to však by se mohlo čísti také *Jah[vé]* a proto se raději psalo *rv* [9+6]. Podobně i Řekové označovali číslíce písmenami řecké abecedy. Při podobnosti různých písmen docházelo často k omylům v číselných údajích [d (= 4) a r (= 200) se v hebr. psaly téměř stejně]. Tak podle hebr. textu, přijatého synagogou [t. z v. Masora] byl Matuzalém stár 969 let, podle Samaritánského jen 720 let. Podle některých řeckých rukopisů Sk 27,37 bylo s Pavlem na lodi 276 lidí, podle jiných jen 76.

Židovští vykladači Písma si záhy povšimli, že každé jméno má určitou hodnotu číselnou [Mesiáš = 358, had (*náchás*) = 358; Eliezer = 318]; z toho vznikla exegetická methoda, zvaná *gematria* [z řeckého *geometria*], která

z číselné hodnoty jmen vyvozovala různé theologické důsledky, na př. že Mesiáš a ďábel, jenž užil hada za svůj nástroj, budou bojovat jako rovný s rovným [majíce tutěž číselnou hodnotu], ale zvítězí Mesiáš, protože jeho jméno je psáno v hebrejštině čtyřmi písmenami, kdežto had jen třemi. Číselné hodnoty jména se užívalo tam, kde se jméno nechtělo vyslovit nebo napsat. Na př. 888 bylo krycím číslem pro Ježíše [psaného řecky]. Podobné zvyky byly i u Řeků a jiných národů. V Pompejích na stěně bylo nalezeno vyznání lásky v tomto znění: »Miluji dívku, jejíž jméno má číselnou hodnotu [= počet] 545«.

Některá čísla ve SZ naznačují jen zaokrouhlenou hodnotu, zvláště jde-li o vyznačení malého množství [Lv 26,8; Iz 17,6] anebo příliš velkého počtu [2Pa 17,12nn]. Orientální fantasie si ráda hrála s velkými počty zvl. poražených nepřátel. Zaokrouhleným číslem byla čtyřicítka a její násobek [2S 5,4]: Izák a Ezau se ženili ve čtyřiceti, 40 let trvalo putování po poušti, 40 let trvá potření Egypta [Ez 29,11], 40 dní strávil Mojžíš na hoře, 40 dní se postil Ježíš a p. Je to jakési střední číslo mezi malým a velkým počtem.

Ve Zj 13,18 je podle jedněch rukopisů udán počet šelmy 666, podle jiných 616. Výklady se velmi rozcházejí. Někteří mysli na císaře Galigulu [Gaia Caesara, od 37 do 41], jehož jméno má číselnou hodnotu 616. To by však znamenalo, že Zj vzniklo někdy v této době, což se badatelům zdá být nemožné. Jiní mysli na římskou říši [Lateinos = 666], jiní na císaře Domitiana, což je i z jiných důvodů poměrně nejpravděpodobnější, jiní na Nerona, jehož jméno Neron Cesar = 666, Nero Cesar = 616, jiní obecně na Antikrista, jiní na chaos pravěku a p. Potíž je už v tom, že nevíme, zda číselná hodnota se má počítat podle hebr. nebo řecké abecedy, a mimo to je v každé abecedě celá řada možných kombinací, t. j. jmen, jejichž číselná hodnota dá dané číslo. Žádné z dosavadních řešení proto plně neuspokojuje. Jisto je, že aspoň někteří čtenáři Zj z kruhů pisatelových jeho náznamu rozuměli. Možná však, že celé místo nutno chápati eschatologicky v tom smyslu, že Bůh sám v pravý čas na »konci dnů« dá věřícím vědět, o koho v tomto tajemném čísle jde.

Jiné výrazy: »Míti v počtu« [Ž 56,9; L 12,7] = mítí v záznamu, v patrnosti. – »Nevím počtu« [Ž 71,15] = neumím to spočítat. – »Vydávati počet« [Dn 6,2; Mt 12,36; L 16,2; Ř 14,12; Žd 13,17; 1Pt 3,15; 4,5] = odpovídati se, složití účty, býti odpověden. »Žádati počet« = žádati vyúčtování [2Kr 12,15].

*Mnoho, mnohý, množství. *Sčísti, sčítati.

Početi. Žd 11,11 překládá Hejčl-Sýkora: »Pro [svou] víru i [neplodná] Sára dostala sílu státi se matkou«, Žilka: »Vírou dokonce Sára přijala sílu, aby se v ní ujalo simě«.

Počínání [= oplozování]. Gn 3,16 lze překládati také takto: »Rozmnožím bolesti tvé při tvém oplození«.

Počínati = začínati [Sd 19,25; Rt 1,22;

2S 21,9]; počíti, otěhotněti, býti oplozen [Gn 30,38; Lv 12,2; Sd 13,5; Ž 51,7; L 1,36]. V přeneseném smyslu o početi lidu [Nu 11,12], sužování [Jb 15,35], bolesti [Ž 7,15], žádosti [Jk 1,15]; Iz 33,11 mluví o tom, že Assyřští počnou slámu, t. j. plány, jež v sobě nosí, jsou tak neplodné jako sláma a hodí se jen za potravu ohni [sr. Iz 5,24], takže výsledek jejich plánů bude strniště po požáru.

Počísti = vypočítati, spočítati, napočítati; započítati [L 14,28; Sk 19,19]; počísti se s někým = zúčtovat si s někým, vyrovnati se s někým [Lv 25,50.52].

Počítán, počítati, počten. Ve SZ je tak většinou překládáno hebr. *chášab*, jež Kral. jindy tlumočí výrazy mysli [2S 14,13; Mi 2,3], domnívati se [1S 1,13], smýšleti [Ez 11,2], smysli, vymysli [Ex 35,32; Est 8,3; Mi 2,1], obmysli [Za 8,17], pečovati [Ž 40,18] a p. České počítati, počten může mít několiký význam: spočítati [Lv 25,27.50.52; sečísti Lv 27,18.23], pokládati, považovati za něco [Gn 31,15; Lv 25,31; Nu 18,27.30; Jb 18,3; 41,20.25; Př 27,14; Iz 29,17; 40,15.17; Pl 4,2], držeti za něco [Dt 2,11.20; sr. Mi 7,3], býti kladen na roveň [Ž 88,5; Iz 53,12, kde je užito hebr. *máná* ve smyslu býti připočten, zahrnut mezi někoho], započísti, připočísti, přidělit [Gn 15,6; Ž 106,31], připočítavati, připisovati na ztrátový účet [Ž 32,2 sr.

Egyptští písaři počítají a zapisují ruce utaté poraženým nepřátelům. Náhrobní malba Ramsesa II. z Theb.

2S 19,19], počítati [hebr. *máná* 1Kr 8,5; správně počítat Ž 90,12], podrobiti sčítání [hebr. *pákad* = navštívení, prohlížení, Nu 1,47.49; 1Pa 21,6], zapisovati [hebr. *sáfar* Jb 14,16]. Poněkud nejasný je význam Gn 40,20, kde je užito slova *násá* [= zdvihnouti, povýšiti]. Kral. v Poznámkách mají »povýšik«, ale do textu dali »počítal« ve smyslu rozpomenul se [podle LXX] a v Poznámkách dodávají: »Přehlédaje služebníky své, vzpomenu na ty u vězení«.

V NZ jde o překlad řeckého *hegeisthai* [pokládati se za něco Sk 26,2], *ellogeisthai* [= býti připsan na něčí konto, účet Ř 5,13] a *logizesthai* [= zaúčtovat, započítati; 2Tm 4,16 ve smyslu dávatí vinu, přičítati za vinu]. Tohoto posledního slovesa je užito hlavně ve vztahu k Gn 15, 6 [R 4,3nn.9nn.22nn; Ga 3,6; Jk 2,23]: »Uvěřil Abraham

[650] Počítí-Poddán (býti)

Bohu, a bylo mu to počítáno za spravedlnost« [Žilka], nebo »Uvěřil Abraham Bohu, a bylo mu to připočteno k spravedlnosti [Hejčl-Sýkora] nebo »Bylo mu to započteno jako spravedlnost« [Škrabal]. Při tom je otázkou, zda je tu víra pokládána za zásluhu [sr. Ž 106,31, kde pomsta Finesova je pokládána za zásluhu] anebo zda i tu jde o svobodné rozhodnutí Boží, které se uplatnilo už při vyvolení Abrahama: Bůh pokládal víru Abrahamovu za projev »spravedlnosti, protože chtěl [*Ospravedlnění]. Židovští vykladači se klonili k prvnímu výkladu [sr. 1Mak 2,52], NZ stojí rozhodně na přesvědčení, že víra není zásluhou, nýbrž darem, který zavazuje k činu [Jk 2,21nn]. Zvláště Pavel propracovává tuto myšlenku, když rozeznává mezi započtením z povinnosti [podle zásluh] a připočtením z milosti [R 4,3n]. Abrahamova spravedlnost je mu příkladem připočtení z milosti: věřícímu je spravedlnost přidělena ze svrchované milostivé vůle Boží a jen věřící je ochoten žít z této Boží milosti. Tímto Božím uznáním víry se člověk stává v očích Božích skutečně spravedlivý. Bůh jej prohlašuje za spravedlivého. Tato spravedlnost pak není jen pomyslná, fiktivní, ale skutečná. Věřící se stává novým stvořením, obdarovaným Duchem svatým [Ga 3,2-6, kde ospravedlnění = přijetí Ducha sv.]. Obsahem víry, kterou Bůh uznává, je kříž Kristův [R. 4,23n]. V něm Bůh prohlašuje za spravedlivého toho, kdo věří, že Kristus byl vydán pro hříchy naše a vstal z mrtvých pro ospravedlnění naše. Neboť tomu, kdo věří v tento spásitelný čin, v němž se Kristus za nás stal hříchem, Bůh nezapočítává jeho hříchy [2K 5,19, sr. Ř 4,8; Ž 32,2]. V tom smyslu jen takto věřící »se počítají« k potomstvu Abrahamovu [budou pokládáni za jeho potomstvo, »símec« R 9,8].

Počítí = učiniti začátek, začítí [Gn 6,1; 2Pa 34,3; Mt 4,17; Ga 3,3 a j.].

Počítí = otěhotněti *Počínati.

Počítí = pocítiti, ucítiti [Jb 14,9].

Počten *Počítán.

Podál, stč. = v dáli, daleko [L 14,32].

Podati ruku znamenalo potvrdití slib [Ez 17,18], uzavřítí smlouvu [2Kr 10,13; Př 6,1; Jb 8,20; Pl 5,6]. Podle Pedersena [Israel I., 303n] jde prý při tom o tělesný dotyk, který spojuje i psychicky obě osoby a přenáší požehnání z jednoho na druhého.

Praví-li se Mt 18,24, že králi, jenž začal účtovat se svými služebníky, »podán byl jeden«, míní se tím, že mu byl předveden. – »Podati pokoj« [Dt 20,10] = nabídnouti, provolati pokoj.

Podati se, stč. jíti, odebrati se, odtáhnouti, vyraziti [Gn 12,8], ale také dobrovolně se rozhodnouti pro něco, býti hotov k něčemu, projevití ochotu [Neh 11,2 sr. Sd 5,2,9; 2Pa 17,16]. – Podávati se [Ž 12,7] = jednati, setkávati se, nakládati, chovati se.

Podávati *Podati.

Podávati se *Podati se.

Poddán (býti), býti něčemu nebo někomu podroben; podříditi se komu nebo čemu, poslouchati, býti poslušen. O dvanáctiletém Ježíši se praví, že byl p. rodičům [L 2,51], t. j. v účtě, která přísluší podle příkázání rodičům, se jim podroboval. 1Pt 5,5 vyzývá mládence, aby byli p-i starším, při čemž poddanost charakterisuje pokoru. Žd 12,7-9 chápe poddanost jako ochotné přijímání a snášení kázně rodičů i Otce duchů [sr. 1Tm 3,4]. – Ženy mají být poddány mužům s odůvodněním, že se tak sluší na ty, kdo »jsou v Pánu«, t. j. přísluší ke Kristu jako úd těla k hlavě [Ko 3,18 sr. 1K 14,34]. Ef 5,22-24 tuto poddanost odůvodňuje tím, že poměr mezi mužem a ženou je obdobou poměru mezi Kristem a církví [sr. 2,5; 1Tm 2,10nn], kdežto 1Pt 3,1-6 má na mysli smíšený sňatek mezi křesťankou a pohanem a poddanost, t. j. odevzdání sebedržování pokládá za misijní prostředek k získání muže pro Krista [sr. 1K 9,19nn], a to »bez slova« [jen chováním]. Při tom je kladena Sára jako vzor a duchovní paměti křesťanských žen, tak jako Abraham je duchovním praotcem křesťanských mužů [R 4; Ga 3]. Nazývala svého muže *pánem [Gn 18,12], poslouchala ho a nebyla přestrasena. Nevíme, na co tu pisatel navazuje. Někteří vykladači myslí na Gn 12,1nn; 20,1nn. Snad se tu myslí na strach před hrubým zacházením pohanských mužů anebo dokonce na jejich udušáctví. – Otroci mají být p-i pánům, nejen dobrým, nýbrž i zlým, ke vši spokojenosti, nic neodcizovat, neodmlouvat, projevovat věrnost, a to zase s účelem misijním [Tt 2,9n], po případě s vědomím, že snášením kříd se křesťan přibližuje příkladu Ježíše Krista, který spásitelně trpěl za nás [1Pt 2,18nn]. O poměru křesťanských pánů k otrokům viz *Otrok. – V oddíle, který pojednává o zásadním hledisku Pavlova ke světské vrchnosti, praví se: »Každý člověk ať je poddán vládnoucí moci« [Škrabal, R 13,1]. Apoštol tu nepřičítá světské vrchnosti absolutní, svrchovanou autoritu – není na př. správné vyvozovat odsud, že by tím bylo předem odmítnuto jakékoli právo na revoluci – ale odmítá anarchistické přehlížení závazků, které i pro věřícího křesťana plynou z toho, že ještě patří do pozemské pospolitosti, organizované vrchnosti. V tomto smyslu lze říci, že podle apoštola má býti člověk p. vrchnosti z důvodů náboženských. S tím je spojena myšlenka, že vrchnost patří k Božímu záchovnému řádu [sr. Ř 2,14-16], jehož se netřeba bát, dokud člověk jedná dobře. »Kdo se proti vrchnosti, staví se proti Božímu řádu« [Žilka Ř 13,2]. Křesťan se tedy má podrobovat vrchnosti nejen ze strachu před trestem, ale pro svědomí, t. j. aby nezahlavil svědomí, jež žádá poslušnost toho, co Bůh zřídil pro naše dobré [Ř 13,5]. Toto stanovisko Pavlovo je v nápadném rozporu se stanoviskem pravověrných židovských současníků, kteří v římském právu viděli ztělesnění satanské moci a byli náchylní ke